

Iepakojuma depozīta sistēmas ieviešanas
aspektu analīze un priekšnosacījumu
izstrāde stikla pudelēm, PET pudelēm
un skārdenēm

Nodevums

2008. gada 12. decembrī

Saturs

LIETOTO TERMINU, JĒDZIENU UN SAĪSINĀJUMU SKAIDROJUMI	4
1. IEVADS	6
1.1. PAŠREIZĒJĀ DZĒRIENU IEPAKOJUMU APSAIMNIEKOŠANAS SISTĒMA LATVIJĀ.....	6
1.2. DEPOZĪTU SISTĒMAS NEPIECIEŠAMĪBA (AKTUALITĀTE).....	6
1.3. ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANAS EKONOMISKĀ NOZĪME.....	6
1.3.1 Neoptimāli risinājumi attiecībā uz iepakojuma izmantošanu	6
1.3.2 Atkritumu reģenerācija un pārstrāde	7
1.3.3 Eiropas Savienības prasības iepakojuma atkritumu apsaimniekošanas jomā.....	8
1.3.4 Vides piesārņojuma slēptās izmaksas.....	8
1.4. DEPOZĪTA SISTĒMAS VISPĀRĒJS APRAKSTS	9
1.4.1 Depozītu sistēma	9
1.4.2 Depozītu sistēma vienreiz lietojamajam un atkārtoti lietojamajam iepakojumam .	9
1.5. MŪSU PIEEJA	10
1.6. IEROBEŽOJUMI	11
2. DEPOZĪTU SISTĒMAS MODELIS LATVIJĀ	12
2.1. SISTĒMAS IEVIEŠANAS MĒRĶI UN MODEĻA IZVEIDES KRITĒRIJI.....	12
2.1.1 Sistēmas ieviešanas mērķi	12
2.1.2 Ieguvumi	13
2.1.3 Depozītu sistēmas modeļa izveides kritēriji.....	13
2.2. SISTĒMAS DARBĪBAS MODELIS VIENREIZ LIETOJAMAJAM IEPAKOJUMAM	14
2.2.1 Sistēmas modeļa principi.....	15
2.2.2 Iesaistītās puses un to lomas sistēmas darbībā.....	15
2.2.3 Sistēmas izveide.....	16
2.2.4 Finansējuma modelis un maksu noteikšanas kārtība.....	17
2.2.5 Iepakojumu, depozīta maksu un pakalpojumu maksu plūsma.....	18
2.3. SISTĒMAS DARBĪBAS MODEĻA ALTERNATĪVU IZVĒRTĒJUMS.....	21
2.3.1 Sistēmā iekļaujamie iepakojumi	21
2.3.2 Brīvprātīga iepakojumu pievienošana sistēmai	21
2.3.3 Depozīta maksa	22
2.3.4 Dabas resursu nodoklis	23
2.3.5 Mērķa savākšanas rādītāji	26
2.3.6 Pievienotās vērtības nodoklis	26
2.3.7 Sistēmas operators un sistēmas saimnieciskā darbība	31
2.3.8 Pakalpojuma maksa, ko maksā iepakotāji.....	32
2.3.9 Atlīdzības maksa par iepakojuma pieņemšanu un uzglabāšanu tirgotājiem.....	32
2.3.10 Anti - diskriminācijas pasākumi.....	33
2.3.11 Sistēmas kontrole un caurspīdīgums	34
2.4. SISTĒMAS VIENREIZĒJAS UN PAKĀPENISKAS IEVIEŠANAS ALTERNATĪVU IZVĒRTĒJUMS ..	35
2.4.1 Pakāpeniskas ieviešanas priekšrocības un trūkumi.....	36
2.4.2 Sistēmas ieviešanas gads	37
2.5. VALSTS REGULĀCIJA	37
2.6. AR DEPOZĪTU SISTĒMAS IEVIEŠANU SAISTĪTIE ZAUDĒJUMI	38
2.7. ATKĀRTOTI LIETOJAMĀ IEPAKOJUMA SISTĒMAS DARBĪBAS APRAKSTS	39
2.7.1 Darbības modelis.....	39
2.7.2 PVN aspekti	40
3. SISTĒMAS FINANŠU ANALĪZE	43
3.1. IZMANTOTIE PIENĒMUMI.....	43
3.1.1 Nepieciešamās investīcijas.....	47
3.1.2 Tirgotāja atlīdzības aprēķins.....	48
3.1.3 Ieņēmumi no pārstrādātāja	50
3.2. NAUDAS PLŪSMAS.....	51
3.2.1 Naudas plūsmas aprēķins no depozītu sistēmas	51
3.2.2 Iepakotāju naudas plūsmas aprēķins	52

3.2.3	<i>Tirgotāju naudas plūsmas aprēķins</i>	52
3.2.4	<i>Operatora naudas plūsmas aprēķins</i>	53
3.3.	REZULTĀTU APKOPOJUMS	55
3.3.1	<i>Galvenie rādītāji</i>	55
3.3.2	<i>Jūtīguma analīze</i>	55
4.	SECINĀJUMI, KOPSAVILKUMS	59
4.1.	SISTĒMAS IZVEIDOŠANA UN DARBĪBAS UZSĀKŠANA	59
4.1.1	<i>Sistēmas dalībnieku motivācijas iesaistīties sistēmā nodrošināšanai:</i>	59
4.1.2	<i>Sistēmas darbības efektivitātes nodrošināšanai:</i>	59
4.1.3	<i>Sistēmas pieejamības nodrošināšanai:</i>	60
4.1.4	<i>Sistēmas caurspīdīguma un efektīvas kontroles nodrošināšanai:</i>	60
4.2.	SISTĒMAS IEVIEŠANAS LAIKS	60
4.3.	NODOKĻU ASPEKTI	60
4.3.1	<i>Par dabas resursu nodokli</i>	60
4.3.2	<i>Par pievienotās vērtības nodokli</i>	60
4.4.	SISTĒMAS IEVIEŠANAI NEPIECIEŠAMĀS INVESTĪCIJAS UN PAKALPOJUMA MAKSAS APMĒRS	61
1.	PIELIKUMS – LIETOTIE INFORMĀCIJAS AVOTI	62
	<i>Normatīvie akti</i>	62
	<i>Nodokļu izvērtējumam lietotie normatīvie akti</i>	62
	<i>Citi materiāli</i>	63
2.	PIELIKUMS – PROJEKTA IETVAROS INTERVĒTO PERSONU SARAKSTS	65
3.	PIELIKUMS – IESAISTĪTO PUŠU VIEDOKĻU APTAUJĀ APSKATĪTIE JAUTĀJUMI	66
4.	PIELIKUMS – IESAISTĪTO PUŠU VIEDOKĻU APKOPOJUMS	67
5.	PIELIKUMS – ĪTEIKUMI PAPILDUS AKTIVITĀTĒM PIRMS SISTĒMAS IEVIEŠANAS	68
6.	PIELIKUMS – DRN IGAUNIJĀ UN LIETUVĀ	69
7.	PIELIKUMS – NAUDAS PLŪSMA NO DEPOZĪTU SISTĒMAS; PIRMAIS GADS	70

Lietoto terminu, jēdzienu un saīsinājumu skaidrojumi

Termins, saīsinājums	Skaidrojums
ADIS	SIA „Alus un dzērienu iepakojumu savienība”
Savākšanas rādītāji	Depozīta sistēmas darbības ietvaros savākto iepakojumu skaits salīdzinājumā pret tirgū realizēto iepakojumu skaitu izteikts procentos. Tiek aprēķināts katram iepakojumu materiālam atsevišķi.
Atkārtoti lietojamais iepakojums	Dzērienu iepakojums, kuru ražotājs var lietot atkārtoti dzēriena iepildīšanai pēc attiecīgu higiēnas prasību nodrošināšanas ražošanā. Šāds iepakojums atbilst īpašām tehniskām prasībām attiecībā uz tā izturību u.c.
Atlīdzība tirgotājam	Maksa, ko operators (atkārtoti lietojamā iepakojuma shēmās - ražotājs vai importētājs) maksā tirgotājam kā atlīdzību par izmaksām, kas radušās, pieņemot un uzglabājot izlietoto iepakojumu
Depozīta iepakojums	Dzēriena iepakojums, kas iekļauts depozītu sistēmā, un, kuru nododot atpakaļ tirdzniecības vietā, patērētājs var saņemt Depozītu
Depozīta maksa	Skat. Depozīts
Depozīta maksājums	Skat. Depozīts
Depozīta produkts	Dzēriens, kas ir iepakots depozīta iepakojumā
Depozīta sistēmas modelis	Depozīta sistēmas apraksts, kas ietver iepakojumu un maksājumu plūsmas un to shematisku attēlojumu, dalībniekus, galvenos darbības aspektus, izveides priekšnosacījumus u.c.
Depozīts	Maksa, kas tiek pievienota produkta, kas iepakots depozīta iepakojumā, cenai, un kuru tādā pat apmērā patērētājs var saņemt atpakaļ, nododot atpakaļ depozīta iepakojumu tirdzniecības vietā.
Depozītu sistēma	Dalībnieku, procesu, normatīvo aktu kopums, kas nodrošina noteiktu dzērienu iepakojumu veidu (depozīta iepakojumu) ar to saistīto depozīta maksājumu u.c. saistīto maksājumu plūsmu no ražotāja līdz patērētājam un no patērētāja līdz pārstrādei.
DRN	Dabas resursu nodoklis
EEK	Igaunijas krona
EPP	Eesti Pandipakend, Igaunijas depozītu sistēmas operators
EUR	Eiro
Iepakojuma depozīta sistēma	Skat. Depozīta sistēma
Iepakojums	Alkoholisko vai bezalkoholisko dzērienu iepakojums
Iepakojumu atpakaļ pieņemšana un uzglabāšana	Iepakojuma pieņemšana atpakaļ no patērētāja, par to viņam samaksājot depozīta maksājumu, un atpakaļ pieņemto iepakojumu uzglabāšana
Iepakojumu direktīva	Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 94/62/EK „Par iepakojumu un izlietoto iepakojumu”
Iepakotājs	Ražotājs vai importētājs. Uzņēmums, kurš vietējā tirgū realizē produkciju depozīta iepakojumā
Importētājs	Uzņēmums, kurš valstī ievie dzērienus depozīta iepakojumā tālākai pārdošanai.
Industrija	Uzņēmumi, kuri ražo vai importē un pārdod preces depozītu sistēmā iekļautajos iepakojumos.
Industrijas dalībnieki	Skat. Industrijas pārstāvji
Industrijas pārstāvji	Dzērienu ražotāji, importētāji un tirgotāji
Izejmateriālu ienākumi	Ienākumi, ko gūst operators, savākto un sašķirotu

Termins, saīsinājums	Skaidrojums
	iepakojumu pārdodot iepakoju pārstādes uzņēmumiem
Konteineru sistēma	Iepakojuma savākšanas sistēma, kas paredz, ka patērētājs izlieto dzēriena iepakojumu tā savākšanai nogādā uz konteineru, ko organizē atkritumu apsaimniekotājs, kurš savāko iepakojumu savāc un nogādā tālākai pārstrādei.
LVL	Latvijas lats
Mērķa savākšanas rādītāji	Valsts noteikti savākšanas rādītāji, kurus sasniegto, iepakotājs ir atbrīvots no DRN. Tie tiek noteikti katram iepakojuma veidam atsevišķi.
Neizmaksātie depozīti	No ražotāja saņemtā depozīta maksa par tirdzniecības apritē laisto iepakojuma vienību skaitu mīnus tirgotājam samaksātā maksa par tirgotāja savāko iepakojuma vienību skaitu. Depozītu maksājumi, kurus operators ir saņēmis no ražotāja vai importētāja (tiem ieviešot produkciju tirgū), bet kuru patērētājs nav atguvis, nenododot atpakaļ izlieto iepakojumu.
Operators	Uzņēmums, kuram ražotājs vai importētājs deleģējis (par atlīdzību) pienākumu savākt depozīta iepakojumu un kurš organizē depozītu sistēmas darbību.
Pakalpojuma maksa	Maksa, ko ražotājs vai importētājs maksā operatoram par iepakojumu savākšanu
Patērētājs	Persona, kas iegādājas depozīta produktu vai nodod atpakaļ depozīta iepakojumu, par to saņemot depozīta maksu
Pārstrāde	Izlieto materiālu sagatavošana atkārtotai izmantošanai
PET iepakojums/pudele	Polietilēntereftalāta iepakojums/pudele – izplatītākais dzērienu plastmasas iepakojums
PwC	PricewaterhouseCoopers SIA
Ražotājs	Dzērienu depozīta iepakojumā ražotājs.
Reģenerācija	Process, kurā no izlieto iepakojuma vai iepakojuma materiāla iegūst otrreizējās izejvielas vai enerģiju
Sistēmas dalībnieki	Komercuzņēmumi, kuru darbību tieši ietekmē depozītu sistēma (ražotāji, importētāji un tirgotāji)
Sistēmas finansējuma avoti	Pakalpojuma maksa, ienākumi no pārdošanas pārstrādei, neizmaksātie depozīti
Sistēmu regulējošie normatīvie akti	Depozīta sistēmu regulējošu normatīvo aktu kopums
Tirgotājs	Mazumtirgotājs, tai skaitā veikalu ķēdes, kas ir iesaistītas depozīta sistēmā, tirgojot depozīta produktus un pieņemot atpakaļ depozīta iepakojumus.
VIDM	LR Vides ministrija
Vienreiz lietojamais iepakojums	Dzērienu iepakojums, kuru ražotājs dzēriena iepildīšanai var lietot tikai vienu reizi.

1. Ievads

1.1. Pašreizējā dzērienu iepakojumu apsaimniekošanas sistēma Latvijā

Iepakojuma atkritumu savākšanai šobrīd Latvijā darbojas atkritumu dalītās vākšanas konteineru sistēma. Sistēma paredz, ka iepakotājs veic iepakojumu savākšanu vai nu organizējot to pats vai slēdzot līgumu ar apsaimniekotāju, kurš iepakotāja vietā veic iepakojumu savākšanu, organizējot sabiedrības informēšanu, atkritumu konteineru izvietošana, līgumu slēgšanu ar atkritumu savācējiem un šķirotājiem. Sistēmu finansē iepakotāji, maksājot pakalpojuma maksu apsaimniekotājam par tirgū realizēto iepakojumu apjomu. Ja ražotājs ir noslēdzis līgumu ar apsaimniekotāju, tas ir atbrīvots no dabas resursu nodokļa maksas par tirgū palaisto iepakojumu.

1.2. Depozītu sistēmas nepieciešamība (aktualitāte)

Atbilstoši šī brīža valdības deklarācijā izvirzītajām prioritātēm atkritumu apsaimniekošanas jomā, LR Vides ministrija ir izvirzījusi mērķi ieviest Latvijā depozītu sistēmu vienreiz un atkārtoti lietojamajiem dzērienu iepakojumiem.

Depozītu sistēmas ieviešanas gadījumā daļa dzērienu iepakojumu atkritumu tiktu atdalīti no dalītās vākšanas sistēmas un novirzīti apsaimniekošanai depozītu sistēmā.

Depozītu sistēmas ieviešanas Latvijā perspektīvas tiek izvērtētas pieaugošo vides piesārņojuma un Eiropas Savienības Iepakojumu direktīvas noteikto reģenerācijas normu izpildes problēmu kontekstā. Ņemot vērā citu valstu pieredzi piesārņojuma un resursu atjaunošanas problēmu risināšanā, depozītu sistēma tiek izmantota kā efektīvs risinājums iepakojuma atkritumu apsaimniekošanā, īpaši izplatīta tā ir valstīs ar zemu iedzīvotāju blīvumu un zemu urbanizācijas līmeni – apstākļi, kas raksturo arī Latvijas situāciju.

1.3. Atkritumu apsaimniekošanas ekonomiskā nozīme

Šajā sadaļā tiek apskatīti tie atkritumu apsaimniekošanas ekonomiskās nozīmes aspekti, kurus būtiski ietekmētu depozītu sistēmas ieviešana.

1.3.1 Neoptimāli risinājumi attiecībā uz iepakojuma izmantošanu

Uzliekot iepakotājiem pienākumu savākt izlietos iepakojumus, iepakojuma izmaksām efektīvi tiek pievienotas tā savākšanas izmaksas. Savākšanas izmaksas, kopā ar iepakojuma ražošanas izmaksām, sastāda iepakojuma pilnas izmaksas. Nodrošinot, ka iepakotājam jāsedz pilnās iepakojuma izmaksas, tiek panākti no sabiedrības viedokļa optimāli lēmumi attiecībā uz iepakojuma izmantošanu.

Ja pretnostatām šo situāciju un situāciju bez pienākuma savākt iepakojumu, tad otrajā gadījumā iepakotājs pieņem lēmumu attiecībā uz izmantojamo iepakojumu, balstoties tikai uz iepakojuma ražošanas izmaksām – iepakotājs izvēlas iespējami lētāko risinājumu, kas atbilst produkta prasībām un tirgus vēlmēm. Ņemot vērā to, ka ražošanas ziņā lētākie iepakojumi ne vienmēr būs lētākie pilnu izmaksu ziņā, lēmumi,

kas pieņemti, balstoties tikai uz ražošanas izmaksām, radīs lielākas kopējās izmaksas, nekā gadījumā, ja lēmums tiktu pieņemts, ņemot vērā pilnās iepakojuma izmaksas. Ņemot vērā to, ka pilnas iepakojuma izmaksas (ražošanas plus savākšanas) var mainīt dažādu iepakojuma veidu izdevīgumu, situācijā, kad iepakotājs pieņem lēmumu, balstoties tikai uz iepakojuma ražošanas izmaksām, tiek izvēlēts iepakojums, kura pilnās izmaksas ir lielākas kā tam iepakojumam, kas tiktu izvēlēts balstoties uz iepakojumu pilnām izmaksām.

Tāpēc no ekonomiskā viedokļa īpaši svarīgi ir panākt pēc iespējas precīzāku savākšanas izmaksu atspoguļojumu iepakotāja izmaksu pozīcijās, lai tirgus līdzsvars novestu pie optimāla rezultāta iepakojumu izmantošanā.

1.3.2 Atkritumu reģenerācija un pārstrāde

Reģenerējot vai pārstrādājot atkritumus tiek taupīti primārie izejvielu resursi, kā arī atkritumi netiek izmesti poligonā, tādējādi ietaupot zemes platības, kā arī mazinot atkritumu poligona negatīvo estētisko ietekmi. Attēlā Nr. 1 redzama atkritumu piramīda – plaši izplatīts modelis, kas sarindo atkritumu apsaimniekošanas veidus pēc to vēlamības.

Attēls Nr. 1 Atkritumu apsaimniekošanas piramīda

Atkritumu materiāli ekonomiskā izteiksmē ir izlietoti primārie resursi un patērēta enerģija (to izgatavošanai), kuru nesavākšanas gadījumā tie tiek zaudēti un jaunu produktu radīšanai ir nepieciešami jauni primārie resursi un enerģijas patēriņš. Tā kā primārie resursi ir ierobežoti un galēji un enerģija arī ir ierobežots un, atbilstoši šī brīža globālajai enerģijas ieguves struktūrai (lielākā daļa enerģijas tiek iegūta no neatjaunojamiem primārajiem resursiem), arī izsīkstošs resurss, to maksimāla taupība ir kritiski svarīga ilgtspējīgai attīstībai.

Savukārt, nepārstrādājot atkritumus, ne tikai tiek zaudēti tajos esošie primārie resursi, bet arī tiek izmantoti zemes platību resursi to izvietošanai poligonā. Bez zaudējumiem zemes platību ziņā, atkritumu izmešana poligonos bojā to tuvākās apkārtnes estētisko vērtību, kā arī uzliek ierobežojumus šo platību izmantošanai.

1.3.3 Eiropas Savienības prasības iepakojuma atkritumu apsaimniekošanas jomā

Rūpējoties par vides kvalitāti iepakojuma atkritumu apsaimniekošanas jomā Eiropas Savienībā ir pieņemta Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 94/62/EK „par iepakojumu un izlietoto iepakojumu”, kura nosaka minimālos iepakojuma atkritumu reģenerācijas (pārstrāde + enerģijas atgūšana) un pārstrādes apjomus, kuru neizpildes gadījumā dalībvalstīm tiek piemērotas soda sankcijas. Pievienojoties ES, Latvijai tika izstrādāts īpašs direktīvas nosacījumu izpildes plāns, kas paredz noteikto rādītāju sasniegšanu vēlāk, kā direktīva to paredz vairumam dalībvalstu. Tabulā Nr. 1 apkopotas Latvijai saistošās direktīvas minimālās prasības pa iepakojuma materiāla veidiem.

Iepakojuma materiāls	Līdz 2007. gada beigām		Līdz 2015. gada beigām	
	Reģenerācija, %	Pārstrāde, %	Reģenerācija, %	Pārstrāde, %
Stikls	-	15	-	60
Polimēri	-	15	-	22.5
Metāls	-	15	-	50
Papīrs, kartons	-	15	-	60
Koksne	-	15	-	15
Kopā	50	25	60	55

Tabula Nr. 1 Reģenerācijas un pārstrādes mērķa rādītāji

Savukārt, tabulā Nr. 2 apkopoti Latvijas 2007. gada sasniegtie reģenerācijas un pārstrādes rādītāji un tie salīdzināti ar iespējamajiem uzlabojumiem, ieviešot depozītu sistēmu. Redzams, ka uz šo brīdi Latvija neizpilda reģenerācijas rādītāja prasību, tāpat tās šī brīža stikla pārstrādes rādītāji, kā arī kopējie pārstrādes un reģenerācijas rādītāji ievērojami atpaliek no tiem rādītājiem, kas jāsasniedz līdz 2015. gadam. Savukārt, ieviešot sistēmu, stikla pārstrādes nosacījumi tiktu izpildīti, tāpat uzlabotos arī kopējie reģenerācijas un pārstrādes rādītāji.

Iepakojuma materiāls	Reģenerācija, %	Pārstrāde, %	Depozīta iepakojumi no materiāla kopējiem iepakojumiem, %	Plānotie reģenerācijas apjomi (pieņemot 70% savākšanu), %
Stikls	35	35	60	56
Polimēri	23	23	20	32
Metāls	51	51	10	53
Papīrs, kartons	57	57	0	57
Koksne	29	24	0	29
Kopā	41	40	27	48

Tabula Nr. 2 Latvijā 2007. gadā sasniegtie un plānotie reģenerācijas rādītāji ieviešot depozītu sistēmu

1.3.4 Vides piesārņojuma slēptās izmaksas

Vides piesārņojums ar iepakojuma atkritumiem ir iepakojuma izmantošanas slēptās izmaksas, kas gulstas uz visas sabiedrības pleciem. Ja šī piesārņojuma novēršanas izmaksas ir zemākas par tā savākšanas izmaksām, tad pirmais variants ir vēlams veids piesārņojuma novēršanai. Kā labu indikatoru atkritumu savākšanas izmaksām

var izmantot 2008. gada 13. septembrī Latvijā notikušās lielās talkas rezultātus: talkā piedalījās 50 000 cilvēku, kuri kopā savāca 260 tūkst. 60 l maisus ar atkritumiem. Pieņemot sekojošo:

- Vidēji viens cilvēks strādāja pusi pilnas darba dienas, t.i. 4 stundas;
- Stundas likme par šāda veida algotu darbu ir 2 LVL (likumā noteiktā minimālā likme ir ~1.2 LVL);
- Vides piesārņojuma ar atkritumiem struktūra ir tāda pat kā mājsaimniecības atkritumu struktūra,

nonākam pie atkritumu savākšanas izmaksām ~26 LVL/m³¹. Salīdzinoši vidējās mājsaimniecības atkritumu apsaimniekošanas izmaksas ir 6-8LVL/m³².

Piesārņojuma nonākšanas vidē novēršanas papildus ieguvums ir estētiskas apkārtējās vides saglabāšana.

1.4. Depozīta sistēmas vispārējs apraksts

1.4.1 Depozītu sistēma

Iepakojumu depozītu sistēma ir iepakojuma atkritumu apsaimniekošanas sistēma, kurā iekļauto iepakojumu savākšana pārstrādei pēc to izlietošanas tiek nodrošināta, finansiāli motivējot patērētāju – atmaksājot tam depozīta maksu par izlietotā iepakojuma nodošanu atpakaļ. Pārdodot dzērienus depozīta iepakojumā, produkta cenai tiek pievienota depozīta maksa, kura, tādā pat apmērā, kā iekasēta, tiek atmaksāta patērētājam nododot izlietoto iepakojumu.

Piemērojot depozīta sistēmu, tiek noteikts, ka uzņēmums, kas Latvijas tirgū realizē depozīta iepakojumu jeb iepakotājs (ražotājs vai importētājs) ir atbildīgs par iepakojumu savākšanu. Sekojoši iepakotājam ir jāsedz visi ar iepakojumu savākšanu saistītie izdevumi, ievērojot principu 'piesārņotājs maksā'.

Atbilstoši citu valstu praksei, depozītu sistēma visbiežāk attiecas uz stikla, PET un metāla iepakojumiem, kuros tiek pildīti alus, bezalkoholiskie (t.sk. ūdens) un zema alkohola saturs dzērieni.

1.4.2 Depozītu sistēma vienreiz lietojamajam un atkārtoti lietojamajam iepakojumam

Runājot par obligātas depozītu sistēmas ieviešanu, jāizšķir vienreiz lietojamus un atkārtoti lietojamus iepakojumus, kurus depozītu sistēmas ieviešana ietekmē dažādi:

Iepakojuma vērtība

- Vienreiz lietojamais iepakojums – izlietota vienreiz lietojamā iepakojuma vērtība ir vai nu zemāka par vai minimāli lielāka par tā pilnām savākšanas un apstrādes izmaksām. Tādēļ bez papildu motivācijas nav iespējams panākt iepakotāju (vai citu komercuzņēmumu) iesaisti iepakojumu savākšanā un patērētāju iesaisti to atpakaļ nodošanā. Ir nepieciešami divi mēri ekonomiskās motivācijas radīšanai - iepakotājiem tiek piemērots nodoklis par nesavāktajiem iepakojumiem,

¹ (50 000x4x2)/(260 000x60/1000)

² Latvijas atkritumu saimniecības uzņēmumu asociācijas sniegtie dati

patērētājam, savukārt, preces (iepakojuma) cenai tiek pievienots depozīts, kuru patērētājs zaudē, ja iepakojumu nenodod atpakaļ.

- Atkārtoti lietojamais iepakojums – izlietota atkārtoti lietojamā iepakojuma (pudeles) vērtība jeb jaunas pudeles cena vienmēr ir lielāka par tās savākšanas, transportēšanas un sagatavošanas atkārtotai pildīšanai izmaksām (pieņemot, ka tās savākšana tiek veikta efektīvi), turklāt sedzot ar savākšanu saistītās izmaksas pudeles vērtība saglabājas pietiekami augsta, lai motivētu patērētāju to nodot atpakaļ. Tādējādi iepakotāji ir motivēti savākt šo iepakojumu tā vērtības dēļ, un obligāts depozīts nav nepieciešams.

Depozīta maksas piemērošanas nozīme

- Vienreiz lietojamais iepakojums – depozīta maksas piemērošana ir mākslīgs iepakojuma vērtības palielinājums, kurš neizbēgami atspoguļosies produkta cenā.
- Atkārtoti lietojamais iepakojums – tā kā pudeles vērtība pēc tās savākšanas un apstrādes izmaksu segšanas ir pietiekama, lai motivētu patērētāju to savākt, tad depozīta vērtība (pieņemot, kā tā nepārsniedz pudeles (neto) vērtību) ir alternatīvas izmaksas, kas nodrošina pudeles vērtības atgūšanu. Aizstājot pudeles vērtību, depozīta maksa nepalielina produkta cenu.

Sistēmas darbība

- Vienreiz lietojamais iepakojums – izlietots vienreiz lietojamais iepakojums to iepakotājiem nav izmantojams un nav vajadzīgs, līdz ar to ir nepieciešams speciāli veidots uzņēmums, kuram tiktu deleģēta iepakotāju atbildība savākt iepakojumus un kurš organizētu iepakojumu savākšanu un pārstrādi jeb realizētu izlietoto iepakojumu ekonomisko potenciālu. Pieņemot izmaksu efektivitātes ieguvumus no iepakojumu savākšanas darbības apjomiem (mēroga ekonomijas), racionāls risinājums būtu sekojošs - viens savākšanas funkciju veikšanai izveidots uzņēmums pārņemtu tās no vairāk kā viena iepakotāja. Iespējams pat, ka visus obligātajā depozītu sistēmā ietilpstošos vienreiz lietojamās iepakojumus vāktu viens uzņēmums/operators.
- Atkārtoti lietojamais iepakojums – atkārtoti lietojamā iepakojuma atkārtotais (tāpat kā pirmreizējais) izmantotājs ir iepakotājs, tādējādi nav nepieciešams cits uzņēmums, kas realizētu iepakojuma ekonomisko potenciālu.

PVN

- Vienreiz lietojamais iepakojums – tā kā depozīta maksa neatspoguļo iepakojuma vērtību, tad jautājums par PVN piemērošanu ir diskutējams.
- Atkārtoti lietojamais iepakojums – tā kā depozīta maksa aizvieto pudeles vērtību, tad, atbilstoši vispārpieņemtai PVN piemērošanas praksei, PVN likumam un PVN Direktīvai, PVN ir piemērojams atpakaļ nesaņemtajiem iepakojumiem.

1.5. Mūsu pieeja

Mūsu izvērtējuma pieeja ietvēra šādas procedūras un metodes:

- Sākotnēji tika veikta dokumentu analīze citu valstu pieredzes apkopošanai depozīta sistēmas izveidē un darbībā (tai skaitā iepakojumu un maksājumu plūsma, sistēmas dalībnieki un to atbildība, ietvertie iepakojumu veidi, depozīta maksas apmērs, sistēmu regulējošie normatīvie akti, iepakojumu savākšanas rādītāji u.c.).
- Tika veiktas intervijas ar Igaunijas un Lietuvas pārstāvjiem, lai detalizētāk izprastu depozīta sistēmas modeļus un darbību šajās valstīs.

- Diskusijā ar VIDM tika noskaidroti izvirzītie sistēmas ieviešanas mērķi un formulēti kritēriji tās izveidei.
- Balstoties uz sistēmas modeļa alternatīvu analīzi, atbilstoši izvirzītajiem mērķiem un kritērijiem, tika sagatavots Latvijas depozīta sistēmas modeļa apraksts.
- Latvijas depozīta sistēmas modeļa darbības principi tika pārrunāti ar industrijas pārstāvjiem, lai noskaidrotu viņu viedokli un, izvirzīto kritēriju un iespēju robežās, tos ņemtu vērā modeļa izstrādē.

Šis pētījums sagatavots Valsts budžeta apakšprogrammas "Vides aizsardzības projekti" ietvaros.

1.6. Ierobežojumi

Projekts sevī neietver sekojošo:

- Netiek vērtētas iepakojuma (t.sk. dzērienu) atkritumu apsaimniekošanas alternatīvas, piemēram, pašreiz darbojošās dalītās vākšanas apsaimniekošanas sistēmas izvērtējums vai salīdzinājums ar iespējamo depozītu sistēmu.
- Netiek apskatītas ārpus iespējamās depozītu sistēmas esošu iepakojuma atkritumu apsaimniekošanas alternatīvas.
- Tehnisku un juridisku depozīta sistēmas risinājumu izstrādi.

2. Depozītu sistēmas modelis Latvijā

Šajā nodaļā tiek aprakstīts iespējamais depozītu sistēmas darbības modelis, tiek apskatītas un analizētas iespējamā modeļa alternatīvas, kā arī tiek izklāstīti ar sistēmas regulāciju saistītie jautājumi.

Ņemot vērā sadaļā 1.4.2 aprakstīto nepieciešamību nošķirt principiāli atšķirīgās sistēmas vienreiz lietojamajam iepakojumam un atkārtoti lietojamajam iepakojumam, šīs nodaļas sadaļas 2.1 un 2.4 attiecas uz abām sistēmām, sadaļās 2.2 - 2.3 un 2.5 – 2.6 tiek apskatīti ar vienreiz lietojamā iepakojuma depozītu sistēmas darbību saistītie jautājumi un sadaļā 2.7 tiek apskatīta atkārtoti lietojamā iepakojuma darbības aspekti.

2.1. Sistēmas ieviešanas mērķi un modeļa izveides kritēriji

2.1.1 Sistēmas ieviešanas mērķi

Analizējot citu valstu pieredzi – to iemeslus depozītu sistēmas ieviešanai, kā arī Latvijas vides politikas prioritātes depozītu sistēmas ieviešanai un darbībai Latvijā, Vides ministrija ir izvirzījusi sekojošus depozītu sistēmas ieviešanas mērķus:

- Apzinot iepakojumu savākšanas un reģenerācijas lomu ilgtspējīgas vides un resursu izmantošanas politikas veicināšanā, kā arī apzinot nepieciešamību pildīt Eiropas Savienības noteiktos standartus iepakojuma atkritumu reģenerācijas jomā, tiek izvirzīts mērķis:

Dabas resursu un enerģijas taupīšana, veicinot iepakojuma atkritumu pārstrādi un nodrošinot iepakojumu direktīvas noteikto reģenerācijas normu izpildi.

Tiek plānots, ka tās darbības pirmajos gados depozītu sistēma varētu sasniegt savākšanas rādītājus robežās 50%-60%, vēlākos gados, šis skaitlis varētu pieaugt līdz 70%-80%. Tādējādi, noteikta iepakojuma atkritumu daļa (depozīta sistēmā iekļautie atkritumi sastāda ~20% no kopējās iepakojuma atkritumu masas, ~44.5% no attiecīgo materiālu iepakojuma atkritumu masas) tiktu pārstrādāti vidēji 60-70% apjomā, kas ievērojami uzlabotu šī brīža iepakojuma materiālu un kopējos reģenerācijas rādītājus.

- Izvirzot depozītu sistēmu kā veidu kā līdz minimumam samazināt mežu, lauku, ūdenstilpju un ceļmalu piesārņojumu ar dzērienu iepakojuma atkritumiem un ņemot vērā šāda piesārņojuma savākšanas alternatīvu darbietilpību (un dārdzību), tiek izvirzīts šāds mērķis:

Vides piesārņojuma ar dzērienu iepakojuma atkritumiem samazināšana.

Depozītu sistēmas pamatā ir patērētāja finansiālā motivēšana neizlietot iepakojumu, kā arī savākt un nodot iepakojumu, ja tas ticis izmests.

2.1.2 Ieguvumi

Bez augstāk minēto mērķu sasniegšanas, depozītu sistēmas ieviešana radīs šādus papildus ieguvumus:

Iepakojuma atkārtotas izmantošanas veicināšana

Depozītu sistēmas ieviešana veicinātu atkārtoti lietojamā iepakojuma izplatību šādi:

- Tā kā sistēmas ieviešana efektīvi iepakojuma izmaksām pievieno tā savākšanas izmaksas, atkārtoti lietojamais iepakojums iegūst salīdzinājumā ar situāciju bez obligātā depozīta, jo tā savākšanas izmaksas ir zemākas kā vienreiz lietojamajam iepakojumam.
- Obligāta depozīta piemērošana nesadārdzinās atkārtoti lietojamā iepakojumā esoša produkta pilnu cenu, atšķirībā no vienreiz lietojamā iepakojumā esošiem produktiem.
- Ja atbrīvojums no DRN netiek diferencēts atkārtoti un vienreiz lietojamajiem iepakojumiem un savākšanas mērķa rādītāji tiek noteikti nesasniedzamā līmenī, tad, ņemot vērā citu valstu depozītu sistēmu darbības pieredzi, atkārtoti lietojamajam iepakojumam sasniedzot augstākus savākšanas rādītājus, tas iegūst priekšrocības no DRN atbrīvojuma.

Par vidi atbildīgas rīcības veicināšana patērētājos

Depozītu sistēmas ieviešana celtu vispārējo iedzīvotāju informētību vides jomā šādi:

- Depozītu sistēma patērētājus iesaista atkritumu efektīvā apsaimniekošanā vistiešākajā veidā – sistēmas efektivitāte ir lielākoties atkarīga no patērētāju rīcības un aktivitātes. Tas patērētājos veicina atbildības un kontroles pār procesu sajūtu.
- Depozītu sistēma kā atkritumu apsaimniekošanas veids ir labi pamanāms tā aktivitātes un darbības rezultātos. Tas atkritumu apsaimniekošanu pietuvina patērētāju ikdienai un tādējādi raisa viņos interesi par šo procesu.
- Depozītu sistēma sasniedz salīdzinoši augstus iepakojumu savākšanas rezultātus, kas rada gandarījumu un motivē patērētājus piedalīties.

2.1.3 Depozītu sistēmas modeļa izveides kritēriji

Izvirzot iespējamo sistēmas darbības modeli, tiek ņemti vērā šādi kritēriji:

• Sistēmas dalībnieku motivācija iesaistīties sistēmā

Nepieciešams nodrošināt visu trīs sistēmas kritisko dalībnieku motivāciju iesaistīties tajā. Sistēmas dalībnieki ir iepakotāji jeb uzņēmumi, kuri segs sistēmas darbības izmaksas, tirgotāji jeb uzņēmēji, kuri pieņems izlietotos iepakojumus un patērētāji, kuri nodos atpakaļ izlietotos iepakojumus. Katram no šiem dalībniekiem ir sava loma sistēmas darbībā un sekojoši to iespējamās motivācijas iesaistīties atšķirās, tāpēc apskatīsim katru no tām atsevišķi:

- *Iepakotāji.* Tā kā iepakotāji segs sistēmas izmaksas, tad ir jānodrošina finansiāla motivācija to iesaistei – jārada motivējoša dabas resursu nodokļa sistēma – likmes un atbrīvošanas kārtība.
 - *Tirgotāji.* Tirgotāju motivācija nodrošināma, uzliekot tiem pienākumu pieņemt izlietoto iepakojumu, ja attiecīgais iepakojuma veids tiek tirgots attiecīgajā tirdzniecības vietā, kā arī nosakot adekvātu atlīdzības maksu par iepakojumu pieņemšanu un uzglabāšanu.
 - *Patērētāji.* Patērētāju motivācija ir jānodrošina, nosakot depozīta maksu tādā apmērā, lai tā patērētājam būtu nozīmīga un motivētu to neizmest iepakojumu un savākt izmesto iepakojumu.
- **Sistēmas efektivitāte**

Mērķis ir sasniegt iespējami augstākus rezultātus ar iespējami zemākām izmaksām, cenšoties neradīt liekus sarežģījumus un funkciju dublēšanos iepakojumu savākšanas procesā. Risinājumu efektivitāti plānots panākt, paredzot minimālu valsts regulāciju, kā arī maksimālu industrijas atbildību un kontroli pār savākšanas procesu.
 - **Sistēmas pieejamība**

Lai sistēma darbotos efektīvi, tai jābūt ērti lietojamai un visaptverošai. Tāpat sistēmas darbībai iepakotājiem ir jānodrošina reāla alternatīva DRN maksāšanai, t.i. tai jābūt pieejamai uz vienādiem un nediskriminējošiem nosacījumiem visiem iepakotājiem. Tāpat, neierobežojot tirgotāju iespējas tirgot dzērienu depozīta iepakojumā un pieņemt atpakaļ izlietotos iepakojumus, arī visiem tirgotājiem ir jānodrošina pieeja sistēmai uz vienādiem nosacījumiem.
 - **Sistēmas caurspīdīgums un kontrole**

Nodrošinot iesaistītajām pusēm uzlikto pienākumu izpildi, nepieciešams efektīvs kontroles mehānisms, kas ietver normatīvajos aktos skaidri definētas atbildības, krāpšanās risku mazināšanu modeļa uzbūvē, kā arī valsts pārraudzību pār sistēmas darbību un soda mehānismu par pārkāpumiem.

Savukārt, lai veicinātu sistēmas dalībnieku uzticību tai, svarīga ir operatora darbības atklātība, kā arī finanšu informācijas uzticamība un atklātība. Šis kritērijs paredz prasības sistēmas kontrolei un pārskatāmībai. Efektīva kontroles sistēma nozīmē skaidri definētas atbildības, valsts pārraudzību un kontroles, kā arī soda mehānismus pārkāpumu konstatēšanas gadījumā. Tāpat runa ir par operatoru darbības pārskatu auditu, finanšu informācijas un darbības rezultātu publiskošanu.

2.2. Sistēmas darbības modelis vienreiz lietojamajam iepakojumam

Šajā sadaļā tiek aprakstīts sistēmas darbības modelis vienreiz lietojamajam iepakojumam. Modelis veidots, balstoties uz citu valstu pieredzi depozītu sistēmas darbībā, kā arī lai nodrošinātu izvērsto mērķu sasniegšanu. Sistēmas modeļa detalizētāks izklāsts un atsevišķu sistēmas modeļa alternatīvu analīze seko sadaļā 2.3.

2.2.1 Sistēmas modeļa principi

Sistēmas darbības modeli raksturo šādu principu ievērošana:

- Piesārņotājs maksā – visas ar piesārņojuma novēršanu vai seku likvidēšanu (šajā gadījumā izlietoto iepakojumu savākšanu) saistītās izmaksas maksā piesārņotājs, šajā gadījumā iepakotājs.
- Valsts regulācijas ietvaros sistēmas darbības modeļa risinājumi paliek industrijas ziņā.

2.2.2 Iesaistītās puses un to lomas sistēmas darbībā

Depozītu sistēmā ir šādas iesaistītās puses un to lomas:

- Iepakotājs:
 - Reģistrē iepakojumus sistēmā;
 - Īpaši marķē depozītu sistēmā ietilpstošos iepakojumus;
 - Veic pakalpojuma maksas operatoram;
 - Sniedz operatoram atskaites par realizēto produkciju depozīta iepakojumā.
- Tirgotājs:
 - Iekasē depozīta maksu no pircēja;
 - Preču cenu zīmēs un pirkuma čekā atsevišķi norāda depozīta summu;
 - Organizē izlietoto iepakojumu atpakaļ pieņemšanu tirdzniecības vietā vai arī norāda tuvāko vietu, kur iespējams nodot iepakojumus (iekpojumu pieņēmēju);
 - Pieņem no patērētāja izlietoto iepakojumu un par to pretī izmaksā pilnu depozīta maksu (tādu, kāda norādīta uz iepakojuma);
 - Depozīta maksu izmaksā vai nu skaidrā naudā vai izdodot čeku, par kuru iespējams iegādāties preces tirdzniecības vietā;
 - Par pieņemtajiem iepakojumiem saņem no operatora atlīdzību. Atlīdzības apmērs var būt atkarīgs no tā, vai iepakojums pieņemts manuāli vai caur automātu.
- Operators:
 - Veic depozīta iepakojumu savākšanu;
 - Ir atbildīgs par savākšanas mērķa rādītāju sasniegšanu un DRN saistību izpildi, par to slēdzot līgumu ar Vides Ministriju ;
 - Reģistrē sistēmas dalībniekus – iepakotājus, tirgotājus un iepakojumu pieņēmējus;
 - Slēdz līgumus ar citiem pakalpojumu sniedzējiem un klientiem – transporta pakalpojumi, pārstrādātāji u.c.;
 - Organizē patērētāju informēšanas kampaņas
 - Izveido un uztur informācijas sistēmu iepakojumu un depozīta maksu uzskaitēi. Integrē sistēmas dalībnieku informācijas sistēmas ar centrālo sistēmu;

- Saņem atskaites no iepakotājiem un iepakojumu pieņēmējiem par realizētajiem un savāktajiem iepakojumiem;
- Sniedz valstij atskaites par savu darbību
- Veic kontroles pasākumus un izstrādā drošības sistēmu, kas vērsta uz krāpšanas risku samazināšanu.
- Patērētājs:
 - Ir tiesīgs izlietoto iepakojumu nodot atpakaļ tirdzniecības vietā (kur tiek tirgoti produkti attiecīgā materiāla iepakojumā) un saņemt par to pretī pilnu depozīta maksu.
- Pārstrādātājs:
 - Nav tiešs sistēmas dalībnieks - komercuzņēmums, kas veic materiālu pārstrādi otrreizējai lietošanai. Iepērk izejmateriālu no operatora.
- Valsts:
 - Valsts saņem atskaites no operatora par sistēmas darbības rādītājiem un veic DRN administrēšanu – atbrīvo no tā, vai piemēro to;
 - Veic pārbaudes pie ražotājiem, tirgotājiem un operatora par sistēmas darbības atbilstību normatīvajiem aktiem. Pārkāpumu gadījumā piemēro soda sankcijas.

2.2.3 Sistēmas izveide

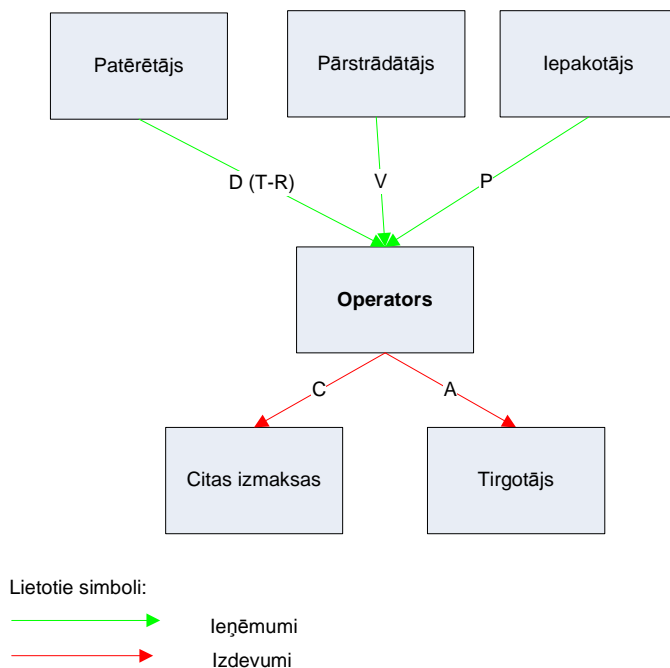
Sistēmas izveide ietver sekojošas galvenās darbības:

- **Sistēmas operatora izveide.** Sistēmā ietilpstošo iepakojumu savākšanai industrijas dalībnieki (vai tos pārstāvošas organizācijas) izveido speciālu uzņēmumu, kurš ir sistēmas centrālais darbības mehānisms - tas veic visu sistēmā iekļauto vienreiz lietojamo iepakojumu savākšanu, apstrādi un materiālu nodošanu pārstrādei, slēdzot sadarbības līgumus ar ražotājiem, tirgotājiem, pārstrādātājiem un pakalpojumu sniedzējiem.
- **Operatora darbībai nepieciešamo investīciju finansēšanas nodrošināšana.** Iepakotāji un operators organizē investīcijām nepieciešamo līdzekļu piesaisti. Operatora izmaksas, līdz ar to zināmā mērā arī pakalpojuma cenā tiks ietverta maksa par veiktajiem kapitālieguldījumiem (procentu izmaksu apmērā), kā arī tiks ietverti veikto investīciju atmaksas izdevumi.
- **Operatora saimnieciskajai darbībai nepieciešamo iekārtu iegāde un procesu izveide.** Šis posms ietver skaitīšanas un šķirošanas iekārtu iegādi, telpu nodrošināšanu šo iekārtu izvietošanai, nepieciešamā darbaspēka nolīgšanu un apmācību, centrālās informācijas sistēmas izveidi, kas apkalpo iepakojumu un depozīta maksu plūsmas un var tikt integrētas ar ražotāju sistēmām, un iepakojumu pieņemšanas automātiem. Tāpat arī loģistikas tīkla izveidi un līgumu slēgšanu ar sadarbības partneriem.
- **Vienošanās par atlīdzību tirgotājiem.** Par atlīdzības apmēru operators vienojas ar tirgotājiem. Atlīdzība par iepakojumiem, kas pieņemti caur automātu (RVM) var tikt noteikta augstāka kā atlīdzība par manuāli pieņemtiem iepakojumiem. Augstāka atlīdzība ir atkarīga no izmaksu ietaupījumiem iepakojuma savākšanas procesa tālākos posmos – transportēšanā, skaitīšanā, šķirošanā. Augstākas atlīdzības noteikšana motivētu tirgotājus iegādāties automātus iepakojumu pieņemšanai, jo pie noteiktiem apjomiem paaugstinātā atlīdzības maksas kompensētu automāta iegādes un uzturēšanas izmaksas.

- **Vienošanās par pakalpojuma maksu iepakotājiem.** Operators nosaka/vienojas par pakalpojuma maksu ar ražotājiem, katram iepakošanas materiālam, nosakot to iespējami tuvu tā savākšanas neto izmaksām.
- **Iepakojumu pieņemšanas infrastruktūras izveide.** Tirgotāji veic pasākumus, kas nodrošina iepakojumu pieņemšanu tirdzniecības vietās vai to tuvumā – telpu sagatavošanu iepakojumu pieņemšanai un uzglabāšanai, darbaspēka organizēšana izlieto iepakojumu pieņemšanai un uzglabāšanai, pieņemšanas vietu radīšana un izlieto iepakojuma plūsmas organizēšana. Tāpat šie pasākumi var ietvert vienošanos ar trešo pusi (citu tirdzniecības vietu vai citu uzņēmumu) par iepakojumu pieņemšanu, kā arī pieņemšanas automātu iegādi un integrēšanu operatora uzskaites sistēmā.
- **Patērētāju informēšanas kampaņas organizēšana.** Operators veic patērētāju informēšanas pasākumus, skaidrojot depoziņu sistēmas darbību, patērētāju tiesības nodot iepakojumu un saņemt depoziņu.

2.2.4 Finansējuma modelis un maksu noteikšanas kārtība

Visas ar iepakojumu savākšanu saistītas tiešās izmaksas sedz operators, tādējādi tā izmaksas ietver pilnas sistēmas darbības izmaksas. Attēlā Nr. 2 shematiski attēloti operatora izmaksu un ienākumu veidi.

Attēls Nr. 2 Operatora finansēšanas shēma

Shēmā lietoto apzīmējumu skaidrojums:

- T: Tirgū realizētais apjoms;
- R: Savāktais apjoms ($R < T$);
- D (T-R): Neizmaksātie depoziņi;

- P: Pakalpojuma maksa;
- V: Iepakojuma iepirkšanas cena;
- C: Citas operatora darbības izmaksas – darba algas, loģistikas izdevumi, sabiedrības informēšanas izmaksas, iekārtu nolietojums u.c.;
- A: Izlietotā iepakojuma pieņemšanas un uzglabāšanas atlīdzība;

Pastāvīgās uzturēšanas izmaksas

Operatoram ir divu veidu izmaksas – atlīdzības, ko tas maksā tirgotājam un kuru apmērs tiek noteikts industrijas dalībniekiem vienojoties savā starpā, un pārējās izmaksas. Šīs izmaksas kopā veido pilnas iepakojumu savākšanas izmaksas.

Pēc iepakojumu sašķirošanas (un sapresēšanas) tie tiek pārdoti pārstrādātājiem. Ienākumi no pārdotā iepakojuma ir viens no operatora ienākumu avotiem. No pilnajām izmaksām atņemot šos ienākumus, tiek iegūtas iepakojumu savākšanas neto izmaksas.

Otrs operatora ienākumu avots ir depozīta maksājumi, ko pircēji ir samaksājuši, pērkot precī, taču nav atguvuši, nododot to atpakaļ. Šie ir ieņēmumi no nesavāktā depozīta un tie ir apgriezti proporcionāli savākšanas rādītājiem.

Visbeidzot, tā izmaksu daļa, kas paliek nenosegta no abiem iepriekš minētajiem ienākumu avotiem, tiek segta ar pakalpojumu maksām. Tās tiek noteiktas tik lielas, lai segtu atlikušos izdevumus. Pakalpojuma maksa tiek noteikta par vienību realizētā iepakojuma (nevis par vienību savāktā iepakojuma) un to maksā iepakotāji (ražotāji, importētāji).

Tāpat tiks noteiktas vienreizējas maksas sistēmas dalībnieku reģistrēšanai, iepakojumu reģistrēšanai vai citiem vienreizējiem pasākumiem. Paredzams, ka šīs maksas būs nelielas, domātas ar konkrēto veicamo darbību saistīto izmaksu segšanai.

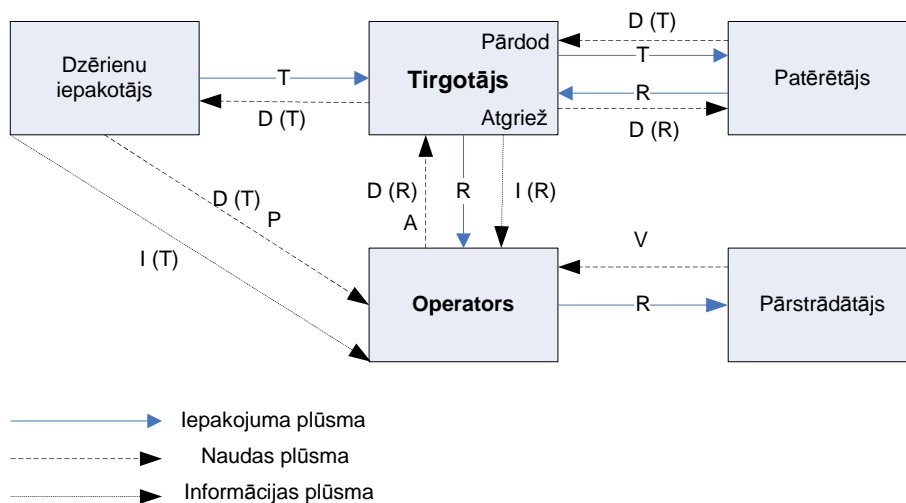
Sistēmas iekšienē tiek noteiktas divas maksas:

Pakalpojuma maksa, kuru iepakotājs maksā operatoram. Tās mērķis ir segt izdevumus, kurus nesedz pārējie ienākumu avoti, nodrošinot operatora darbību bez zaudējumiem. Maksa tiek noteikta par vienību realizētā iepakojuma, diferencējot to pa iepakojuma veidiem (Stiklam, PET un metālam).

Atlīdzība par iepakojumu pieņemšanu un uzglabāšanu, kuru operators maksā iepakojumu pieņēmējam. Šī maksājuma mērķis ir kompensēt iepakojuma atpakaļ pieņēmējam (visbiežāk tirgotājam) radušās izmaksas, veicot iepakojumu pieņemšanu un uzglabāšanu. Maksājums nav domāts tirgotāju/pieņēmēju peļņas nodrošināšanai. Maksa tiek noteikta par vienību pieņemtā iepakojuma, nediferencējot to pa materiāla veidiem, taču iespējams diferencējot atkarībā no tā, vai iepakojums pieņemts manuāli vai caur automātu.

2.2.5 Iepakojumu, depozīta maksu un pakalpojumu maksu plūsma

Attēlā Nr. 3 shematiski attēlota iepakojumu, depozīta maksu un pakalpojumu maksu plūsma starp iesaistītajām pusēm pilna iepakojuma aprites cikla laikā (no iepakojuma līdz nodošanai pārstrādei)

Attēls Nr. 3 Vienreiz lietojamā iepakojuma un depozītu maksas plūsma

Shēmā lietoto saīsinājumu skaidrojums:

- T: Tirgū realizētais apjoms;
- R: Savāktais apjoms ($R < T$);
- D (T): Depozīts par realizētajiem iepakojumiem;
- D (R): Depozīts par savāktajiem iepakojumiem;
- P: Iepakojuma savākšanas pakalpojuma maksa;
- A: Pieņemšanas un uzglabāšanas atlīdzība;
- V: Iepakojuma iepirkšanas cena;
- I (T): Informācija par pārdošanas apjomiem;
- I (R): Informācija par saņemtajiem iepakojumiem un samaksāto depozītu.

Attēlā Nr. 3 atspoguļotās depozīta iepakojuma un maksas plūsmas pilns cikls notiek šādi:

1. **Iepakotājs** par vietējā tirgū realizēto produkciju veic depozīta maksājumu operatoram (D), kā arī depozīta iepakojuma atpakaļ savākšanas pakalpojuma maksu (P).
2. Iegādājoties produkciju (T) no ražotāja, **tirgotājs** tam maksā depozīta maksājumu (D) atbilstoši piegādātajam produkcijas daudzumam. Šeit ražotājam depozīta maksājums izlīdzinās - viņš ir veicis maksājumu operatoram, un viņš saņem to atpakaļ no tirgotāja.
3. Pērkot precis (T), **patērētājs** bez dzēriena cenas veic arī depozīta maksājumu (D) tirgotājam. Šeit tirgotājam depozīta maksājums izlīdzinās - tas tiek savākts no patērētāja.
4. Izlietotās preces iepakojumu (R) **patērētājs** nodod atpakaļ, izmantojot pudeļu savākšanas mašīnu vai arī iepakojums tiek atdots tirgotājam manuāli (pie kases vai citur) preces pārdošanas vietā vai tās tuvumā. Par atpakaļ nodoto iepakojumu pircējs pretī saņem depozīta maksu (D).

5. **Tirgotājs**, saņemot iepakojumu (R), to sašķiro pa veidiem, uzskaita un uzglabā līdz tas tiek transportēts uz operatora skaitīšanas un dalīšanas centru.
6. **Operators** organizē savāktā tukšā iepakojuma (R) transportēšanu no tirdzniecības vietām, to saskaita un sašķiro.
7. Kad savāktais iepakojums (R) ir saskaitīts, **operators** veic depozīta maksas atmaksu tirgotājam (D). Šeit tirgotājam depozīta maksājums kļūst neitrāls attiecībā pret pircējiem izmaksātajām depozīta maksas atlīdzībām. Papildus depozīta atmaksai, tirgotājs no operatora saņem arī maksājumu, kas atlīdzina tirgotājam radušās izmaksas, pieņemot un uzglabājot tukšo iepakojumu (A).
8. Kad operators saņēmis tukšo iepakojumu (R) un veicis depozīta izmaksas pret to, tiek samēroti operatora saņemtie depozīta maksājumi un izdotie depozīta maksājumi. Tā kā savākšanas rādītājs nekad nebūs 100%, operators vienmēr būs saņēmis vairāk kā izmaksājis, līdz ar to veidojas pozitīvs depozīta maksājumu atlikums, kurš ir viens no operatora darbības finansējuma avotiem.
9. Pēc iepakojuma nonākšanas skaitīšanas un dalīšanas centrā, tas tiek sagatavots un nosūtīts uz pārstādi. Ieņēmumi (V) no pārdotā iepakojuma (R) veido daļu no operatora darbības finansējuma avotiem.

2.3. Sistēmas darbības modeļa alternatīvu izvērtējums

Šajā sadaļā tiek analizēti un ieteikti risinājumi depozītu sistēmas modelim un ar to saistītajam valsts regulējumam.

2.3.1 Sistēmā iekļaujamie iepakojumi

Nosakot obligātajā sistēmā iekļaujamus iepakojumus, jāņem vērā šādi kritēriji:

- **Produktu lietošanas paradumi.** Tā kā viens no sistēmas mērķiem ir samazināt tukšo iepakojumu nonākšanu brīvā dabā, tad patērētāju ieradumiem dažādu produktu lietošanā un ar to saistītajam riskam iepakojumu nonākšanai brīvā dabā ir svarīgs kritērijs iekļaujamo produktu definēšanā.
- **Izmaksu efektivitāte.** Pievienojot iepakojuma materiālu/formu sistēmai, jāizvērtē, vai papildus apjoma ieguvumi atsver papildus izmaksas, kas saistītas ar šī iepakojuma veida savākšanu un apstrādi.
- **Iepakojuma fiziskās īpašības.** Viegli deformējamu un neregulāras formas iepakojumu savākšana ir tehniski sarežģīta un dārga.
- **Konkurences traucējumi.** Nav vēlams, ka tieši konkurējoši produkti tiek atšķirīgi novērtēti iekļaušanai depozītu sistēmā vai atstāti ārpus tās. Depozīta piemērošana sadārdzina produkta izmaksas, kā arī tā pilna cena ir augstāka depozīta maksas dēļ, līdz ar to produktiem, kas ir ārpus sistēmas, tiek radītas priekšrocības attiecībā pret sistēmā iekļautajiem produktiem.

Pamatojoties uz citu valstu pieredzi, visbiežāk sistēmā tiek iekļauti alus, bezalkoholiskie dzērienu (t.sk. ūdens), un zema alkohola satura dzērienu stikla, PET un metāla vienreiz lietojamajos iepakojumi.

Iekļaujamie iepakojumi definējami, nosaucot produktu (dzērienu), iepakojuma veidus un tilpumus, kas tiek iekļauti depozītu sistēmā.

2.3.2 Brīvprātīga iepakojumu pievienošana sistēmai

Šāda iespēja paredz to, ka iepakotājs var brīvprātīgi sistēmai pievienot iepakojumus, par kuriem tāpat kā par obligātajā sistēmā iekļautajiem iepakojumiem, tiks prasīta depozīta maksa un vēlāk tiks atmaksāta pret atpakaļ nodotajiem izlietotajiem iepakojumiem.

Šāda iespēja sniegtu sekojošus ieguvumus:

- Pieaugot iepakojumu apjomiem, sistēmas izmaksas uz vienu vienību samazinātos, kas labvēlīgi ietekmētu obligātajā sistēmā iekļauto iepakojumu savākšanas izmaksas un iepakotāju pakalpojuma maksu.
- Iepakojuma pievienošana depozītu sistēmai motivētu patērētājus tos nodot atpakaļ pārstrādei un tādējādi mazinātu vai izskaustu šo iepakojumu izmantošanu nelegālā alkohola pildīšanai.

Tomēr, paredzot šādu iespēju, nepieciešams nodrošināt, ka brīvprātīgi pievienojoties sistēmai:

- Iepakotājs vienojas ar operatoru par depozīta maksas lielumu un piemēro to sistēmai pievienotajam iepakojumam, ievērojot tādas pat noteikumus, kā obligātajā sistēmā iekļauto iepakojumu iepakotāji
- Iepakotājs sedz visas izmaksas, kas rodas reģistrējot iepakojumu, pielāgojot skaitīšanas, šķirošanas un presēšanas iekārtas un informācijas sistēmas
- Iepakotājs sedz iepakojuma tiešās savākšanas izmaksas, kā arī, iepakojuma skaitam piekrītošo netiešo izmaksu daļu.
- Jāparedz iespēja iepakotājam izstāties no sistēmas tā, lai tas neradītu zaudējumus operatoram, kā arī nebūtu nesaprātīgi dārgi iepakotājam, t.i. viņam jāsedz tikai tās izmaksas, kas rodas operatoram negūstot ieņēmumus un nespējot kompensēt ar šī brīvprātīgā dalībnieka pievienošanas saistītās kapitāla izmaksas.

2.3.3 Depozīta maksa

Depozīta maksas primārā funkcija ir motivēt patērētāju nodot atpakaļ izlietoto iepakojumu, par to pretī saņemot depozīta maksu. Tātad, maksai ir jābūt tik lielai, lai patērētājs to uztvertu par nozīmīgu un būtu motivēts to saņemt atpakaļ.

Taču depozīta maksas noteikšanu neierobežoti lielu ierobežo šādi aspekti:

- Kā redzams sadaļā 2.2.4 aprakstītajā vispārējā sistēmas darbības shēmā, iepakojuma aprites ciklā tiek veiktas 5 depozīta maksas transakcijas, kuras nenotiek vienlaicīgi, tādējādi noteikta summa depozīta maksas būs aprītē, kas radīs apgrozāmo līdzekļu izmaksas. Pieaugot depozīta maksai, pieaugs arī apgrozāmo līdzekļu izmaksas.
- Tā kā vienreiz lietojamā iepakojuma vērtība ir zemāka par depozīta maksu, tad depozīta maksas piesaistīšana iepakojumam rada krāpšanās risku – pastāv motivācija veikt organizētas darbības ar depozīta maksu neaplikta iepakojuma nodošanai sistēmā. Pieaugot depozīta maksai, pieaug arī krāpšanās risks. Tāpat svarīgi ir neradīt būtiskas atšķirības depozīta maksas apmēros starp kaimiņvalstīm vai citām valstīm, kurās tiek izmantoti iepakojumi ar vienādu marķējumu.
- Pieaugot depozīta maksai, pieaugs arī depozīta iepakojumā esoša produkta cena veikalā. Sekojoši pastāv risks, ka cenas pieaugums samazina produkta patēriņu relatīvi pret dzērieniem, kuru iepakojumam depozīts netiek piemērots. Pieaugot depozīta maksai, risks palielinās.

Papildus šiem apsvērumiem jāizvērtē arī nepieciešamība diferencēt depozīta maksas dažādiem iepakojumiem – t.i. dažādiem iepakojumiem noteikt dažādas depozīta maksas. Depozīta maksas diferencēšanas priekšrocība ir zemāks krāpšanās risks iepakojumiem, kuri ir vieglāk izgatavojami, pieejami citās valstīs bez depozīta maksas un kuriem iespējams piemērot zemāku depozīta maksu. Savukārt maksu diferencēšanas mīnusi ir uzskaites problēmas tirdzniecībā, kā arī zemāki savākšanas rādītāji iepakojumiem ar zemāku depozīta maksu.

Ievērojot būtiskos krāpšanās riskus, kas pastāv, nosakot depozīta maksu, kas ievērojami atšķiras no kaimiņvalstīs esošās maksas, kā arī balstoties uz Igaunijas pieredzi konkrētu depozīta maksas apmēru spējā motivēt patērētāju nodot atpakaļ iepakojumu, pastāv šādas iespējamās depozīta maksas:

- Stikla iepakojumiem un PET iepakojumiem tilpumā virs 0.5 l:
 - 0.03 LVL

- 0.04 LVL
- Skārdenēm un PET iepakojumiem tilpumā līdz 0.5 l:
 - 0.02 LVL
 - 0.03 LVL
- Nediferencējot maksas apmēru pa iepakojumu veidiem:
 - 0.03 LVL
 - 0.04 LVL

2.3.4 Dabas resursu nodoklis

Viens no DRN iekasēšanas mērķiem ir ierobežot vides piesārņošanu un finansiāli nodrošināt vides aizsardzības pasākumus³.

Iepakojuma likums⁴ paredz pienākumu iepakotājiem organizēt izlietotā iepakojuma apsaimniekošanu, savukārt, Dabas resursu nodokļa likums paredz atbrīvojumu no DRN, ja iepakotājs ir izpildījis normatīvo aktu prasības, noteiktā kārtībā saņēmis atļauju piemērot nodokļa atbrīvojumu un izpildījis noteiktos savākšanas rādītājus⁵. Iepakotājs ir atbildīgs par savākšanas rādītāju izpildi un maksā DRN, ja tie nav izpildīti abos gadījumos – gan tad, ja iepakotājs ir izveidojis savu apsaimniekošanas sistēmu, gan arī tad, ja šo pienākumu saskaņā ar līgumu nodevis apsaimniekotājam.⁶

DRN tiek iekasēts, lai no vienas puses, rastu līdzekļus tā izlietotā iepakojuma atkritumu apsaimniekošanai, kuru radījuši iepakotāji, kas nepilda iepakojuma likuma prasības un iepakojumu neapsaimnieko vispār vai apsaimnieko mazāk par valsts noteikto savākšanas rādītāju, no otras puses, ir papildus motivācija iepakotājiem izlietotā iepakojuma apsaimniekošanai. Pie tam, par noteikto savākšanas rādītāju neizpildi iepakotājiem ir noteikts lielāks DRN (trīskāršā nodokļa likme), kas kalpo kā papildus stimuls.

Pašreizējā prakse izmantot DRN kā instrumentu izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas stimulēšanai būtu jā saglabā kā papildus motivācijas instrumentus izmantojot DRN likmes un savākšanas rādītāju līmeni, vienlaicīgi veicot nepieciešamās izmaiņas DRN un citos saistītos tiesību aktos. Par nepieciešamību izmantot fiskālos instrumentus iepakojuma apsaimniekošanas mērķu sasniegšanā liecina arī citu valstu pieredze (Igaunijas un Lietuvas praksi skat. zemāk).

Tomēr, ir jāņem vērā atšķirības, kas pastāv pašreizējai izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas sistēmai salīdzinājumā ar plānoto obligāto depozīta sistēmas modeli.

Atšķirības starp pašreizējo un plānoto sistēmu

³ Dabas resursu nodokļa likuma 2. pants

⁴ Iepakojuma likuma 13. pants

⁵ Dabas resursu nodokļa likuma 8. pants un Ministru kabineta noteikumi Nr. 446 no 17/06/2008, Ministru kabineta noteikumi Nr. 65 no 16/01/2007

⁶ Dabas resursu nodokļa likuma 31. pants

Pašreizējā iepakojuma apsaimniekošanas sistēmā ir tikai viena puse, kura ir atbildīga par apsaimniekošanu un attiecīgi arī DRN samaksu – tas ir iepakotājs, tai skaitā arī gadījumā, ja savu apsaimniekošanas pienākumu iepakotājs ir deleģējis specializētam apsaimniekošanas uzņēmumam - operatoram. Apsaimniekošanas sistēmas efektivitāte un attiecīgi savākšanas rādītāju izpilde faktiski ir atkarīga vai nu no paša iepakotāja, vai arī operatora un tā apakšuzņēmēju darbības efektivitātes.

Ieviešot depozīta sistēmu, par izlietotā iepakojuma savākšanu joprojām ir atbildīgs iepakotājs, kurš saskaņā ar plānoto depozīta sistēmas modeli uzņemas segt pakalpojuma maksu. Savukārt, no organizatoriskā viedokļa obligātās depozīta sistēmas modeļa efektīvai darbībai ir nepieciešama triju pušu (iepakotāja, tirgotāja un operatora) sadarbība, līdz ar to sistēmas ieviešanas mērķi var tikt sasniegti tikai visu triju pušu motivētas sadarbības rezultātā. DRN tādējādi varētu kalpot par instrumentu visu iesaistīto pušu, bet it īpaši iepakotāju un operatora motivācijai veikt visus sistēmas uzliktos pienākumus.

Tādējādi depozīta sistēmas modelī iesaistīto pušu motivēšanai izpildīt valsts noteiktos pienākumus rekomendējam saglabāt pašreizējo praksi noteikt DRN maksājumus, vienlaicīgi piemērojot atbrīvojumu par valsts noteikto pienākumu izpildi, papildus nosakot atbildību iesaistītām pusēm par noteikto pienākumu neizpildi.

DRN atbrīvojuma piemērošana

Pašreizējo atbrīvojumu piemērošanas kārtība ir noteikta Ministru kabineta noteikumos Nr. 446, saskaņā ar kuru iepakotājs (vai operators) iesniedz Vides ministrijai iesniegumu par atbrīvojuma piemērošanu. Noteikumi paredz procedūru, kādā iepakotājiem tiek piešķirts DRN atbrīvojums uz noteiktu periodu.

Pamatojoties uz depozīta iepakojuma plūsmu identifikāciju un datiem par tā daudzumu katram iepakotājam, tiktu izveidota atsevišķa kārtība, kādā tiek piešķirts atbrīvojums no DRN par depozīta iepakojumu (tai skaitā par to iepakojumu, kura reģistrācija un izmantošana depozīta sistēmā nav obligāta (brīvprātīga iepakojuma pievienošana sistēmai) un atsevišķa kārtība, kādā tiktu piešķirts atbrīvojums no DRN par pārējo iepakojumu, kurš tiek apsaimniekots saskaņā ar pašreizējo kārtību.

100% DRN atbrīvojums tiktu piemērots par iepakotājiem par depozīta sistēmā reģistrēto iepakojumu. Depozīta iepakojuma reģistrācijas un uzskaites sistēmai būtu jānodrošina datu ticamība, kā arī jānovērš iespēja DRN atbrīvojumu saņemt par iepakojumu, kas nav reģistrēts depozīta sistēmā.

Savukārt, atbildība par noteikto savākšanas rādītāju neizpildi būtu novirzāma uz operatoru, tātad operators maksā DRN par neizpildītajiem savākšanas apjomiem.

Ieviešot sistēmu, būtu ieteicams noteikt pārejas periodu, kurā sankcijas (piemēram, DRN trīskāršā likme, kas pašreiz ir jāmaksā par savākšanas rādītāju neizpildi) par mērķa savākšanas rādītāju izpildi netiktu iekasēta no operatora.

Ņemot vērā to, ka depozīta sistēma ir obligāta un saskaņā ar depozīta sistēmas modeli tikai viens operators būs atbildīgs par sistēmu, atbrīvojuma piešķiršanu varētu atvieglot, aizstājot to ar reģistrāciju depozīta iepakojuma reģistrā, tādējādi samazinot dokumentu plūsmu un to apstrādes laiku.

Vienlaicīgi būtu nosakāma lielāka atbildība un attiecīgi pienākums maksāt DRN tiem iepakotājiem, kuriem bija jāpievienojas, bet kuri nav pievienojušies depoziņa sistēmai, vai nav reģistrējuši visu iepakošanu, kuru tiem bija pienākums reģistrēt depoziņa sistēmā.

Ņemot vērā iepriekš teikto, piemērojamais DRN likmju apmērs būtu jādiferencē atkarībā no tā, vai:

- Iepakotājs nav reģistrējies depoziņu sistēmā;
- Iepakotājs nav pievienojies depoziņa sistēmai par konkrēto iepakošanu;
- Operators neizpilda savākšanas normatīvu.

Vienlaicīgi būtu izvērtējams jautājums par administratīvā atbildība noteikšanu tirgotājiem par depoziņa sistēmas ietvaros noteikto pienākumu neizpildi.

Priekšrocības

- DRN atbrīvojumu sistēma ir caurspīdīga;
- Motivē operatoru un iepakotājus veikt visus iespējamus pasākumus normatīvu izpildei.

Riski

- Depoziņa sistēmas modeļa neefektivitāte, izvairīšanās no DRN maksāšanas par neizpildītiem savākšanas normatīviem, ja netiek nodrošināta datu ticamība.

Trūkumi

- Vāja tirgotāju motivācija aktīvi piedalīties depoziņa sistēmā;
- Papildus izmaksas, jo nepieciešams uzskaites sistēmu un iekšējās kontroles audits.

Nepieciešamās darbības

Ieviešot obligāto depoziņa sistēmu vienreizējās lietošanas un atkārtoti lietojamajam iepakošanai, ir jāveic sistēmas regulācija un jāveic izmaiņas Dabas resursu nodokļa likumā un tiesību aktos, kas regulē iepakotāju reģistrāciju un DRN atbrīvojumu piemērošanas kārtību. Nepieciešami papildus aprēķini, lai noteiktu optimālo DRN likmi, valsts noteiktās depoziņa iepakošanas savākšanas rādītāju izmaiņas

DRN apmērs

Tirgū realizētie iepakošanas paketi ir apliekami ar dabas resursu nodokli, ja tie netiek savākti no tirgotājiem un nodoti pārstrādei. Dabas resursu nodokļa iepakošanai mērķis depoziņu sistēmā ir motivēt savākt izlietos iepakošanas paketus. Ņemot vērā iepriekšminēto un iepriekš aprakstīto sistēmas finansēšanas shēmu, dabas resursu nodoklim būtiski jāpārsniedz visi izdevumi, kas saistīti ar iepakošanas vienības savākšanu, t.i. konkrētā iepakošanas savākšanas izmaksas plus depoziņa maksa.

Secinājumi

DRN kā motivācijas instruments, ieviešot depozīta sistēmas modeli, ir jā saglabā.

Lai noteiktu optimālo variantu DRN piemērošanā, tai skaitā likmju un savākšanas rādītāju izmaiņas, būtu jāveic situācijas modelēšana, balstoties uz faktiskajiem datiem par kopējo iepakojuma un depozīta iepakojuma masu, datiem par savākšanas rādītāju izpildi par iepriekšējiem periodiem, samaksāto DRN par iepakojumu par iepriekšējiem periodiem, kā arī detalizētu atbildības sadalījumu starp sistēmas dalībniekiem.

2.3.5 Mērķa savākšanas rādītāji

Mērķa savākšanas rādītāju noteikšanas primārā funkcija ir izmaksu atvieglojuma sniegšana iepakotājiem, atbrīvojot tos no DRN maksāšanas par to iepakojumu daļu, kuru savākšanu depozītu sistēma nespēj nodrošināt sistēmisku iemeslu dēļ. No šī izriet, ka mērķa rādītāji būtu jānosaka atbilstoši reālistiskām prognozēm par sagaidāmajiem savākšanas rādītājiem. Papildus jāņem vērā, ka iepakotāji nav motivēti sasniegt par mērķa rādītājiem augstākus savākšanas rādītājus, līdz ar to, nosakot tos pārāk zemu, pastāv risks, ka sistēma nedarbosies efektīvi attiecībā uz maksimāli augstu iepakojumu savākšanu. Turpretī, nosakot rādītājus pārāk augstus, iepakotāji būs spiesti maksāt DRN par nesavāktu iepakojumu daļu, kas ievērojami palielinās viņu iepakojuma izmaksas (DRN esot vairākas reizes lielākam par pakalpojuma maksu, ko iepakotāji maksās operatoram).

Igaunijā sistēmas darbības pirmajos gados tika noteikti šādi savākšanas rādītāji:

Iepakojuma materiāls	1. gads, %	2. gads, %	3. gads, %
Stikls (vienreiz lietojamais)	63	65	70
PET	63	65	70
Metāls	40	40	40

Tabula Nr. 3 Mērķa savākšanas rādītāji Igaunijā 2006. - 2008. gads

Latvijā šos rādītājus nepieciešams pielāgot apstākļiem iepakojumu tirgū. Mūsuprāt mērķa savākšanas rādītājam skārdenēm 1. gadā ir jābūt lielākam (iespējams tādā pat līmenī kā pārējiem iepakojumiem), jo Latvijā nav Igaunijas īpašo apstākļu, kad liela daļa vietējā tirgū realizēto iepakojumu tiek izvesti no valsts (alkoholisko dzērienu vešana uz Somiju).

Mērķa rādītāji ir jānosaka katram iepakojuma veidam atsevišķi, kā arī tie ir jāpārskata, mainoties situācijai depozītu sistēmas darbībā. Ieviešot sistēmu, mērķa rādītāju vēlamams noteikt vairākus gadus uz priekšu, katru gadu tos paaugstinot, pieņemot, ka sistēmas efektivitāte augs tai darbojoties ilgāk un dalībniekiem pierodot pie tās darbības kā tas noticis Igaunijā.

2.3.6 Pievienotās vērtības nodoklis

Šajā sadaļā tiek apskatīti PVN piemērošanas aspekti vienreiz lietojamajam iepakojumam. Latvijai kā ES dalībvalstij ir saistošas ES direktīvas 2006/112/EK

normas. Direktīvas 92. pantā ir noteikts, ka attiecībā uz atpakaļ nododamu iepakojuma materiālu izmaksām, dalībvalstis var veikt vienu no šādiem pasākumiem:

- tās neieskaitīt summā, kurai uzliek nodokli, un veikt vajadzīgos pasākumus, lai nodrošinātu šīs summas koriģēšanu, ja iepakojuma materiālu nenodod atpakaļ (turpmāk – 1. variants)
- tās ieskaitīt summā, kurai uzliek nodokli, un veikt vajadzīgos pasākumus, lai nodrošinātu šīs summas koriģēšanu, ja iepakojuma materiālu tiešām nodod atpakaļ (turpmāk – 2. variants).

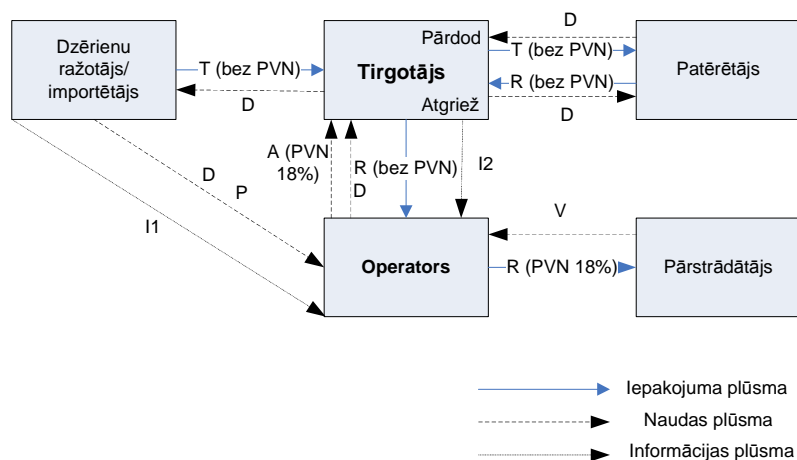
Atsevišķu Eiropas valstu prakse PVN piemērošanā depozīta maksai iepakojumam ir apkopota tabulā.

Valsts	PVN piemērošana	Korekcijas
Dānija ⁷	Atkārtoti lietojamo iepakojumu neapliek ar PVN Vienreiz lietojamam piemēro vispārīgo kārtību	Koriģē apliekamo ienākumu par nesavākto daļu
Igaunija ⁸	Neapliek ar PVN	Koriģē apliekamo ienākumu par nesavākto daļu
Lietuva ⁷	Neapliek ar PVN	Koriģē apliekamo ienākumu par nesavākto daļu
Vācija ⁷	Apliek ar PVN	Koriģē apliekamo ienākumu par savākto daļu
Zviedrija ⁷	Neapliek ar PVN	Koriģē apliekamo ienākumu par nesavākto daļu

Tabula Nr. 1 Eiropas valstu prakse PVN piemērošanai depozīta maksai

Mēs esam izskatījuši abus direktīvā paredzētos variantus, pieņemot, ka direktīvā noteiktais atpakaļ nododamais iepakojums iever arī vienreizējās lietošanas iepakojumu, kā arī tirgotāju asociācijas ieteikto alternatīvo variantu.

1.variants- Depozīta maksai PVN nepiemēro

Attēls Nr. 4 PVN aprites shēma vienreiz lietojamajam iepakojumam, PVN nepiemērojot

⁷ Guides to European Taxation volume IV. Value added taxation in Europe

⁸ Igaunijas PVN likuma 11. panta 7. daļa un 12. panta 11. daļa

Shēmā lietoto saīsinājumu skaidrojums:

- T: Tirgū palaistais apjoms;
- R: Savāktais apjoms ($R < T$);
- D (T): Depozīts par realizētajiem iepakojumiem;
- D (R): Depozīts par savāktajiem iepakojumiem;
- P: Iepakojuma savākšanas pakalpojuma maksa;
- A: Pieņemšanas un uzglabāšanas atlīdzība;
- V: Iepakojuma iepirkšanas cena;
- I (T): Informācija par pārdošanas apjomiem;
- I (R): Informācija par saņemtajiem iepakojumiem un samaksāto depozītu.

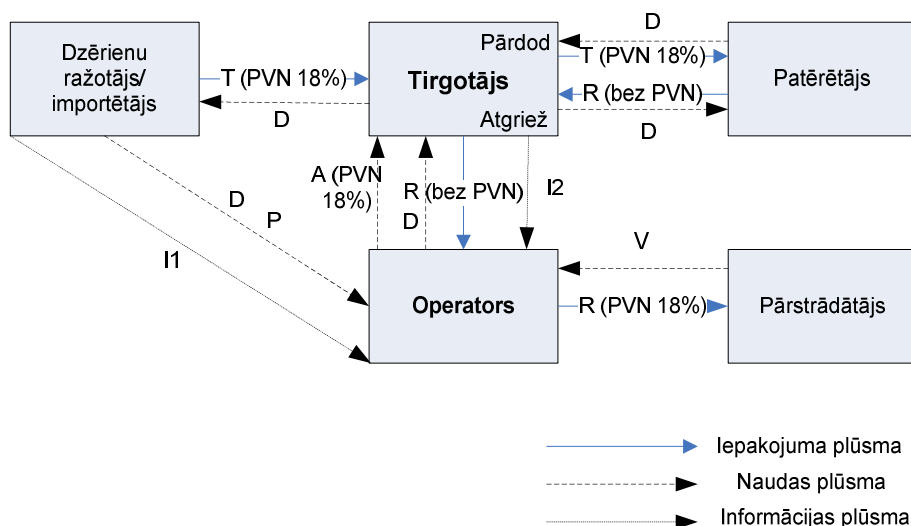
Saskaņā ar 1. variantu PVN piemērošana vienreiz lietojamajam depozīta sistēmas modelim ir sekojoša – iepakojuma vērtība, kuram noteikta depozīta maksa un kurš attiecīgi marķēts, netiek ņemta vērā, nosakot ar nodokli apliekamo preču vērtību. Attiecīgi visos posmos (skat. Attēlu nr. 4) depozīta maksa tiek maksāta par iepakojumu, kuram PVN netiek piemērots:

- ražotājs vai importētājs, piegādājot tirgotājam produktu depozīta iepakojumā, piemēro PVN tikai produkta vērtībai, bet depozīta maksu preces apliekamajā vērtībā neiekļauj;
- tirgotājs, pārdodot precī patērētājam, piemēro PVN tikai produkta vērtībai, bet depozīta maksu preces apliekamajā vērtībā neiekļauj;
- tirgotājs, pieņemot no patērētāja savākto iepakojumu, atmaksā patērētājam depozīta maksu pilnā apmērā;
- tirgotājs, nododot vienreiz lietojamo depozīta iepakojumu atpakaļ operatoram, nepiemēro PVN;
- ja, balstoties uz saņemto informāciju no operatora taksācijas gada laikā atpakaļ nodoto depozīta iepakojuma vienību skaits ir mazāks, kā apgrozījumā izlaisto depozīta iepakojuma vienību skaits, ražotājs vai importētājs, iesniedzot nodokļa deklarāciju par taksācijas gadu, veic preces apliekamās vērtības korekciju, apliekot atpakaļ nenodotā iepakojuma vērtību ar PVN (apliekamo vērtību nosaka: $(T - R) * 18\% PVN$);
- pakalpojuma maksa operatoram, pieņemšanas un uzglabāšanas atlīdzība tirgotājam, kā arī pārstrādei nodotais apjoms ir darījumi, kuriem piemēro PVN pēc standarta 18% likmes.

Minētā varianta galvenā priekšrocība – samazinās visu iesaistīto pušu naudas plūsmas izmaksas, tā kā depozīta maksa netiktu iekļauta preces apliekamajā vērtībā, tātad, patērētājs varētu iegādāties produktu depozīta iepakojumā par zemāku cenu. Trūkums – iepakotājiem, tirgotājiem un operatoram jāveido atsevišķa grāmatvedības uzskaitē depozīta iepakojumam, kā arī jāuzrāda atsevišķi preces vērtība pavadzīmēs, savstarpējos rēķinos, kases sistēmās un čekos mazumtirdzniecībā. Ņemot vērā to, ka 1. variantā depozīta maksa ar PVN netiek aplikta, nav tiesību kā priekšnodokli atskaitīt PVN, kas samaksāts vai maksājams par preču un pakalpojumu iegādi saistībā ar depozīta maksu. Iepakotājiem, tirgotājiem un operatoram būs jāveic papildus darbības atskaitāmā priekšnodokļa aprēķināšanai.

Lai gan pašreizējās PVN likuma normas atbilst 1. variantam, ieviešot depozītu sistēmu, nepieciešams papildus sistēmas regulējums attiecībā uz iepakotāju saistībām veikt taksācijas gada beigu korekcijas par vienreiz lietojamo iepakojumu, tajā skaitā precizējot, kādus attaisnojošos dokumentus (rēķinu par pakalpojumu, ziņojumu v.c.) izmantos ražotājs, lai veiktu korekcijas par iepakojumu, ko faktiski savāks operators.

2.variants – Depozīta maksai PVN piemēro

Attēls Nr. 5 PVN aprites shēma vienreiz lietojamajam iepakojumam, PVN piemērojot

Shēmā lietoto saīsinājumu skaidrojums:

- T: Tirgū palaistais apjoms;
- R: Savāktais apjoms ($R < T$);
- D (T): Depozīts par realizētajiem iepakojumiem;
- D (R): Depozīts par savāktajiem iepakojumiem;
- P: Iepakojuma savākšanas pakalpojuma maksa;
- A: Pieņemšanas un uzglabāšanas atlīdzība;
- V: Iepakojuma iepirkšanas cena;
- I (T): Informācija par pārdošanas apjomiem;
- I (R): Informācija par saņemtajiem iepakojumiem un samaksāto depozītu.

2.variants paredz nodokļa piemērošanu depozīta maksai, piegādājot precī patērētājam, bet atpakaļ nodotajam iepakojumam PVN nepiemēro, jo uzskata, ka tā nav preču piegāde, bet produkcijas nodošana atpakaļ (skat. Attēlu Nr. 5).

- ražotājs vai importētājs, piegādājot tirgotājam produktu depozīta iepakojumā, iekļauj depozīta maksu preces apliekamajā vērtībā, kurai piemēro PVN;
- tirgotājs, pārdodot precī patērētājam, piemēro PVN gan produkta vērtībai, gan arī depozīta maksai;
- tirgotājs, pieņemot atpakaļ no patērētāja depozīta iepakojumu, atmaksā patērētājam depozīta maksu;

- tirgotājs, nododot no patērētāja savākto depozīta iepakojumu atpakaļ ražotājam vai importētājam, nodokli nepiemēro, tāpat tirgotājs, nododot no patērētājam savākto depozīta vienreizējo iepakojumu operatoram, nodokli nepiemēro;
- balstoties uz saņemto informāciju no operatora, par iepakojumu, kas taksācijas gada laikā tiek nodots atpakaļ ar depozīta sistēmas starpniecību, ražotājs vai importētājs, iesniedzot nodokļa deklarāciju par taksācijas gadu, veic ar PVN apliekamās vērtības korekcijas, samazinot valstij maksājamo nodokli par atpakaļ saņemto iepakojumu (atmaksājamo vērtību nosaka: $(R-T) \cdot 18\%$);
- pakalpojuma maksa operatoram, pieņemšanas un uzglabāšanas atlīdzība tirgotājam, kā arī pārstrādei nodotais apjoms ir darījumi, kuriem piemēro PVN pēc standarta 18% likmes.

Priekšrocība – iepakotājiem un tirgotājam, kā arī operatoram nav nepieciešama atsevišķa grāmatvedības uzskaitē depozīta iepakojumam, kā arī nav jāuzrāda atsevišķi preces vērtība pavadzīmēs, savstarpējos rēķinos, kases sistēmās un čekos mazumtirdzniecībā, kā tas ir 1. variantā.

Galvenais trūkums – iepakotājiem neizdevīga naudas plūsma. Proti, veidojas situācija, ka iepakotāji visu gadu maksā PVN arī par depozīta iepakojumu, ko regulāri saņem atpakaļ, un tikai gada beigās koriģē ar PVN apliekamo darījumu vērtību par depozīta maksu par iepakotājiem un operatoram atpakaļ nodotajiem apjomiem.

Pieņemot šo variantu, nepieciešams papildus tiesiskais regulējums attiecībā uz PVN.

Tirgotāju asociācijas piedāvātais variants

Depozītu sistēmai ir iespēja piemērot PVN vispārējo kārtību, t.i. PVN depozīta iepakojumam piemērotu visos posmos. Par iepakojumu, kas taksācijas periodā (katru mēnesi) iepakotājam tiek nodots (pārdots) atpakaļ ar depozīta sistēmas starpniecību, iepakotājs, iesniedzot nodokļa deklarāciju par taksācijas periodu (mēnesi), veic ar nodokli apliekamās vērtības korekcijas (atskaita priekšnodokli), tādējādi pēc būtības īpašas korekcijas gada griezumā nav nepieciešamas.

Vispārējo PVN kārtību kā alternatīvu abiem iepriekšminētajiem variantiem ir ierosinājuši arī tirgotāju asociācijas pārstāvji, jo šādā variantā nav jāveic atsevišķa grāmatvedības uzskaitē un papildus darbības elektronisko kases aparātu sistēmās.

Būtiska problēma šāda varianta ieviešanai ir sekojoša: PVN izmaksas, ko tirgotājs kompensētu patērētājam par atpakaļ nodoto iepakojumu, tirgotājam nav atskaitāms kā priekšnodoklis, jo patērētāji nav PVN maksātāji un saskaņā ar pašreizējo sistēmu PVN nav tiesīgi iekasēt, tātad tirgotāji nav tiesīgi to atskaitīt kā priekšnodokli. Savukārt, saskaņā ar ES Padomes direktīvas 2006/112/EK 295. pantu Latvijā ieviestais PVN kompensāciju režīms zemnieku saimniecībām⁹ un ko piedāvā šajā gadījumā izmantot patērētājiem depozītu sistēmā, nav piemērojams attiecībā uz citām personām un darījumiem.

Secinājumi

Iepriekš analizētie varianti no valsts budžeta ieņēmumu viedokļa un ieņēmumu kontroles viedokļa ir neitrāli un nerada riskus. Tomēr 1. variantā apgrozāmo līdzekļu

⁹ LR likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” 13.¹ pants

izmaksas gan iepakotājiem, gan tirgotājiem būs ievērojami mazākas, tādēļ uzskatam, ka 1. variants ir vēlamāks.

Pastāv neskaidrība attiecībā uz PVN likuma interpretāciju, proti, vai taksācijas gada beigās veicamo PVN korekciju attiecināt tikai uz atkārtoti lietojamo iepakojumu vai arī uz vienreiz lietojamo iepakojumu. Mūsuprāt, ES Padomes direktīvas 2006/112/EK 92. panta minētais termins attiecas ne tikai uz atkārtoti lietojamo iepakojumu, bet uz atpakaļ nododamo iepakojumu, t.i., visu iepakojumu, kam tiek piemērota depozīta maksa un kuru gala pircējs var nodot atpakaļ, tai skaitā vienreiz lietojamo iepakojumu.

Ņemot vērā to, ka spēkā esošās PVN likuma normās nav noteikta PVN piemērošanas kārtība attiecībā uz vienreiz lietojamo iepakojumu, ieviešot depozīta sistēmas modeli, būs nepieciešama papildus sistēmas regulācija attiecībā uz PVN piemērošanu neatkarīgi no tā, kurš no PVN piemērošanas modeļiem tiktu izvēlēts.

Attiecīgi visas PVN korekcijas taksācijas gada beigās depozīta sistēmas ietvaros, mūsuprāt, būtu veicamas gan par atkārtoti lietojamo iepakojumu, gan vienreiz lietojamo iepakojumu.

2.3.7 Sistēmas operators un sistēmas saimnieciskā darbība

Operatoru skaits

Operatoru skaits atkarīgs no dažādu iepakojumu savākšanas procesa atšķirībām. Citi objektīvi iemesli vairāku operatoru esamībai nepastāv, tomēr šādu iespēju nevajadzētu izslēgt, lai saglabātu iespēju atsevišķiem industrijas dalībniekiem veidot savu risinājumu vienošanās nespējas gadījumā vai citu iemeslu dēļ.

Tāpat iespējamas variācijas operatora veikto funkciju mēroga ziņā. Norvēģijā operatoram pieder atsevišķi savākšanas punkti, savākšanas un apstrādes infrastruktūra, kā arī pārstrādes rūpnīcas, Igaunijā operators veic tikai skaitīšanas, šķirošanas un apstrādes (presēšanas) funkcijas. Savukārt, savākšana, loģistika un pārstrāde ir trešo uzņēmumu ziņā. Vācijā operators darbojas tikai kā centrālā informācijas sistēma iepakojuma un depozīta maksu plūsmu uzskaitē, visi pārējie pakalpojumi ir trešo uzņēmumu ziņā, ar kuriem katrs iepakotājs un tirgotājs atsevišķi slēdz sadarbības līgumus. Latvijas risinājums attiecībā uz operatora funkciju mērogu būs atkarīgs no saistītajiem ieguvumiem un zaudējumiem, integrējot visu procesu viena uzņēmuma saimnieciskajā darbībā.

Tomēr maksimāli efektīva sistēmas darbība tiktu nodrošināta, ja ar depozīta iepakojuma savākšanu no tirgotājiem un tā nodošanu pārstrādei nodarbotos viens sistēmas operators.

Operatora darbības teritoriālais mērogs

Lai novērstu patērētāju diskrimināciju, sistēmas operatoram jāveic iepakojumu savākšana visā valsts teritorijā – tas nedrīkst atteikt pievienošanos sistēmai vai radīt diskriminējošus nosacījumus dalībnieku uzņemšanai sistēmā, balstoties uz to atrašanās vietu Latvijā teritorijā.

Operatora īpašnieki

Tā kā sistēmu finansēs iepakotāji, tad uzskatam, ka efektīvākie operatora darbības modeļa risinājumi var tikt panākti, nodrošinot iepakotāju kontroli pār operatoru, t.i. iepakotājiem jābūt operatora vairākuma īpašniekiem.

Atkarībā no tirgotāju vēlmes, iespējams iesaistīt arī tirgotāju pārstāvjus kā mazākuma dalībniekus. Šādas iesaistes mērķis būtu nodrošināt tirgotāju klātbūtni pie sistēmas darbības veidošanas, tādējādi veicinot viņu uzticību un vēlmi sadarboties.

Igaunijas modelī operatora īpašnieki ir gan iepakotāju, gan tirgotāju pārstāvji, iepakotājiem esot vairākumā. Savukārt, Norvēģijas un Vācijas modeļos operatora īpašnieki vienādās daļās ir iepakotāju un tirgotāju pārstāvji.

Operatora peļņa

Tā kā iepakojumu savākšanas process nav peļņu nesošs, tad operatora peļņa kādā konkrētā periodā nav sadalāma tā dalībniekiem, bet gan izmantojama iepakotāju veikto pakalpojuma maksu samazināšanai. Dividenžu maksājumi uzliktu papildu sarežģījumus operatora īpašnieku struktūras izveidei, tāpēc arī šī iemesla dēļ operatora peļņa nevar tikt izmaksāta dividendēs. Jebkurš pozitīvs atlikums būtu izmantojams pakalpojuma maksas iepakotājiem samazināšanai nākamajā periodā.

2.3.8 Pakalpojuma maksa, ko maksā iepakotāji

Šī maksa netiek noteikta lielāka, kā nepieciešams, lai nodrošinātu operatora darbību bez zaudējumiem.

Svarīgi ir pakalpojuma maksā maksimāli precīzi atspoguļot konkrētā iepakojuma veida neto savākšanas izmaksas, tādējādi nodrošinot pilnas iepakojuma cenas ietekmi uz iepakotāju un lēmumu pieņemšanu attiecībā uz iepakojuma izmantojumu. Maksa būtu diferencējama pa iepakojuma veidiem (materiāliem), iespējams pat pēc iepakojuma tilpuma un krāsas, ja tie būtiski ietekmē iepakojuma neto savākšanas vērtību.

2.3.9 Atlīdzības maksa par iepakojuma pieņemšanu un uzglabāšanu tirgotājiem

Atlīdzības maksas mērķis ir kompensēt tirgotājam radušās izmaksas, pieņemot un uzglabājot savāktos iepakojumus, t.i. atlīdzības maksa nav domāta peļņas radīšanai. Tomēr praksē dažādiem tirgotājiem iepakojumu pieņemšana radīs dažādas izmaksas un to noteikšana katram tirgotājam atsevišķi būtu dārga un būtu neiespējami to noteikt vienādi objektīvu visiem tirgotājiem, tāpēc tiktu noteikta viena maksa visiem tirgotājiem, kas dažiem nesīs zaudējumus, bet, iespējams, kādam arī minimālu peļņu.

Maksas noteikšanas kārtība

Paredzot iespējamus sarežģījumus vienošanās procesā starp iepakotājiem un tirgotājiem, valsts var noteikt formulu pēc kuras aprēķina atlīdzības maksu vai arī noteikt fiksētu atlīdzības maksu. Mūsdiā, fiksētas maksas noteikšana nenovestu

pie efektīvākajiem risinājumiem, taču labi definētas atlīdzības maksas aprēķina formulas noteikšana, iespējams, būtu labs risinājums kompromisa panākšanai starp iepakotājiem un tirgotājiem. Formulas noteikšanu normatīvajos aktos atbalsta gan iepakotāji, gan tirgotāji.

Maksas lielumi un diferencēšana

Atlīdzības maksu iespējams diferencēt atkarībā no savākto iepakojumu, sniegtās informācijas kvalitātes un krāpšanās risku lieluma. Šāda diferencēšana motivētu veikalus meklēt efektīvākos risinājumus iepakojumu pieņemšanai, tai skaitā motivētu pieņemšanas automātu iegādi, ja pieņemto iepakojumu skaits būtu pietiekams, lai tie operatoram sniegtu izmaksu ietaupījumu uz transporta, skaitīšanas un šķirošanas izmaksām.

2.3.10 Anti - diskriminācijas pasākumi

Lai depoziņu sistēma būtu brīvi pieejama uz vienādiem nosacījumiem visiem tās dalībniekiem, nepieciešama šāda regulācija attiecībā uz sistēmas pieejamību.

Dalībnieku tiesības iesaistīties sistēmā

- Visiem iepakotājiem ir brīva pieeja dalībai depoziņu sistēmā uz vienādiem nosacījumiem.
- Visiem tirgotājiem ir brīva pieeja dalībai depoziņu sistēmā uz vienādiem nosacījumiem.
- Operatora pakalpojumu maksas iepakojuma veidam ir vienādas visiem iepakotājiem.
- Visiem tirgotājiem tiek noteiktas vienlīdzīgas atlīdzības maksas
- Pievienošanās maksa un iepakojumu reģistrācijas maksa domāta ar dalībnieku un iepakojumu reģistrāciju saistīto administratīvo izmaksu segšanai un tā nedrīkst būt nesamērīgi augsta

Marķējuma prasības

- Visiem depoziņu sistēmā iekļautajiem iepakojumiem ir jābūt marķētiem, norādot iepakojuma dalību depoziņu sistēmā, kā arī par konkrēto iepakojumu samaksāto un saņemamo depoziņa nominālu.
- Importētājiem un mazu apjomu iepakotājiem iepakojumu marķēšanai ir tiesības izmantot uzlīmes.

Pielaižu iepakotājiem

- Aizsargājot iepakotājus, kas realizē precis ļoti mazos apjomos un kuriem administratīvās izmaksas, kas saistītas ar dalību depoziņu sistēmā būtu nesamērīgi lielas, tie tiek atbrīvoti no pienākuma savākt iepakojumus. Sekojot Igaunijas piemēram, apjomu sliekšnis varētu būt 10 kg/gadā PET iepakojumiem un 20 kg/gadā pārējiem iepakojuma veidiem.

Pielaiides tirgotājiem

Ņemot vērā nesamērīgos sarežģījumus, ko atsevišķiem tirgotājiem var radīt pienākums pieņemt iepakojumus, iespējams noteikt šādus atbrīvojumus:

- Kioski un citas mazas tirdzniecības platības, kurās iepakojumu uzglabāšanai fiziski nav vietas, tiek atbrīvotas no pienākuma pieņemt iepakojumus, norādot tuvāko vietu, kur iespējams nodot iepakojumus.
- Tirdzniecības vietas, kurām iepakojumu atpakaļ pieņemšana ir īpaši sarežģīta (vietas trūkuma dēļ) vai neatbilstoša (tirdzniecības vietas profila dēļ), paredzēt iespēju nepieņemt iepakojumus, norādot uz citu vietu tuvākā apkārtnē, kur iespējams nodot iepakojumus šo tirdzniecības vietu darba laikā. Šādu iespēju var ierobežot nosakot tās pieejamību tirdzniecības vietām, kuru tirdzniecības platība nepārsniedz konkrētu sliekšni (citās valstīs lietotais sliekšnis – 200 m²). Vērtējot, vai vieta, kurai deleģētas iepakojumu pieņemšanas funkcijas, atrodas tirdzniecības vietas tuvākajā apkārtnē, iespējams iesaistīt vietējo pašvaldību, kas atbilstoši vietējiem apstākļiem piešķirtu vai atteiktu šādu iespēju izmantošanu.

2.3.11 Sistēmas kontrole un caurspīdīgums**Pasākumi, kas veicami depozītu sistēmas darbības normu nodrošināšanai**

Domājot par sistēmas uzlikto atbildības un pienākumu pildīšanu, kā arī par patērētāju tiesību aizsardzību, valsts nosaka:

- Iepakotāju un operatora atbildību ziņot par realizētajiem un savāktajiem iepakojumiem un ar tiem saistītajām naudas plūsmām
- Valsts kontroles institūciju tiesības veikt pārbaudes pie iepakotāja, tirgotāja vai operatora.
- Soda sistēmu un maksas, kas piemērojamas valsts nosacījumu vai uzlikto pienākumu nepildīšanas gadījumā

Pasākumi operatora darbības pārskatāmībai

Domājot par sistēmas pārskatāmību un veicinot sistēmas dalībnieku uzticību tai, valsts nosaka:

- Sistēmas operatora finanšu pārskats tiek auditēts, auditu veic neatkarīgs auditors
- Operatora darbības rādītāji un finanšu pārskats ir publiski pieejami

Pasākumi krāpšanās risku mazināšanai

Krāpšanās risku mazināšana ietver:

Efektīvu sistēmas uzbūvi, kas mazina motivāciju krāpties

- Saprātīgas depozīta maksas noteikšana – tā mazinātu absolūto risku krāpties, nemotivētu masveida krāpšanos (iepakojuma ražošanu, transportēšanu speciāli šim nolūkam) nepadarot to rentablu.

- Pēc iespējas mazāk starpnieku un lieku, necaurspīdīgu posmu radīšanu depozīta maksu plūsmā – tas mazinātu krāpšanās motivāciju un iespējas un samazinātu sistēmas kontroles izmaksas

Drošības pasākumus sistēmas darbībā, kas krāpšanos padara sarežģītāku

- Iepakojuma marķēšana ar īpašu logo – mazinot iespējas nodot iepakojumu, kas realizēti tirgos bez depozītu sistēmas, sarežģītu iepakojuma etiķešu kopēšanu
- Drošu pieņemšanas automātu izmantošanu – mazinātu krāpšanās riskus, kas izriet no tehnisku nepilnību izmantošanas
- Iepakojuma apjoma/svara pārbaudes, nododot iepakojumus un pretī maksājot depozītu (patērētājs - pieņēmējs, pieņēmējs - transportētājs, transportētājs - operators) – mazinātu sistēmas darbībā iesaistīto pušu iespējas un motivāciju krāpties

Pārbauzu un ziņošanas pasākumi, kas ļauj atklāt krāpšanas gadījumus

- Drošas informācijas uzglabāšanas sistēmas pie iepakotāja, tirgotāja un operatora – mazinot iespējas un motivāciju krāpties sistēmas līmenī (ziņojot nepareizus iepakojuma vai depozīta maksājumu apjomus)

Efektīvas un caurskatāmas informācijas sistēmas izveide

Visaptverošas informācijas sistēmas izmantošana depozītu sistēmas darbībā ne tikai veicinātu efektīvu sistēmas darbību, bet arī nodrošinātu sistēmas darbība caurspīdīgumu.

Valstij jāizstrādā normatīvie dokumenti (MK noteikumi), kuros noteikts:

- Kāda informācija obligāti uzkrājama par sistēmā esošo iepakojumu;
- Kāda informācija ir publiski pieejama
- Iepakojumu reģistra – valsts informācijas sistēmas - izveides un uzturēšanas kārtību;
- Kāda informācija sniedzama sistēmas dalībniekiem.

Šāda kārtība ir noteikta Igaunijā, kas paredz gan informācijas sistēmas izveidi un uzturēšanu, gan nosaka informāciju, kas tajā uzkrājama (tirgū esošais iepakojuma daudzums (importētais, eksportētais), metālu saturošā iepakojuma apjoms u.c.).

2.4. Sistēmas vienreizējas un pakāpeniskas ieviešanas alternatīvu izvērtējums

Ņemot vērā iepakotāju un Vides ministrijas pausto vēlmi izvērtēt sistēmas vienlaicīgas un pakāpeniskas ieviešanas salīdzinošās priekšrocības kā arī izvirzītā ieviešanas datuma iespējamo ietekmi, šajā sadaļā tiek izvērtēti ar sistēmas pakāpenisku ieviešanu saistītie plusi un mīnusi, kā arī obligātā depozīta ieviešanas datuma iespējamā ietekme.

Sistēmas vienreizēja ieviešana paredz obligātās depozītu sistēmas ieviešanu vienlaicīgi gan vienreiz, gan atkārtoti lietojamajiem iepakojumiem.

Savukārt, pakāpeniska ieviešana paredz sākotnēji ieviest obligātu depozītu atkārtoti lietojamajām stikla pudelēm un vēlāk vienreiz lietojamajiem stikla, PET un metāla iepakojumiem.

2.4.1 Pakāpeniskas ieviešanas priekšrocības un trūkumi

Mēs saskatām šādus pakāpeniskas sistēmas ieviešanas ieguvumus:

- Tiek radīta iespēja izmēģināt sistēmas posmu, kas skar pudeļu atpakaļ pieņemšanu un depozītu maksājumu administrēšanu, tādējādi ļaujot iesaistītajām pusēm pielāgoties šādai kārtībai, kā arī padarot kļūdu novēršanu vienkāršāku un visas sistēmas pārējo darbības elementu plānošanu efektīvāku.
- Depozītu sistēmas ieviešana tikai atkārtoti lietojamajam iepakojumam neradītu produktu sadārdzinājumu, iespējams pat, ka pilnā produkta cena samazinātos, ņemot vērā to, ka, salīdzinot ar pašreizējo sistēmu, patērētāji saņemtu lielāku summu par nodoto iepakojumu. Tas varētu būt īpaši svarīgi, ja ieviešanas gadā (2010.) Latvijas ekonomika joprojām atrastos vājas izaugsmes vai recesijas stāvoklī – cenu pieaugums (lai arī tikai nosacīts) atstātu negatīvu ietekmi uz patērētāju vēlmi un spēju iegādāties šos produktus.

Pakāpeniskās ieviešanas negatīvie aspekti:

- Tā kā jau šobrīd eksistē atkārtoti lietojamo pudeļu atpakaļ savākšanas mehānisms un šis iepakojums nenonāk vidē, tad, lai arī depozītu sistēmas ieviešana sniegtu uzlabojumus šī procesa funkcionalitātē, tā tomēr nesasniegtu vienu no depozītu sistēmas ieviešanas mērķiem – vides piesārņojuma mazināšanu.
- Sistēmas darbības izmaksas uz vienu iepakojuma vienību būtu ievērojami lielākas, sistēmai darbojoties tikai ar atkārtoti lietojamo iepakojumu, jo fiksēto izmaksu daļa būtu dalāma uz ievērojami mazāku iepakojumu apjomu.
- Tirgotājiem tiktu radītas papildus netiešās izmaksas, liekot veikt tirdzniecības pārkārtojumus (iepakojumu pieņemšanas un uzglabāšanas organizēšana, preču cenu zīmju un kases automātu pielāgošana) divreiz – gan pie pirmā posma, gan otrā posma ieviešanas.
- Tā kā attiecinot depozītu tikai uz atkārtoti lietojamajām pudelēm, operatora izveide nebūtu nepieciešama, būtiski depozītu sistēmas darbības aspekti netiktu pārbaudīti jebkurā gadījumā.

Izvērtējot augstākminētos aspektus, uzskatām, ka sistēmas pakāpeniska ieviešana nav piemērota sistēmas ieviešanas reģenerācijas rādītāju uzlabošanas un piesārņojuma samazināšanas mērķu sasniegšanai. Tāpat tai būtu ievērojami vājāka ietekme arī uz pārējo mērķu sasniegšanu. Tādēļ uzskatām, ka dotā depozītu sistēmas ieviešanas uzstādījumu (mērķu un kritēriju) kontekstā, vienlaicīga sistēmas ieviešana ir piemērotāks risinājums. Tomēr uzskatām, ka pasākumu veikšana, kas nodrošinātu atkārtoti lietojamā iepakojuma efektīvāku izmantošanu ir vēlami, un risinājumi būtu jāmeklē pašreiz pastāvošās brīvprātīgās depozītu sistēmas ietvaros.

2.4.2 Sistēmas ieviešanas gads

Pastāv divas alternatīvas, kad ieviest depozītu sistēmu vienreiz lietojamajam iepakojumam:

- 2010. gadā, tam esot tuvākajam iespējamajam sistēmas ieviešanas gadam;
- 2011. gadā, tam sakrīt ar Lietuvas plāniem ieviest depozītu sistēmu.

Uzskatām, ka sistēmas ieviešanai 2011. gadā ir vairākas priekšrocības salīdzinājumā ar sistēmas ieviešanu 2010. gadā:

- Sistēmas ieviešana vienlaikus ar Lietuvu mazinātu pārrobežu krāpšanās risku, kas izriet no situācijas, kad vienā no kaimiņvalstīm, kurās tiek lietots vienāds dzērienu iepakojumu marķējums, eksistē depozītu sistēma, bet otrā ne.
- Ņemot vērā Latvijas iekšzemes kopprodukta būtisko kritumu š.g. 3. ceturksnī un prognozes, ka arī 2009. gadā Latvijas ekonomika piedzīvos nopietnu recesiju, sistēmas ieviešanas izmaksas var atstāt ievērojamu negatīvu ietekmi uz iepakotājiem. Tāpat sagaidāms, ka 2009. gadā finanšu resursi joprojām būs dārgi un grūti pieejami, kas ievērojami sadārdzinās sistēmas ieviešanu.

Ņemot vērā augstāk minētos aspektus, uzskatām, ka 2011. gads ir labāka izvēle depozītu sistēmas ieviešanai, it īpaši, ja 2011. gadā depozītu sistēma tiks ieviesta arī Lietuvā.

2.5. Valsts regulācija

Atsevišķi no augstāk minētajiem aspektiem būtu jāregulē valstij, lai novērstu motivācijas trūkuma, neefektivitātes, krāpšanās un diskriminācijas risku iestāšanos:

- Sistēmā iekļauto iepakojumu veidus, nosakot iekļautos produktus un iepakojuma materiālu veidus;
- DRN katram iepakojuma veidam;
- DRN atbrīvošanas kārtību un ar to saistītos savākšanas mērķa rādītājus;
- Minimālo depozīta maksu;
- Ražotāju atbildību savākt iepakojumus;
- Ražotāju pienākumu informēt sabiedrību par sistēmas darbību;
- Tirgotāju pienākumu pieņemt izlietos iepakojumus;
- Patērētāju tiesības nodot izlietos iepakojumus, par to pretī saņemot depozīta maksu;
- Sistēmas teritoriālo mērogu – visa valsts teritorija;
- Dalībnieku tiesības iesaistīties sistēmā un nosacījumi to iesaistei;
- Iepakojumu marķēšanas prasības;
- Nosacījumus, pie kādiem iepakotāji ir atbrīvoti no atbildības savākt iepakojumus ;
- Nosacījumus, pie kādiem tirgotāji ir tiesīgi nepieņemt iepakojumus;
- Pasākumus, kas veicami, lai nodrošinātu operatora darbības pārskatāmību;
- Pasākumus, kas veicami pārbaudot sistēmas darbības rādītāju uzticamību (ziņošanas kārtību un IS standartus);
- Valsts kontroles pasākumus, sodu mehānismu un par to atbildīgos dienestus;

- PVN piemērošanas kārtību depozīta maksai;
- Higiēnas noteikumus izlietoto iepakojumu aprītei tirdzniecības vietās.

2.6. Ar depozītu sistēmas ieviešanu saistītie zaudējumi

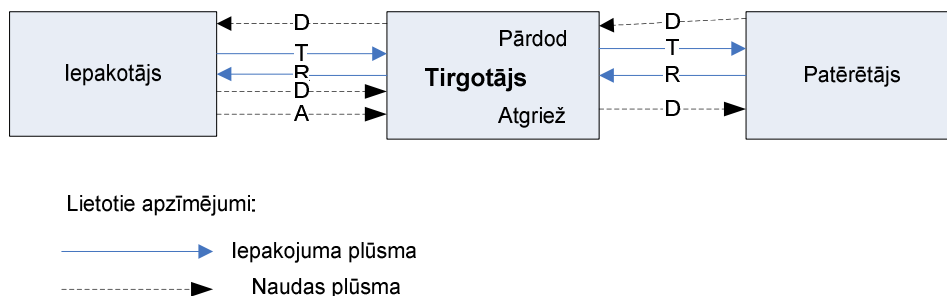
- Izmaksas, kas saistītas ar iepakojumu marķēšanu būtiskāk negatīvi ietekmēs mazos ražotājus.
- Ierobežojumi produktu diferencēšanai ar iepakojuma formas un/vai izskata līdzekļiem. Iepakojumu savākšana izmantojot depozītu sistēmu neizbēgami uzliks tehniskus ierobežojumus tam, kādas formas iepakojumu var pieņemt un apstrādāt ar procesā izmantojamo tehniku, līdz ar to nestandarta, neregulāras formas iepakojumus nebūs iespējams ērti un izmaksu ziņā efektīvi savākt. Paredzams, ka šādu iepakojumu lietošana tiks būtiski ierobežota – pieņemot, ka šāds iepakojums netiks reģistrēts depozītu sistēmā, atbilstoši tā saturam un iepakojuma veidam tam tomēr būs jāpievieno depozīts to pārdodot, tāpat, nespējot to savākt, par to būs jāmaksā pilns DRN, tādējādi ievērojami palielinot produkta cenu, kas būtībā padarīs šādu iepakojumu lietošanu ekonomiski nepamatotu, līdz ar to izskaužot tos no tirgus.

2.7. Atkārtoti lietojamā iepakojuma sistēmas darbības apraksts

Šajā sadaļā tiek aprakstīts atkārtoti lietojamā iepakojuma depozītu sistēmas darbības modelis. No iepriekš aprakstītā modeļa vienreiz lietojamajam iepakojumam tas atšķiras ar to, ka šajā sistēmā nav nepieciešams operators – centrāls iepakojumu savācējs, jo atkārtoti lietojamie iepakojumi nonāk atpakaļ pie ražotājiem.

2.7.1 Darbības modelis

Depozīta iepakojuma un maksājumu plūsma atkārtoti lietojamajam iepakojumam ir šāda:

Attēls Nr. 6 Atkārtoti lietojamā iepakojuma un depozītu maksas plūsma

Shēmā lietoto saīsinājumu skaidrojums:

- T – tirgū realizētais iepakojums;
- R – savāktais apjoms ($R < T$);
- D – depozīta maksa;
- A – pieņemšanas un uzglabāšanas atlīdzība.

Attēlā Nr. 6 atspoguļotās depozīta iepakojuma un maksas plūsmas pilns cikls notiek šādi:

- Iegādājoties produkciju no ražotāja, tirgotājs tam maksā depozīta maksājumu (D) atbilstoši piegādātajam produkcijas (T) daudzumam.
- Pērkot preces (T), patērētājs bez dzēriena cenas veic arī depozīta maksājumu tirgotājam (D).
- Izlietotās preces iepakojumu (R) patērētājs nodod atpakaļ, izmantojot pudeļu savākšanas mašīnu vai arī iepakojums tiek atdots tirgotājam manuāli (pie kases vai citur) preces pārdošanas vietā vai tās tuvumā. Par atpakaļ nodoto iepakojumu pircējs pretī saņem depozīta maksu (D).
- Tirgotājs, saņemot iepakojumu, to sašķiro pa veidiem, uzskaita un uzglabā līdz tas tiek transportēts uz operatora skaitīšanas un dalīšanas centru.

- Iepakojums tiek šķirotis attiecīgā dzērienu ražotāja kastēs un nogādāts tieši atpakaļ ražotājam.
- Ražotājs organizē iepakojuma transportu no tirdzniecības vietas;
- Saņemot atpakaļ tukšo taru, ražotājs maksā depozīta maksu tirgotājam saskaņā ar atpakaļ savāktā iepakojuma apjomu, tāpat ražotājs maksā tirgotājam atlīdzību (A) par atkārtoti lietojamā iepakojuma pieņemšanu un uzglabāšanu par katru savāktu iepakojumu.

Atkārtoti lietojamā iepakojuma depozītu sistēmas veiksmīgai darbībai nepieciešams noteikt:

- Visiem iepakotājiem un tirgotājiem ir vienādi nosacījumi iesaistei sistēmā (atlīdzības maksas).
- Depozīta maksas apmērs kopā ar pilnām iepakojuma savākšanas izmaksām (atlīdzība tirgotājam + transportēšana) nedrīkst pārsniegt jauna iepakojuma vērtību, jo tas radītu motivāciju nevākt izlietotos iepakojumus.

2.7.2 PVN aspekti

Saskaņā ar pašreiz spēkā esošo PVN likumu atkārtoti lietojamā iepakojuma depozīta maksa, kas noteikta normatīvajos aktos, nav iekļaujama preces apliekamajā vērtībā (1. variants), tātad tai PVN nav piemērojams.¹⁰ Taksācijas gada beigās par gada laikā atpakaļ nesāņemtā depozīta vērtību iepakotājam ir jāveic PVN korekcija un jāsamaksā papildus nodoklis.¹¹

Tā kā Latvijā pašreiz iespēju ieviest atkārtoti lietojamo iepakojuma depozīta sistēmu iepakotāji neizmanto, tiesību normas par PVN nepiemērošanu depozīta maksai nav detalizētas. Praksē šobrīd visa produkcija tiek aplikta ar PVN, tai skaitā arī atkārtoti lietojamais iepakojums, kuru nododot atpakaļ ražotājam, apliek ar PVN. Savukārt, ražotājs atkārtoti izmantojot un laižot to tirgū, piemēro PVN atkal, taksācijas periodā kā priekšnodokli atskaitot to daudzumu, kurš samaksāts par atpakaļ saņemto iepakojumu.

Līdzīgi kā PVN sadaļā vienreiz lietojamajam iepakojumam (2.3.6), arī vairākkārt lietojamajam iepakojuma iespējami divi varianti attiecībā uz PVN piemērošanu:

- tās neieskaitīt summā, kurai uzliek nodokli, un veikt vajadzīgos pasākumus, lai nodrošinātu šīs summas koriģēšanu, ja iepakojuma materiālu nenodod atpakaļ (turpmāk- 1. variants)
- tās ieskaitīt summā, kurai uzliek nodokli, un veikt vajadzīgos pasākumus, lai nodrošinātu šīs summas koriģēšanu, ja iepakojuma materiālu tiešām nodod atpakaļ (turpmāk- 2. variants).¹²

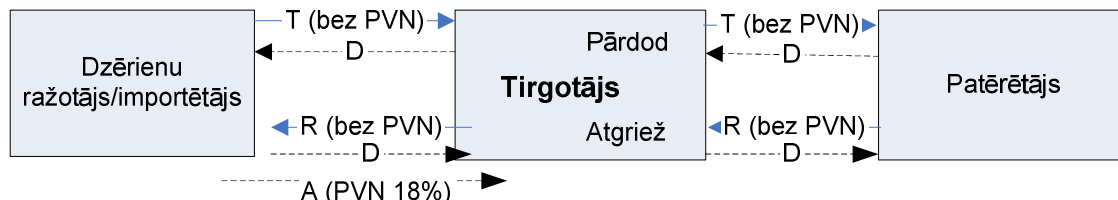
¹⁰ LR Likums „Par pievienotās vērtības nodokli” 2. panta 6.¹ daļa

¹¹ LR Likums „Par pievienotās vērtības nodokli” 12. panta 1.⁴ daļa

¹² ES direktīvas 2006/112/EK 92. pants

1.variants- Depozīta maksai PVN nepiemēro

PVN shēma atkārtoti lietojamajam iepakojumam

T: Tirgū palaistais apjoms
 R: Atgrieztais apjoms (R<T)
 D: Depozīta maksa
 A: Pieņemšanas un uzglabāšanas atlīdzība

—————▶ Iepakojuma plūsma
 - - - - -▶ Naudas plūsma

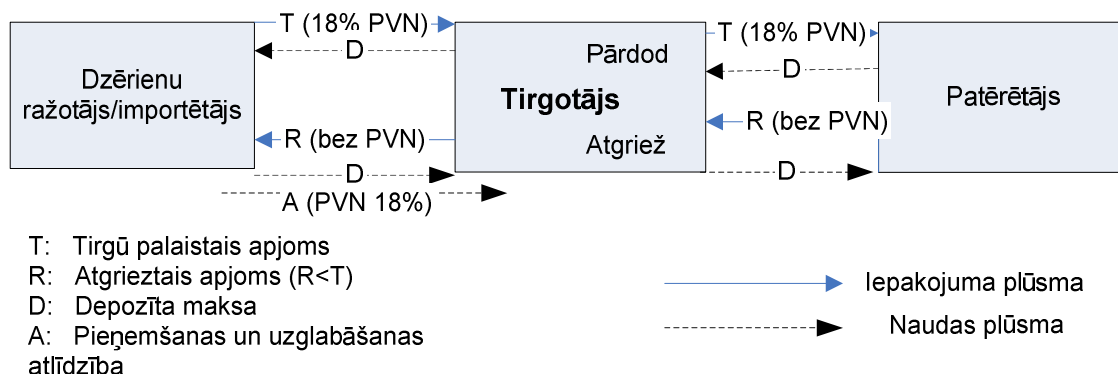
Attēls Nr. 7 PVN aprites shēma atkārtoti lietojamajam iepakojumam, PVN nepiemērojot

Saskaņā ar 1. variantu PVN piemērošana atkārtoti lietojamam depozīta sistēmas modelim ir sekojoša- iepakojuma vērtība, kuram noteikta depozīta maksa un kurš attiecīgi markēts, netiek ņemta vērā, nosakot ar nodokli apliekamo preču vērtību. Attiecīgi visos posmos (skat. attēlu) depozīta maksa tiek maksāta par iepakojumu, kuram PVN netiek piemērots:

- ražotājs vai importētājs, piegādājot tirgotājam produktu depozīta iepakojumā, piemēro PVN tikai produkta vērtībai, bet depozīta maksu preces apliekamajā vērtībā neiekļauj;
- tirgotājs, pārdodot precī patērētājam, piemēro PVN tikai produkta vērtībai, bet depozīta maksu preces apliekamajā vērtībā neiekļauj;
- tirgotājs, pieņemot no patērētāja izlietoto iepakojumu, atmaksā patērētājam depozīta maksu pilnā apmērā;
- tirgotājs, nododot atkārtojami lietojamo depozīta iepakojumu atpakaļ ražotājam vai importētājam, nepiemēro PVN;
- ja ražotājam vai importētājam taksācijas gada laikā atpakaļ nodoto depozīta iepakojuma vienību skaits ir mazāks, kā apgrozījumā izlaisto depozīta iepakojuma vienību skaits, ražotājs vai importētājs, iesniedzot nodokļa deklarāciju par taksācijas gadu, veic preces apliekamās vērtības korekciju, apliekot atpakaļ nenodotā iepakojuma vērtību ar PVN (apliekamo vērtību nosaka: $(T-R) \cdot 18\% \text{PVN}$);
- pakalpojuma maksa tirgotājam, pieņemšanas un uzglabāšanas atlīdzība ir darījumi, kuriem piemēro PVN pēc standarta 18% likmes.

2.variants – Depozīta maksai PVN piemēro

PVN shēma atkārtoti lietojamajam
iepakojumam

Attēls Nr. 8 PVN aprites shēma atkārtoti lietojamajam iepakojumam, PVN piemērojot

2.variants paredz nodokļa piemērošanu depozīta maksai, piegādājot preci patērētājam, bet atpakaļ nodotajam iepakojumam PVN nepiemēro, jo uzskata, ka tā nav preču piegāde, bet produkcijas nodošana atpakaļ (skat. attēlu 7):

- ražotājs vai importētājs, piegādājot tirgotājam produktu depozīta iepakojumā, iekļauj depozīta maksu preces apliekamajā vērtībā, kurai piemēro PVN;
- tirgotājs, pārdodot preci patērētājam, piemēro PVN gan produkta vērtībai, gan arī depozīta maksai;
- tirgotājs, pieņemot atpakaļ no patērētāja depozīta iepakojumu, atmaksā patērētājam depozīta maksu;
- tirgotājs, nododot no patērētājam savāktu depozīta iepakojumu atpakaļ ražotājam vai importētājam, nodokli nepiemēro;
- par iepakojumu, kas taksācijas gada laikā ražotājam vai importētājam tiek nodots atpakaļ ar depozīta sistēmas starpniecību, ražotājs vai importētājs, iesniedzot nodokļa deklarāciju par taksācijas gadu, veic ar PVN apliekamās vērtības korekcijas, samazinot valstij maksājamo nodokli par atpakaļ saņemto iepakojumu (atmaksājamo vērtību nosaka: $(R-T) \cdot 18\%$);
- pakalpojuma maksa tirgotājam, pieņemšanas un uzglabāšanas atlīdzība ir darījumi, kuriem piemēro PVN pēc standarta 18% likmes.

Secinājumi

Mūsaprāt, līdzīgi kā vienreiz lietojamajam iepakojumam, labāks ir 1. variants, jo tas ievērojami samazina apgrozāmo līdzekļu izmaksas.

3. Sistēmas finanšu analīze

Mēs esam veikuši finanšu analīzi vienreiz lietojamo iepakojumu depozītu sistēmas ietekmei uz ražotāju, tirgotāju un operatora naudas plūsmām. Šajā nodaļā mēs esam apkopojuši pieņēmumus, pieņēmumu avotus un to pamatojumus, kā arī finanšu aprēķinus un galvenos secinājumus no depozītu sistēmas finanšu analīzes.

Finanšu analīze ir balstīta uz virkni pieņēmumu, no kuriem ir atkarīgi analīzes rezultāti un secinājumi. Izmantotie pieņēmumi ir balstīti uz tirgus informāciju, diskusijām ar tirdzniecības industrijas pārstāvjiem un RVM iekārtu ražotājiem, kā arī uz informācijas par depozīta sistēmām citās valstīs, taču mēs atzīmējam, ka realitātē pieņēmumi un faktiskie rādītāji var atšķirties. Tādēļ finanšu analīzes rezultāti ir uztverami kā tendenču un galveno vērā ņemamo faktoru analīze, nevis precīzu atlīdzību apjomu par vienu iepakojuma vienību aprēķins.

3.1. Izmantotie pieņēmumi

Naudas plūsmas aprēķini tiek veikti attiecīgi iepakotājiem un tirgotājiem kā vienai konsolidētai vienībai, kā arī operatoram. Tiek pieņemts, ka investīcijas sistēmas darbības nodrošināšana tiks veiktas pirmajos divos depozītu sistēmas darbības gados. Tiek pieņemts, ka abos apskatītajos gados aprītē esošo iepakojuma vienību daudzums paliek līdzīgs, un depozītu maksa par vienu vienību un iepakojuma aprites koeficienti paliek nemainīgi. Pārējos finanšu aprēķinos izmantotos pieņēmumus esam aprakstījuši zemāk.

Pieņēmums	Vērtība
Analīzes periods	2 gadi
Aprītē esošo iepakojumu daudzums, vienības gadā	PET: 170 miljoni Skārdenes: 60 miljoni Stikls: 79 miljoni
Depozītmaksa par vienu iepakojuma vienību	PET: LVL 0.04 Skārdenes: LVL 0.04 Stikls: LVL 0.04
Iepakojumu aprites koeficienti	Tirgotāju pārdotais iepakojums: 100%; Patērētāju atgrieztais iepakojums: 60% 1. gadā, un 70% 2. gadā

Tirgotāju atlīdzības aprēķins, proporcionālais sadalījums starp manuālo un automātisko pieņemšanu

Pieņēmums	Vērtība	Pamatojums
Kopējā pārtikas veikalu platība Latvijā	500,000m ²	Balstoties uz diskusijām ar tirdzniecības industrijas pārstāvjiem
Automātiskā pieņemšana, % no kopējā vienību skaita	Gads 1: 25% Gads 2: 50%	Tiek pieņemts, ka savāktā iepakojuma sadalījums ir proporcionāls lielveikalu platību īpatsvaram no kopējās tirdzniecības platības. Proportcionālais pieņēmums ir balstīts uz diskusijām ar tirdzniecības industrijas pārstāvjiem.
Manuālā pieņemšana, % no kopējā vienību skaita	Gads 1: 75% Gads 2: 50%	

Tirgotāju atlīdzības aprēķins, manuālā pieņemšana

Pieņēmums	Vērtība	Pamatojums
Veikalu skaits, kas piedalās manuālajā depožītu sistēmā	Gads 1: 1,500 Gads 2: 1,359	Balstoties uz aplēsēm par mazo veikalu skaitu Latvijā. Otrajā gadā veikalu skaits samazinās par iegādāto RVM skaitu.
Iepakojumu savākšanai nepieciešamā platība	6 m ²	Balstoties uz pieņēmumu, ka manuālā pieņemšanā ir nepieciešama uzglabāšanas platība (tai skaitā – pieņemšanas platība) 2 m ² katram iepakojuma materiāla veidam. Šis pieņēmums paliek nemainīgs abos analizētajos gados.
Nomas maksa par 1m ² mēnesī	LVL 10,00	Balstoties uz vidējām veikalu nomas tirgus likmēm mēnesī, lielākoties ārpus Rīgas. Šis pieņēmums paliek nemainīgs abos analizētajos gados.
Viena darbinieka vienas iepakojuma vienības apstrādes laiks	15 sekundes	Balstoties uz Lietuvas iepakojumu operatora DESA sniegto informāciju. Šis pieņēmums paliek nemainīgs abos analizētajos gados.
Viena darbinieka bruto atalgojuma izmaksas (ieskaitot darba devēja VSAOI)	LVL 500	Balstoties uz vidējo tirgus likmi zemi kvalificētam darbspēkam. Šis pieņēmums paliek nemainīgs abos analizētajos gados.

Tirgotāju atlīdzības aprēķins, automātiskā pieņemšana

Pieņēmums	Vērtība	Pamatojums
Minimālais iepakojumu vienību skaits, ko dienā jāpieņem vienam RVM RVM skaits	1,200 Gads 1: 106 Gads 2: 247	Balstoties uz RVM ražotāju komentāriem un Igaunijā viena RVM pieņemto vienību skaitu dienā Atkarīgs no automātiski pieņemto iepakojuma vienību skaita.
Viena RVM cena	LVL 23,000	Balstoties uz RVM ražotāju komentāriem, kur RVM, kas apstrādā visus trīs iepakojuma veidus, atkarībā no papildus aprīkojuma, maksā EUR 20,000-40,000. Papildus tam ir nepieciešamas investīcijas telpu pielāgošanai EUR 5,000 apmērā.
Nepieciešamā platība vienam RVM	20 m ²	Balstoties uz tirdzniecības industrijas pārstāvju komentāriem. Šī platība iekļauj gan RVM iekārtai, gan iepakojuma uzglabāšanai nepieciešamo platību.
Nomas maksa par 1m ² mēnesī	LVL 15,00	Balstoties uz vidējām veikalu nomas tirgus likmēm mēnesī, lielākoties lielveikalos. Šis pieņēmums paliek nemainīgs abos analizētajos gados.
Darbinieku noslogojums	1 RVM apkalpošanai nepieciešama viena darbinieka pusslodze	Balstoties uz RVM ražotāju komentāriem. Šis pieņēmums paliek nemainīgs abos analizētajos gados.
Viena darbinieka bruto atalgojuma izmaksas	LVL 500	Balstoties uz vidējo tirgus likmi zemi kvalificētam darbspēkam. Šis pieņēmums paliek nemainīgs abos analizētajos gados.
Aizdevuma pamatsummas un procentu atmaksa	Aizdevums 100% apmērā no RVM iegādei nepieciešamo investīciju kopsummas	Tiek pieņemts, ka RVM iegādei nepieciešamās investīcijas tiks finansētas ar bankas aizdevumu, un tā procentu likme 10% tiek pieņemta kā pieejamā procentu likme uzņēmumiem 2011. gadā, pieņemot, ka līdz tam situācija pasaules finanšu tirgos būs stabilizējusies. Aizdevuma atmaksa ir noteikta vienādā apmērā septiņu gadu laikā, kas ir RVM iekārtu lietderīgās izmantošanas ilgums.
RVM uzturēšanas izmaksas	5% no RVM iegādes vērtības gadā	Balstoties uz RVM ražotāju komentāriem.

Operatora izdevumi

Pieņēmums	Vērtība	Pamatojums																								
Algas	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Darbinieku veids</th> <th>Vidējā alga</th> <th>VSAOI</th> <th>Darbinieku skaits</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Vadība</td> <td>2,000</td> <td>482</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>Administrācija</td> <td>1,000</td> <td>241</td> <td>10</td> </tr> <tr> <td>Šķirotāji</td> <td>500</td> <td>120</td> <td>75</td> </tr> <tr> <td>Citi</td> <td>600</td> <td>145</td> <td>15</td> </tr> <tr> <td>Kopā</td> <td>4,100</td> <td>988</td> <td>101</td> </tr> </tbody> </table>	Darbinieku veids	Vidējā alga	VSAOI	Darbinieku skaits	Vadība	2,000	482	1	Administrācija	1,000	241	10	Šķirotāji	500	120	75	Citi	600	145	15	Kopā	4,100	988	101	Balstoties uz Igaunijas operatora algu izdevumiem, un tos proporcionāli iepakojuma vienību skaitam pielāgojot Latvijas situācijai. Tiek pieņemts 5% algu līmeņa pieaugums otrajā gadā.
Darbinieku veids	Vidējā alga	VSAOI	Darbinieku skaits																							
Vadība	2,000	482	1																							
Administrācija	1,000	241	10																							
Šķirotāji	500	120	75																							
Citi	600	145	15																							
Kopā	4,100	988	101																							
Iekārtu uzturēšanas izmaksas, Transporta izmaksas, Ražošanas izmaksas	Tiek proporcionāli pielāgotas attiecīgajām Igaunijas operatora izmaksām par vienu iepakojuma vienību.																									
Administratīvās un citas izmaksas	5% apmērā no kopējām operatora izmaksām, neskaitot depozītu sistēmu, PVN un tirgotāja atlīdzības izdevumus.	Balstoties uz Igaunijas operatora administratīvo un citu izmaksu īpatsvaru.																								
Finansēšana																										
Nepieciešamais finansējums	LVL 1,600,000	100% no šķirošanas un citu iekārtu, kā arī nemateriālo pamatlīdzekļu vērtības.																								
Finansējuma avots	100% aizņemtais kapitāls	Tiek pieņemts, ka investīcijas tiks segtas ar aizņēmumu 100% apmērā, jo arī izmantojot pašu kapitālu, to finansētu iepakotāji, kam ieguldījumam pašu kapitālā būtu jāņem kredīts.																								
Aizdevuma likme	10%	Uzņēmumam pieejamie aizdevuma nosacījumi 2010. gadā.																								
Aizdevuma periods	15 gadi	Uzņēmumam pieejamie aizdevuma nosacījumi 2010. gadā.																								
Finanšu līzings	Līzinga objekta (ēka un zeme) vērtība LVL 2,000,000, procentu likme 10%, termiņš – 20 gadi	Balstoties uz Igaunijas operatora finanšu līzinga izdevumu apmēru.																								

Ieņēmumi no Pārstrādātājiem

Pieņēmums	Vērtība	Pamatojums
Pārstrādātājam nosūtītais iepakojums, % no kopējā atgrieztā iepakojuma	100%	Tiek pieņemts, ka viss operatora savāktais iepakojums tiek nosūtīts pārstrādātājiem

Pieņēmums	Vērtība	Pamatojums
Atlīdzība par vienu vienību - PET	LVL 0.008 / 1 vienība	Tiek aprēķināts, pieņemot, ka atlīdzība par vienu tonnu iepakojuma ir LVL 200 (balstoties uz Igaunijas Vides ministrijas atkritumu departamenta vadītāja Peeter Eek sniegto informāciju), un vidējais viena iepakojuma svars ir 40g.
Atlīdzība par vienu vienību – skārdenes	LVL 0.010 / 1 vienība	Tiek aprēķināts, pieņemot, ka atlīdzība par vienu tonnu iepakojuma ir LVL 500 (balstoties uz balstoties uz Igaunijas Vides ministrijas atkritumu departamenta vadītāja Peeter Eek sniegto informāciju), un vidējais viena iepakojuma svars ir 20g.
Atlīdzība par vienu vienību - stikls	LVL 0.005 / 1 vienība	Tiek aprēķināts, pieņemot, ka atlīdzība par vienu tonnu iepakojuma ir LVL 15 (balstoties uz balstoties uz Igaunijas Vides ministrijas atkritumu departamenta vadītāja Peeter Eek sniegto informāciju), un vidējais viena iepakojuma svars ir 300g.

Iepakotāja atlīdzība operatoram

Pieņēmums	Vērtība	Pamatojums
Iepakotāja atlīdzības apmērs	Starpība starp operatora naudas plūsmu pirms iepakotāja atlīdzības operatoram un LVL 0.	Tiek pieņemts, ka iepakotājs atlīdzina visas operatora izmaksas.

3.1.1 Nepieciešamās investīcijas

Pielāgojoties depozītu sistēmas prasībām, visām finanšu analīzē apskatītajām pusēm ir nepieciešamas investīcijas. Tabulās zemāk ir uzskaitīti pieņēmumi par nepieciešamajām investīcijām operatoram un tirgotājam.

Operatoram nepieciešamie pamatlīdzekļi

	Cena, LVL/gab	skaits	Investīcijas kopā, LVL
Šķirošanas sistēmas	1,500,000	1	1,500,000
Biroja iekārtas	50,000	1	50,000
Programmas un IT	50,000	1	50,000
Kopā			1,600,000

Pamatlīdzekļi, kuri tiek iegādāti, izmantojot finanšu līzingu

Zeme un ēkas, LVL	2,000,000
Termiņš, gadi	20
Procentu likme	10%
Finanšu līzings maksājums, LVL gadā	(234,919)

Avots: PwC aprēķini

Lai nodrošinātu operatora darbību, operatoram ir nepieciešamas investīcijas šķirošanas sistēmas izbūvei, biroja iekārtām un nemateriāliem pamatlīdzekļiem.

Pieņēmumi par investīciju veidu un vērtību ir balstīti uz investīcijām, kādas ir veicis Igaunijas operators.

Tiek pieņemts, ka operators pats ar iepakojuma transportēšanu nenodarbosies, tādēļ operatoram nav nepieciešami transportlīdzekļi. Transporta pakalpojumi tiks pirkti kā ārpalpojumi, un attiecīgās izmaksas ir ņemtas vērā operatora izmaksu postenī „Citi izdevumi”.

Līdzīgi kā Igaunijas piemērā, operatora darbībai nepieciešamā zeme un ēkas nepieder operatoram, bet gan tiek izmantots finanšu līzings. Ieguldījuma apmēri ir noteikti, balstoties uz Igaunijas operatora apjomiem. Apskatītajā piemērā tiek pieņemts, ka zemes un ēkas kopējā vērtība ir LVL 2 miljoni, un pie finanšu līzinga termiņa 20 gadi un nemainīgas procentu likmes 10%, operatora ikgadējais finanšu līzinga maksājums sastādītu LVL 235 tūkstošus.

Tirgotājiem nepieciešamie pamatlīdzekļi

	Cena, LVL/gab skaits		Investīcijas kopā, LVL
RVM	23,000	247	5,679,110
No tiem:			
pirmajā gadā	23,000	106	2,433,904
otrajā gadā	23,000	141	3,245,205
Kopā			5,679,110

Avots: PwC aprēķini

Galvenās investīcijas, kas ir nepieciešamas tirgotājiem, ir saistītas ar RVM iekārtu iegādi un telpu pielāgošanu RVM izvietojumam. Balstoties uz diskusijām ar RVM ražotājiem un tirdzniecības industrijas pārstāvjiem, mēs saprotam, ka:

- pastāv dažādi RVM iekārtu veidi;
- vienas RVM iekārtas cena ir atkarīga no tā, cik dažādus iepakojuma veidus tā ir spējīga apstrādāt;
- vienas RVM iekārtas, kura var apstrādāt visus trīs iepakojuma veidus, atkarībā no papildaprīkojuma un tehniskās sarežģītības pakāpes, ir EUR 20,000 līdz EUR 40,000.
- investīcijas, kas ir nepieciešamas, lai pielāgotu telpas vienai RVM iekārtai, ir līdz LVL 5,000.

Balstoties uz šiem komentāriem, mēs pieņemam, ka vienas RVM iekārtas vidējā cena ir LVL 20,000, un vidējās izmaksas tirdzniecības telpu pielāgošanai RVM iekārtām ir LVL 3,000. Nepieciešamais iekārtu skaits ir aprēķināts, balstoties uz paredzamo iepakojumu daudzumu un vienas iekārtas apstrādāto iepakojuma vienību skaitu, kā tas ir skaidrots zemāk pie tirgotāja atlīdzības aprēķina.

Arī iepakotājiem ir nepieciešamas investīcijas, taču, balstoties uz diskusijām ar iepakotāju industrijas pārstāvjiem, mēs saprotam, ka šādas investīcijas ir salīdzinoši nelielas, piemēram, marķēšanas iekārtas.

3.1.2 Tirgotāja atlīdzības aprēķins

Viens no būtiskākajiem finanšu analīzes aprēķiniem ir aprēķins par atlīdzību tirgotājam par pieņemtajiem iepakojumiem no patērētājiem. Iepakojumu atgūšanas process ir vienāds visiem iepakojuma veidiem, tādēļ atlīdzība par iepakojumu

pieņemšanu ir vienāda visiem iepakojuma veidiem. Vienīgā iespējamā diferenciācija atlīdzības noteikšanā par vienu vienību ir atkarībā no tā, vai iepakojuma vienības ir pieņemtas manuāli vai automātiski.

Pieņemot iepakojumu manuāli ir paredzama zemāka atlīdzības maksa vairāku iemeslu dēļ. Pirmkārt, manuālā iepakojumu pieņemšanā ir paredzamas zemākas izmaksas, jo nav jāiegādājas RVM iekārtas un līdz ar to nav RVM uzturēšanas un ar to iegādi saistītās finansēšanas izmaksas. Tā kā RVM iekārtu iegāde atmaksājas tikai pie noteikta pieņemto iepakojuma vienību skaita, kas ir augstāks nekā vidējais pieņemto iepakojuma vienību skaits vienā manuālās pieņemšanas punktā, tad automātiskā pieņemšanā ir paredzamas augstākas telpu īres izmaksas, jo ir nepieciešama lielāka platība pašai iekārtai, un lielāka skaita iepakojumu uzglabāšanai.

Otrs galvenais iemesls automātiskās pieņemšanas atlīdzības augstākam līmenim ir priekšrocības, kādas operatoram rodas, proti, notiek automatizēta saņemta iepakojuma uzskaitē un šķirošana pieņemšanas vietā, tādējādi samazinot nepieciešamo kontroles un šķirošanas darbu operatoram, kā arī saņemtais iepakojums tiek sapresēts, tādā veidā samazinot transportēšanas izmaksas operatoram, un iepakojums var tieši tikt piegādāts pārstrādātājam.

Tirgotāja atlīdzības aprēķins

	Gads 1		Gads 2	
	Manuālā pieņemšana	Automātiskā pieņemšana	Manuālā pieņemšana	Automātiskā pieņemšana
PET	76,500,000	25,500,000	59,500,000	59,500,000
Skārdenes	27,000,000	9,000,000	21,000,000	21,000,000
Stikls	35,550,000	11,850,000	27,650,000	27,650,000
Saņemtais iepakojums kopā, gab	139,050,000	46,350,000	108,150,000	108,150,000
Veikalu skaits	1,500		1,359	
Nepieciešamā vidējā platība m2 vienā veikalā	6.0		6.0	
Kopā m2	9,000		8,153	
Noma, LVL/m2/mēnesī	10		10	
Kopējās platības izmaksas	1,080,000		978,411	
Laika izmaksas				
Vienas vienības apstrādes laiks, sekundes	15		15	
Alga, LVL stundā	2.98		2.98	
Attiecināmās algas izmaksas	1,724,330		1,341,146	
Paredzamais RVM skaits				
Paredzamais pieņemto iepakojumu skaits/RVM dienā		1,200		1,200
Paredzamais RVM skaits		106		247
Darbinieku izmaksas par RVM (1/2 slodze)		317,466		740,753
Vienam RVM nepieciešamā platība, m2		20		20
Nepieciešamā RVM platība kopā		2,116		4,938
Noma, LVL/m2/mēnesī		15		15
Telpas izmaksas RVM		380,959		888,904
Viena RVM cena, ieskaitot telpu pielāgošanu		23,000		23,000
RVM investīcijas kopā		2,433,904		5,679,110
Aizdevuma pamatsummas un procentu atmaksa		499,937		999,875
Uzturēšanas izmaksas, 5% no investīcijām gadā		121,695		283,955
Kopējās izmaksas	2,804,330	1,320,057	2,319,557	2,913,488
Atlīdzība par 1 iepakojumu, LVL	0.020	0.028	0.021	0.027

Tirgotāja atlīdzība tiek aprēķināta dažāda atkarībā no tā, vai iepakojums tiek pieņemts manuāli vai automātiski, taču princips, uz kā ir balstīts aprēķins, abiem

atlīdzību veidiem ir vienāds, proti, tiek kvantificētas visas paredzamās izmaksas, kas ir saistītas ar iepakojuma pieņemšanu, un atlīdzinātas, dalot tās ar apstrādāto iepakojumu skaitu. Atlīdzības aprēķins par iepakojumu skaitu, saistītajiem izmaksu posteņiem un to apmēriem ir balstīts uz pieņēmumiem, kas ir aprakstīti augstāk šajā nodaļā.

Manuālā pieņemšanā attiecināmās izmaksas ir darbinieku algas izmaksas un noma par iepakojuma saņemšanai un uzglabāšanai nepieciešamo platību. Mēs pieņemam, ka manuāli pieņemto iepakojumu īpatsvars no kopējā laika gaitā samazināsies par labu automātiski pieņemtajiem iepakojumiem. Tādējādi atlīdzība par vienu manuāli pieņemtu iepakojumu ir aprēķināta 2 santīmu apmērā.

Automātiskā pieņemšanā, papildus darbinieku, kas apkalpo RVM iekārtas, atalgojumu, un telpas nomas maksu, ir jāņem vērā RVM iekārtu uzturēšanas izmaksas. Atlīdzināmas ir arī RVM investīcijas, kur ikgadējais atlīdzināmais investīciju līmenis tiek noteikts RVM iegādei nepieciešamā aizdevuma pamatsummas un procentu atmaksas apjomā. Balstoties uz pieredzi par Igaunijā viena RVM apstrādāta iepakojuma daudzumu, un RVM ražotāju komentāriem, tiek pieņemts, ka viena RVM iekārta atmaksājas, ja tā dienā pieņem 1,200 iepakojuma vienības. Izdalot kopējo paredzamo automātiski pieņemto iepakojumu skaitu ar šādu nepieciešamo pieņemšanas daudzumu dienā, tiek iegūts nepieciešamais RVM iekārtu skaits. Tā rezultātā atlīdzība, par vienu automātiski pieņemtu iepakojuma vienību tiek noteikta 2.8 santīmu apmērā.

3.1.3 Ieņēmumi no pārstrādātāja

Balstoties uz pieņēmumiem, kas aprakstīti augstāk šajā nodaļā, tiek aprēķināti operatora ieņēmumi no pārstrādātāja par tam piegādātajiem iepakojumiem. Atlīdzība tiek aprēķināta, ņemot vērā tirgus likmi par katra iepakojuma veida tonnu, un pielāgojot to katra iepakojuma veida vienas vienības svaram. Pieņēmumiem paliekot nemainīgiem abos apskatītajos gados, ir aprēķināts, ka vienas pārstrādātājam nodotās vienības vērtība ir 0.8 santīmi PET iepakojumiem, 1.0 santīms skārdenēm, un 0.5 santīmi stikla iepakojumam. Mēs atzīmējam, ka realitātē šīs cenas var mainīties atkarībā no tendencēm tirgū, un ka izmaiņas faktiskajās iepakojuma cenās tieši ietekmēs ražotāju pakalpojuma maksas apmēru iepakotājam.

Ieņēmumi no pārstrādātāja, Gads 1

	Pārstrādātājam nosūtāis iepakojums, % no kopējā atgrieztā iepakojuma	Pārstrādātājam nosūtāis iepakojums, gab	Ieņēmumi LVL/gab	Ieņēmumi kopā
PET	100%	102,000,000	0.008	816,000
Skārdenes	100%	36,000,000	0.010	360,000
Stikls	100%	47,400,000	0.005	213,300
Kopā		185,400,000		1,389,300

Ieņēmumi no pārstrādātāja, Gads 2

	Pārstrādātājam nosūtāis iepakojums, % no kopējā atgrieztā iepakojuma	Pārstrādātājam nosūtāis iepakojums, gab	Ieņēmumi LVL/gab	Ieņēmumi kopā
PET	100%	119,000,000	0.008	952,000
Skārdenes	100%	42,000,000	0.010	420,000
Stikls	100%	55,300,000	0.005	248,850
Kopā		216,300,000		1,620,850

	Atlīdzība par tonnu, LVL	Vidējais svars, g	Vienā tonnā, gab	Atlīdzība par 1 gab
PET	200	40	25,000	0.008
Skārdenes	500	20	50,000	0.010
Stikls	15	300	3,333	0.005

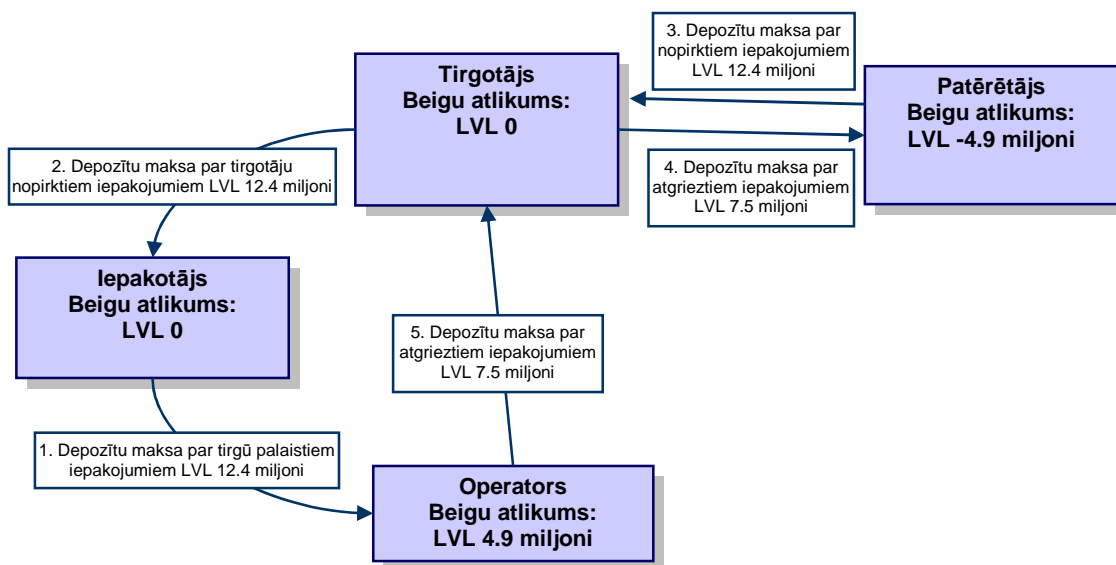
Avots: PwC aprēķini

3.2. Naudas plūsmas

Finanšu analīze ir veikta ar mērķi gūt sākotnējo sapratni par ietekmi, kāda būtu iepakotājiem, tirgotājiem, operatoram un patērētājiem no depozītu sistēmas ieviešanas. Analīzes ietvaros tika aprēķināta naudas plūsma operatoram, tirgotājam un iepakotājam depozītu sistēmas pirmajā un otrajā darbības gadā.

3.2.1 Naudas plūsmas aprēķins no depozītu sistēmas

Sekojošais ir ilustratīvs piemērs naudas plūsmai no depozītu sistēmas katrai no iesaistītajām pusēm, kas ir balstīts uz mūsu veiktajiem finanšu aprēķiniem. Kā redzams attēlā Nr. 9, par operatora atlikumu no depozītu sistēmas naudas plūsmas maksā patērētājs, un jo augstāks ir atgriezto iepakojumu rādītājs, jo zemāks ir operatora atlikums no depozītu sistēmas maksas un augstāka nepieciešamā iepakotāju atlīdzības maksa operatoram. Detalizētu naudas plūsmas analīzi no depozītu sistēmas lūdzu skatīt pielikumā.

Attēls Nr. 9 Naudas plūsma no depozītu sistēmas tās darbības pirmajā gadā.

3.2.2 Iepakotāju naudas plūsmas aprēķins

Būtiskākās izmaiņas operatora naudas plūsmā no depozītu sistēmas ieviešanas būtu pakalpojuma maksa operatoram. Jo augstāks ir patērētāju atgriezto iepakojumu rādītājs, jo lielāka ir iepakotāju pakalpojumu maksa operatoram.

Iepakotāju naudas plūsmas aprēķins

LVL	Gads 1	Gads 2
Naudas plūsma no depozītu sistēmas		
Samaksātie depozīti Operatoram	(12,360,000)	(12,360,000)
Saņemtie depozīti no Tirgotāja	12,360,000	12,360,000
Tirā naudas plūsma no depozītu sistēmas	-	-
Pakalpojumu samaksa operatoram	(1,736,186)	(3,763,166)
Naudas plūsma kopā	(1,736,186)	(3,763,166)

Avots: PwC aprēķini

Papildus tabulā uzrādītiem naudas plūsmas posteņiem, ir ticams, ka iepakotājiem būs nepieciešams zināms darba kapitāla finansējums, jo iepakotāju klienti, tātad tirgotāji, parasti veic rēķinu apmaksu ar pēcapmaksu, piemēram, 30 dienas. Tomēr rezultātos šādas apgrozāmo līdzekļu izmaksas nav iekļautas, jo pēc mūsu aprēķiniem, tās sastādītu mazāk kā 0.01 santīmu uz katru iepakojuma vienību.

3.2.3 Tirgotāju naudas plūsmas aprēķins

Tirgotāju naudas plūsma no depozītu sistēmas ir nulle, jo tirgotājs kalpo tikai kā starpnieks depozītu maksas ievākšanā un tālāk nodošanā. Arī pārējā naudas plūsma tirgotājam ir vienlīdzīga ar nulli, jo atlīdzības maksājumi tirgotājam par iepakojumu atgūšanu ir pietiekami lieli, lai tā tirgotājiem pilnībā segtu visas tirgotāja izmaksas,

kas rodas sakarā ar iepakojuma atgūšanu (iepakojumu atgūšanā nodarbināto darbinieku atalgojums, nepieciešamās platības īres maksa, un ar RVM iekārtu iegādi un finansēšanu saistītās izmaksas).

Tirgotāju naudas plūsmas aprēķins

LVL	Gads 1	Gads 2
Naudas plūsma no depozītu sistēmas		
Samaksātie depozīti Iepakotājam	(12,360,000)	(12,360,000)
Saņemtie depozīti no Patērētāja	12,360,000	12,360,000
Samaksātie depozīti Patērētājam	(7,416,000)	(8,652,000)
Saņemtie depozīti no Operatora	7,416,000	8,652,000
Tirā naudas plūsma no depozītu sistēmas	-	-
Naudas plūsma no Operatora maksātās atlīdzības		
Atlīdzība tirgotājiem - manuālā pieņemšana	2,804,330	2,319,557
Atlīdzība tirgotājiem - automātiskā pieņemšana	1,320,057	2,913,488
Atlīdzība tirgotājiem kopā	4,124,388	5,233,044
Naudas plūsma no depozītsistēmas apkalpošanas		
Algas	(2,041,796)	(2,081,899)
Citas izmaksas	(1,582,654)	(2,151,271)
Naudas plūsma no depozītsistēmas apkalpošanas kopā	(3,624,450)	(4,233,170)
Investīciju un finansēšanas naudas plūsmas		
Veiktās investīcijas	(2,433,904)	(3,245,205)
Saņemtie aizdevumi	2,433,904	3,245,205
Atmaksātie aizdevumi	(256,547)	(538,748)
Procentu izdevumi	(243,390)	(461,126)
Investīciju un finansēšanas naudas plūsmas kopā	(499,937)	(999,875)
Kopējā tirgotāju naudas plūsma	-	-

Avots: PwC aprēķini

3.2.4 Operatora naudas plūsmas aprēķins

Operatora naudas plūsma no depozītu maksas ir pozitīva, pateicoties tam, ka patērētāji neatgriež visus nopirkto iepakojumus, un šis pozitīvais atlikums tiek aplikts ar PVN. Pieaugot patērētāju atgriezto iepakojumu īpatsvaram no kopējiem tirgus apritē esošā iepakojumu skaitam, samazinās operatoram pieejamais atlikums no depozīta maksas.

Kā aprakstīts augstāk, ieņēmumu līmenis no pārstrādātāja par tam pārdoto iepakojumu ir atkarīgs no attiecīgā iepakojuma materiāla tirgus likmēm, un pārdotā iepakojuma daudzuma.

Lielākie operatora izdevumu posteņi ir atlīdzība tirgotājiem (57% no kopējiem izdevumiem), un citi izdevumi (36%). Šie izdevumu posteņi tiek segti ar iepakotāju pakalpojumu maksu operatoram.

Operatora saņemtā pakalpojuma maksa no iepakotājiem otrajā gadā būtiski pieaug dēļ augstāka patērētāju atgriezto iepakojumu īpatsvara, un augstāka automātiski atgūta iepakojuma īpatsvara. Jāatzīmē, ka augstāks automātiski atgūta iepakojuma

Īpatsvars otrajā darbības gadā realitātē nozīmētu samazinātas operatora izmaksas (līdz ar to zemāku iepakotāja atlīdzības apmēru), taču mums nav pieejama informācija par to, cik liels izmaksu ietaupījums operatoram būtu sasniedzams, pateicoties automātiskai iepakojuma atgūšanai.

Operatora Naudas plūsmas aprēķins

LVL	Gads 1	Gads 2
Naudas plūsma no depozītiem		
No lepakotājiem saņemtie depozīti	12,360,000	12,360,000
Tirgotājam atmaksātie depozīti	(7,416,000)	(8,652,000)
Tirā naudas plūsma no depozītiem	4,944,000	3,708,000
PVN 18% par tīrajiem ienākumiem no depozītiem	(889,920)	(667,440)
Tirā naudas plūsma no depozītiem, pēc PVN	4,054,080	3,040,560
Ieņēmumi		
Tīrie ieņēmumi no Pārstrādātāja	1,389,300	1,620,850
Izdevumi		
Atlīdzība tirgotājiem		
Atlīdzība tirgotājiem - manuālā pieņemšana	(2,804,330)	(2,319,557)
Atlīdzība tirgotājiem - automātiskā pieņemšana	(1,320,057)	(2,913,488)
Atlīdzība tirgotājiem kopā	(4,124,388)	(5,233,044)
Citi izdevumi		
Algas	(871,112)	(914,667)
Iekārtu uzturēšanas izmaksas	(465,297)	(465,297)
Transporta izmaksas	(862,311)	(948,542)
Administratīvās un citas izmaksas	(147,445)	(154,011)
Ražošanas izmaksas	(263,737)	(263,737)
Citi izdevumi kopā	(2,609,902)	(2,746,254)
Investīciju un finansēšanas naudas plūsmas		
Veiktās investīcijas	(1,600,000)	-
Saņemtais pašu kapitāls	-	-
Saņemtie aizdevumi	1,600,000	-
Finanšu līzings	(234,919)	(234,919)
Procentu izdevumi	(160,000)	(154,964)
Atmaksātie aizdevumi	(50,358)	(55,394)
Investīciju un finansēšanas naudas plūsmas kopā	(445,277)	(445,277)
Operatora Naudas plūsma pirms Ražotāja atlīdzības	(1,736,186)	(3,763,166)
Pakalpojuma maksa no lepakotājiem	1,736,186	3,763,166
Operatora Naudas plūsma	-	-

Avots: PwC aprēķini

3.3. Rezultātu apkopojums

3.3.1 Galvenie rādītāji

Būtiskākie rādītāji depozītu sistēmas finanšu efektivitātes un ietekmes izvērtēšanā ir operatora atlīdzības maksa tirgotājam par atgrieztā iepakojuma pieņemšanu, par vienu iepakojuma vienību, un iepakotāju pakalpojuma maksa operatoram par vienu iepakojuma vienību, ar mērķi segt visas operatora izmaksas.

Tiek pieņemts, ka depozīta maksa par vienu vienību ir LVL 0.04, taču šī maksa var tikt diferencēta pa iepakojuma veidiem.

Atlīdzība par automātisko iepakojumu atgūšanu ir augstāka nekā par manuālo atgūšanu dēļ augstākām RVM investīciju un uzturēšanas izmaksām, kā arī dēļ atvieglota atgūto iepakojumu apstrādes procesa, tādā veidā samazinot operatora iepakojuma pārstrādes izmaksas. Operatora maksātā atlīdzība tirgotājam par katru atgūto iepakojuma vienību, neatkarīgi no iepakojuma veida, ir LVL 0.02 par manuālo atgūšanu, un LVL 0.03 par automātisko atgūšanu.

Pakalpojuma maksa tiek diferencēta atkarībā no iepakojuma veidiem, to proporcionālo īpatsvaru kopējā iepakojumu aprites sistēmā un samaksu, kādu par katru no veidiem operators saņem no pārstrādātāja. Pakalpojuma maksa otrajā darbības gadā ir augstāka dēļ patērētāju atgrieztu iepakojumu proporcijas pieauguma. Lai segtu visas operatora izmaksas, iepakotājs maksā 0.4 santīmus par katru tirgus apgrozībā palaistu skārdeni iepakojuma vienību, 0.6 santīmus par katru tirgus apgrozībā palaistu PET iepakojuma vienību un 0.8 santīmus par katru tirgus apgrozībā palaistu stikla iepakojuma vienību pirmajā depozītu sistēmas darbības gadā, un 1.2 santīmus par katru tirgus apgrozībā palaistu skārdeni iepakojuma vienību, 1.3 santīmus par katru tirgus apgrozībā palaistu PET iepakojuma vienību un 1.6 santīmus par katru tirgus apgrozībā palaistu stikla iepakojuma vienību otrajā depozītu sistēmas darbības gadā.

Finanšu rezultāti

	Vienību skaits, miljoni	Depozītmaksa par vienu vienību, LVL	Atgriešanas koeficients, gads 1	Atgriešanas koeficients, gads 2	Atlīdzība tirgotājam par vienu iepakojuma vienību, LVL, gads 1		Pakalpojuma maksa operatoram, par vienu iepakojuma vienību, LVL	
					Manuālā atgūšana	Automātiskā atgūšana	Gads 1	Gads 2
PET	170	0.04	60%	70%	0.020	0.028	0.005	0.012
Skārdenes	60	0.04	60%	70%	0.020	0.028	0.004	0.010
Stikls	79	0.04	60%	70%	0.020	0.028	0.007	0.014

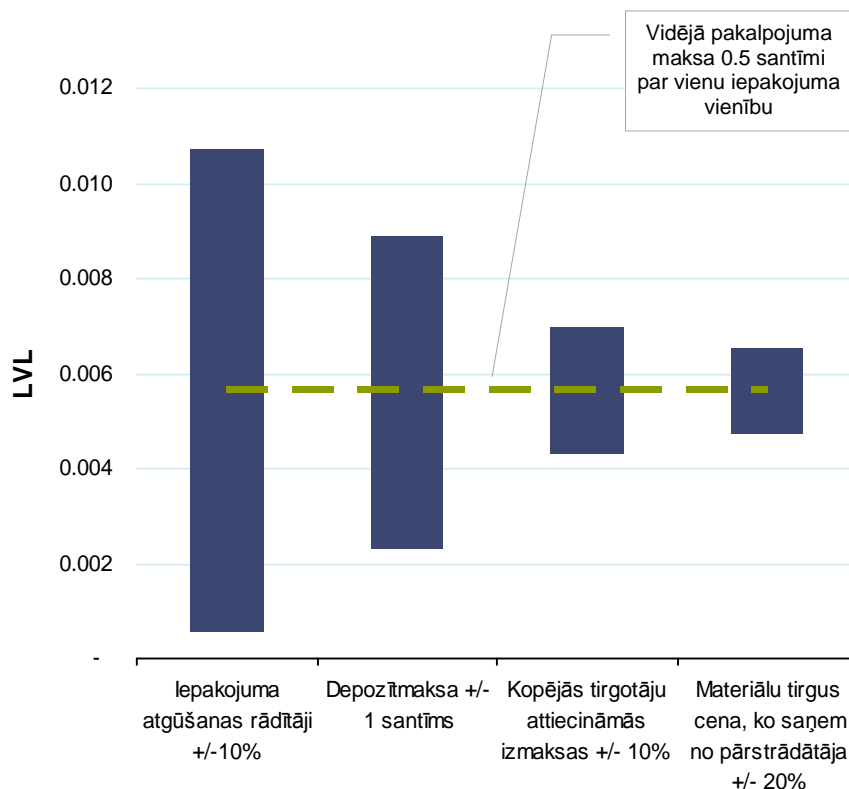
Avots: PwC aprēķini

3.3.2 Jūtīguma analīze

Finanšu rezultāti ir balstīti uz augstāk aprakstītiem pieņēmumiem, taču realitātē šie pieņēmumi var būt atšķirīgi no izmantotajiem. Tādēļ ir nepieciešams pārbaudīt finanšu rezultātu atkarību no izmaiņām galvenajos pieņēmumos. Būtiskākais rādītājs

depozītu sistēmas darbības analīzē ir vidējā pakalpojuma cena par vienu iepakojuma vienību, kādu iepakotāji maksā operatoram, jo šajā rādītāja ir iekļauti gan visi atlikumi no depozītu maksas, gan visi pārējie operatora ieņēmumi un izdevumi.

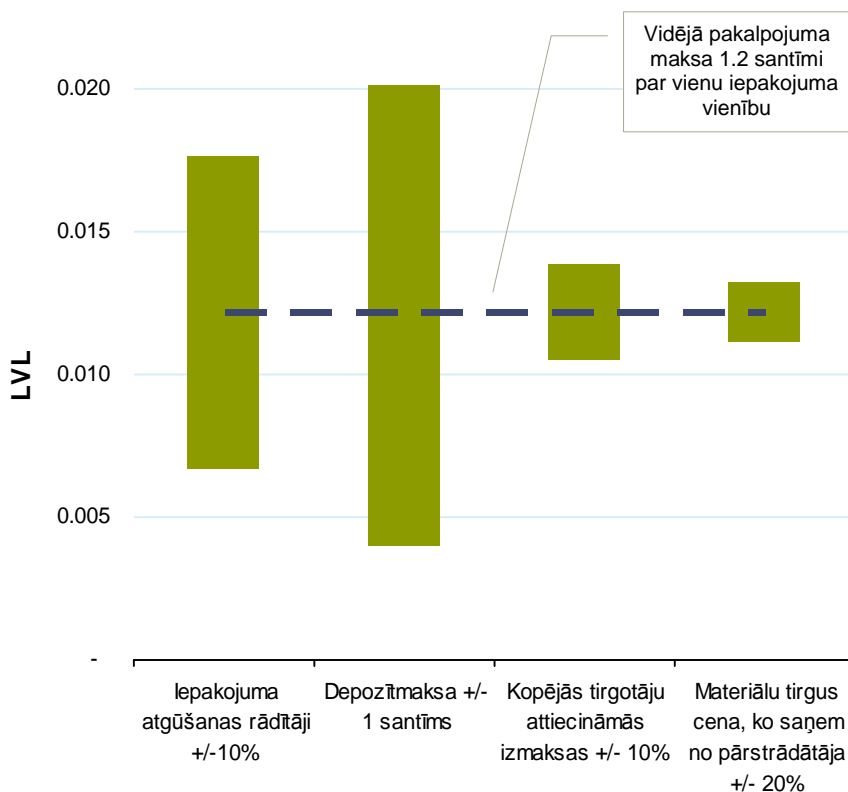
**Vidējās pakalpojuma maksas par vienu vienību
jūtīguma analīze pirmajā gadā**

Attēls Nr. 10 Vidējās pakalpojuma maksas par vienu iepakojuma vienību jūtīguma analīze depozītu sistēmas darbības pirmajā gadā

Pakalpojuma maksa atšķiras depozītu sistēmas pirmajā un otrajā gadā, galvenokārt dēļ augstāka patērētāju atgriezto iepakojumu rādītāja, bet arī dēļ augstākām finanšu izmaksām, kas tirgotājiem rodas, atmaksājot aizņēmumus, kas ņemti, lai iegādātos papildus RVM iekārtas.

**Vidējās pakalpojuma maksas par vienu vienību
jūtīguma analīze otrajā gadā**

**Attēls Nr. 11 Vidējās pakalpojuma maksas par vienu iepakojuma vienību
jūtīguma analīze depozītu sistēmas darbības otrajā gadā**

Pieņemot, ka visi pārējie rādītāji paliek nemainīgi, bet iepakojuma atgūšanas rādītājiem izmainoties par 10%, būtiski mainās iepakotāju vidējā pakalpojuma maksa par vienu vienību, proti, ja pirmajā depozītu sistēmas darbības gadā tiktu atgriezti 80% no visiem iepakojumiem, nevis 70%, kā tas ir izmantots finanšu aprēķinu pamatpieņēmumos, tad vidējā pakalpojuma maksa pieaugtu no 0.6 santīmiem līdz pat 1.1 santīmam par vienu iepakojuma vienību, bet ja tiktu atgriezti tikai 50%, tad vidējā pakalpojuma maksa samazinātos līdz 0.1 santīmam par vienu iepakojuma vienību. Tātad 10% izmaiņas iepakojuma atgriešanas rādītājos nozīmētu 90% izmaiņas iepakotāju pakalpojuma maksā.

Ja šādas izmaiņas notiktu depozītu sistēmas otrajā darbības gadā (atgrieztais iepakojumu vienību skaits no 70% palielinātos līdz 80% vai samazinātos līdz 60%), tad vidējā pakalpojuma maksa pieaugtu no 1.2 santīmiem par vienu iepakojuma vienību līdz 1.8 santīmiem, vai attiecīgi samazinātos līdz 0.7 santīmiem par vienu iepakojuma vienību. Tātad 10% izmaiņas iepakojuma atgriešanas rādītājos otrajā depozītu sistēmas darbības gadā nozīmētu 45% izmaiņas iepakotāju pakalpojuma maksā.

Būtiska nozīme ir arī iepakojuma depozītu maksai. Visiem pārējiem pieņēmumiem paliekot nemainīgiem, bet depozītu maksai par vienu iepakojuma vienību palielinoties no 4 santīmiem līdz 5 santīmiem, operatoram palielinās atlikums no depozītu

sistēmas, un iepakotāju pakalpojuma maksa pirmajā gadā samazinās līdz vidēji 0.2 santīmiem par vienu iepakojuma vienību (0.8 santīmi otrajā gadā). Samazinot depozītu maksu par vienu vienību līdz 3 santīmiem, iepakotāju vidējā pakalpojuma maksa pirmajā gadā par vienu iepakojuma vienību palielinās līdz 0.9 santīmiem (1.6 santīmi otrajā gadā). Tātad, izmainot depozītu maksu par vienu iepakojuma vienību, iepakotāju pakalpojuma maksa pirmajā gadā izmainās par 58% (67% otrajā gadā).

Citi būtiski aspekti pakalpojumu maksas līmeņa noteikšanā ir tirgotāju izmaksām, kas ir attiecināmas uz depozītu sistēmu, kā arī iepakojuma materiālu tirgus cenām, par kādām tiks pārdoti atgūtie materiāli pārstrādātājam.

Visiem pārējiem pieņēmumiem paliekot nemainīgiem, bet tirgotāju izmaksām palielinoties par 10%, vidējā pakalpojuma maksa par vienu vienību pirmajā gadā palielinās līdz 0.7 santīmiem (1.3 santīmi otrajā gadā), savukārt izmaksām samazinoties par 10%, šī maksa samazinās līdz 0.4 santīmiem par vienu iepakojuma vienību (1.0 santīmi otrajā gadā). Tādējādi 10% izmaiņas tirgotāju attiecināmajās izmaksās nozīmē 24% izmaiņas pakalpojumu maksā (14% otrajā gadā).

Savukārt, visiem pārējiem pieņēmumiem paliekot nemainīgiem, bet iepakojuma materiālu tirgus cenām, par kādām tiks pārdoti atgūtie materiāli pārstrādātājam, pieaugot par 20%, pakalpojuma maksa par vienu vienību pirmajā gadā samazinās līdz 0.5 santīmiem par vienu iepakojuma vienību (1.1 santīms otrajā gadā). Tirgus cenām samazinoties par 20%, pakalpojuma maksa pieaug līdz 0.7 santīmiem par vienu iepakojuma vienību pirmajā gadā (1.3 santīmi otrajā gadā). Tādējādi 20% izmaiņas iepakojumu materiālu tirgus cenās nozīmē 16% izmaiņas pakalpojumu maksā pirmajā gadā (9% izmaiņas otrajā gadā).

4. Secinājumi, kopsavilkums

4.1. Sistēmas izveidošana un darbības uzsākšana

Attiecībā uz sistēmas izveidošanu un darbības uzsākšanu mūsu galvenie secinājumi ir sekojoši:

4.1.1 Sistēmas dalībnieku motivācijas iesaistīties sistēmā nodrošināšanai:

- Jānosaka iepakotāju atbildība savākt sistēmā iekļautos iepakojumus, ievērojot “piesārņotājs maksā” principu
- Jānosaka tirgotāju pienākums pieņemt izlietos sistēmā iekļautos iepakojumus, ja konkrētā iepakojuuma veids tiek tirgots attiecīgajā tirdzniecības vietā
- Par savāktu iepakojuumu ir jāpiemēro DRN atbrīvojums. DRN jānosaka lielāks par iepakojuuma savākšanas izmaksām, iekļaujot depozīta maksu.
- Depozīta maksa jānosaka tādā apmērā, lai motivētu patērētājus izlietoto iepakojuumu nodot atpakaļ, bet vienlaikus neradītu nepieciešamību pēc būtiskiem papildus apgrozāmajiem līdzekļiem sistēmas dalībniekiem un minimizētu krāpšanās risku. Mūsuaprāt, depozīta maksa LVL 0,03 vai LVL 0,04 par vienu iepakojuuma vienību atbilst šiem kritērijiem.

4.1.2 Sistēmas darbības efektivitātes nodrošināšanai:

- Sistēmas darbības modeļa konkrētie risinājumi ir jāatstāj industrijas ziņā, valstij nosakot galvenās vadlīnijas un dalībnieku tiesības un pienākumus
- Attiecībā uz sistēmas operatoru, mūsuaprāt, efektīvākais risinājums būtu, ja ar vienreizējā iepakojuuma savākšanu no tirgotājiem un tā nodošanu pārstrādei nodarbotos viens sistēmas operators, kuru kontrolētu ražotāji, bet tā īpašnieku struktūrā būtu pārstāvēti arī tirgotāji, ar mērķi veicināt tirgotāju uzticību un iesaisti sistēmas darbībā. Tāpat svarīgi ir noteikt, ka operatora darbības mērķis nav gūt peļņu, tādējādi samazinot sistēmas kopējās izmaksas.
- Attiecībā uz izlietoto iepakojuumu pieņemšanas punktiem, mūsuaprāt, efektīvi būtu paredzēt iespēju apvienot vairāku netālu esošu tirdzniecības vietu pieņemšanas punktus vienā, t.i. tirdzniecības vietām pastāvētu iespēja nepieņemt iepakojuumus, ja tās norāda citu vietu to tuvumā, kurās iespējams nodot izlietotos iepakojuumus tirdzniecības vietas darba laikā. Atļauju novirzīt iepakojuumu atpakaļ pieņemšanu uz vietu ārpus konkrētās tirdzniecības vietas platībām sniegtu pašvaldība, izvērtējot pieņemšanas punkta tuvumu tirdzniecības vietai.
- Visbeidzot, paredzot iespēju brīvprātīgi pievienoties depozītu sistēmai, tiek radīta iespēja samazināt sistēmas izmaksas uz vienu iepakojuuma vienību, pieaugot kopējam iepakojuumu skaitam
- Operatora atlīdzība tirgotājam būtu jānosaka tādā apmērā, lai kompensētu tirgotājam ar atpakaļ nodotā iepakojuuma savākšanu un uzglabāšanu saistītās izmaksas, taču neparedzot papildus peļņas gūšanu. Vienlaikus jāņem vērā, ka dažādu tirgotāju faktiskās izmaksas var atšķirties no operatora atlīdzības tirgotājiem aprēķinā izmantotajiem vidējiem pieņēmumiem. Līdz ar to praksē iespējama situācija, ka dažiem tirgotājiem sistēmas darbības rezultātā rodas nelieli papildus zaudējumi, bet citiem – neliela peļņa.

4.1.3 Sistēmas pieejamības nodrošināšanai:

- Jānosaka operatora atbildība nodrošināt visus sistēmas dalībnieku iespējas iesaistīties sistēmā visā Latvijas teritorijā uz vienlīdzīgiem noteikumiem
- Valstij atsevišķiem sistēmas dalībniekiem jāpiemēro atlaides sistēmas prasību piemērošanā, novēršot to dalībnieku diskrimināciju, kuru apstākļi ir īpaši un ir nepiemēroti efektīvai dalībai sistēmā

4.1.4 Sistēmas caurspīdīguma un efektīvas kontroles nodrošināšanai:

- Sistēmā iekļauto iepakojumiem jāizvirza īpašas marķējuma prasības
- Jānosaka, ka sistēmas darbības rezultāti un finanšu pārskati ir publiski pieejami.
- Jānosaka operatora, iepakotāju un tirgotāju pienākumi sniegt informāciju par sistēmas darbību
- Jānosaka valsts kontroles pasākumi un soda maksas par prasību neievērošanu no sistēmas dalībnieku puses

4.2. Sistēmas ieviešanas laiks

Ņemot vērā gaidāmo kritumu Latvijas ekonomikā 2009. gadā un plānus saistībā ar depozīta sistēmas ieviešanu Lietuvā, uzskatām, ka 2011. gada 1. janvāris ir piemērotākā izvēle sistēmas darbības uzsākšanai.

4.3. Nodokļu aspekti

Attiecībā uz nodokļu piemērošanu, mūsu galvenie secinājumi ir sekojoši:

4.3.1 Par dabas resursu nodokli

Lai depozīta sistēma darbotos, ir jā saglabā un jānosaka tāds DRN, kas stimulētu iesaistītās puses iesaistīties depozītu sistēmā. Atbilstoši DRN vispārīgiem principiem, jānosaka DRN atbrīvojums depozīta sistēmā reģistrētam iepakojumam. Papildus jāizvērtē DRN likmju un savākšanas rādītāju izmaiņas.

4.3.2 Par pievienotās vērtības nodokli

Pastāv iespēja piemērot vai nepiemērot PVN depozītu sistēmas iepakojumam. Visas PVN korekcijas taksācijas gada beigās depozīta sistēmas ietvaros veicamas gan par atkārtoti lietojamo iepakojumu, gan vienreiz lietojamo iepakojumu. PVN nepiemērošanas variantā apgrozāmo līdzekļu izmaksas gan iepakotājiem, gan tirgotājiem būs ievērojami mazākas, tādēļ uzskatām, ka šis variants ir vēlamāks. Ņemot vērā neskaidras PVN likuma normas attiecībā uz vienreiz lietojamo iepakojumu, ieviešot depozīta sistēmas modeli, būs nepieciešama papildus sistēmas regulācija attiecībā uz PVN piemērošanu neatkarīgi no tā, kurš no PVN piemērošanas modeļiem tiktu izvēlēts.

4.4. Sistēmas ieviešanai nepieciešamās investīcijas un pakalpojuma maksas apmērs

Balstoties uz mūsu veiktajiem finanšu aprēķiniem, aptuvenās depozīta sistēmas ieviešanai nepieciešamās investīcijas un sistēmas darbības izmaksas būs sekojošas:

- Sākotnējās investīcijas pirmo divu gadu laikā būs LVL 7.3 miljoni, no kuriem LVL 5.7 miljonus būs nepieciešams investēt tirgotājiem un LVL 1.6 miljonus sistēmas operatoram. Papildus tam operatoram būs nepieciešama zeme un ēkas LVL 2 miljonu vērtībā, kuras tiks iegādātas, izmantojot finanšu līzingu.
- Aptuvenā sākotnējā pakalpojuma maksa, kādu iepakotāji maksās sistēmas operatoram būs 0.5 santīmi par vienu vienību PET, 0.4 santīmi par vienu vienību metāla un 0.7 santīmi par vienu vienību stikla iepakojuma. Šī pakalpojuma maksa atspoguļo sistēmas darbības pilnās izmaksas iepakotājiem un ietver sevī arī uz konkrēto periodu (gadu) attiecināmās sākotnējās investīcijas.
- Operatora maksātā atlīdzība tirgotājiem par katru manuāli pieņemto iepakojuma vienību, neatkarīgi no iepakojuma materiāla veida, būs 2.0 santīmi, un par katru automātiski pieņemto iepakojuma vienību – 2.8 santīmi.
- Kopējā naudas plūsma operatoram gada beigās būs nulle. Arī tirgotājam kopējā naudas plūsma pēc atlīdzības no operatora saņemšanas būs nulle.

1.pielikums – lietotie informācijas avoti

Citu valstu pieredzes izvērtējumam un modeļu izstrādei tika lietoti sekojoši informācijas avoti:

Normatīvie akti

- LR Iepakojuma likums
- LR Dabas resursu nodokļa likums
- European parliament and council directive E94/62/EC of 20 December 1994 on packaging and packaging waste (OJ L365, 31.12.1994, p. 10)
- Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2005/20/EK (2005. gada 9. marts), ar ko groza Direktīvu 94/62/EK par iepakojumu un izlietoto iepakojumu
- Eiropas Parlamenta un Padomes 1994.gada 20.decembra Direktīva 94/62/EK par iepakojumu un izlietoto iepakojumu
- Igaunijas iepakojuma likums (Angliski: Packaging act)
- Igaunijas dabas resursu nodokļa likums (Angliski: Packaging excise duty act)
- JUDGMENT OF THE COURT (Grand Chamber) 14 December 2004, (Environment – Free movement of goods – Packaging and packaging waste – Directive 94/62/EC – Exploitation and marketing of natural mineral waters – Directive 80/777/EEC – Deposit and return obligations for non-reusable packaging that depend on the overall percentage of reusable packaging), In Case C-463/01, ACTION under Article 226 EC for failure to fulfil obligations, brought on 3 December 2001
- Judgment of the court (Grand Chamber) 14 December 2006 (Environment – Free movement of goods – Packaging and packaging waste – Directive 94/62/EC – Deposit and return obligations for non-reusable packaging that depend on the overall percentage of reusable packaging)
- Statutory Order no. 713 of August 24, 2002 on deposits and collection etc. of packaging for beer and certain soft drinks, Danish Ministry of the Environment, Danish Environmental Protection Agency, Translation DH, October 2002

Nodokļu izvērtējumam lietotie normatīvie akti

- ES Padomes direktīva 2006/112/EK par kopējo pievienotas vērtības nodokļa sistēmu
- LR Likums "Par pievienotas vērtības nodokli"
- LR Dabas resursu nodokļa likums
- 4. 2008. gada 17. jūnija Ministru kabineta noteikumi Nr.446 "Kartība, kādā atbrīvo no dabas resursu nodokļa samaksas par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem"

Citi materiāli

- Assessment of Opportunities for Beverage Packaging Waste Reduction by Means of Deposit – Refund Systems, Gaila Tomkevičiūte, Žaneta Stasiškiene (August 2005 – February 2006)
- Britain's Waste: the lessons we can learn from Europe, by Caroline Jackson MEP
- Container Deposits: The Common Sense Approach V2.1, Boomerang Alliance, Dave West, February 2007
- Deposit system for beverage packaging in Baltic States, presentation by Peeter Eek, Waste Department, Ministr of the Enviroment
- Deposits on beverage packing to reduce municipal waste and increase recycling, Presentation of Resirk system for Latvija, February 6th. 2008, Mr. Jarle Grytli, ex. Managing Director/ CEO, Norsk Resirk AS
- Economic Instruments for Enviromental Protection in Lithuania, 2006, The Ministry of Enviroment of Republic of Lithuania
- Eesti pandipakend LLC, 2007 annul report, January 01, 2007
- European can market report 2007/2008, Nordic Boom, „Nordic lights”
- European Packaging Waste Management Systems, Main report, European Commission DGXI.E.3, Final report, February 2001
- European packaging policy, The consequences of a deposit system for disposable packaging based on the German example, AGVU, Roland Bergner Strategy consultants, June 2007
- Functioning of the deposit system, by Harri Moora, Estonian Institute for Sustainable development, Stocholm Enviroment Instituta Tallinn Centre
- Iepakojuma pārstrādes dati
- Izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas rādītāji 2006. gadā
- Izlietotā primārā un atkārtotā iepakojuma apjomi no 2004. līdz 2008. gadam., gab.
- Latvijas vides aizsardzības fonds, prezentācija „Dabas resursu nodokļa atbrīvojumu piemērošanas par izlietoto iepakojumu par elektriskajām un elektroniskajām iekārtām sistēmu darbības efektivitātes novērtējums 2006. un 2007. gadā”, Valters Toropovs, BEF, 2008. gada 24. oktobris
- LATVIA in right track! Eesti Pandipakend, 23.07.2008 Tallinn
- Law on the management of packaging and packaging waste, respubic of Lithuania, 25 September 2001, No IX-517, Vilnius
- Mandatory Deposit on drink packages in Estonia – Why and How? Peeter Eek, Waste department, Ministry of the Enviroment
- Mandatory deposits on paskaging, Incpen, May 2008
- National wide deposit system in Germany, Presentation of the DPG-system, Basic information package, May 2006
- Norsk resirks administration, Silk fungerer Resirk – systement, 2006
- Ordinance on the Avoidance and Recovery of Packaging Wastes of 21 August 1998, Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation and Nuclear Safety, Bonn, 28 May 2005

- Pakendi ja pakendijaatmete kogumissüsteemide analuus, Lepingulise too aruanne, Eesti vabariigi Keskkonnaministeeriumi lepinguline too nr K-12-1-2003/1380
- Pro Europe's 4th International Congress Green Dot 2008 – From waste to resource management, workshop 1, Producer responsibility schemes versus deposits and taxes, 15-16 May 2008 (Prague), Deutsche pfandsystem GMBH
- Par depoziņa sistēmas ieviešanu dzērienu iepakojumam, vēstule, SIA Aldaris, 2008. gada 21. novembris
- REC - Sofia Initiatives Economic Instruments Report on the Use of EI Annex 4, 1998
- Review of waste management planning in EEA member countries, by Thomas Wolbenbaoh, Henrik Jakobsen, European Toplo Centre on Resource and Waste Management, December 2006, Project manager: Bartosz Zambrzycki, European Environment Agency
- Scenario for Implementing the Amendments of the European Union Directive 94/62/EC „On packaging and packaging waste” in Latvia, Latvijas iepakojuma institūts, 2003. gads, Rīga
- Study on the Implementation of Directive 94/62/EC on Packaging and Packaging Waste and Options to Strengthen Prevention and Re-use of Packaging, Final Report 21 February 2005 03/070884/AL, PIRA International LTD and ECOLAS N.V.
- Status of the collection and recovery of packaging waste Estonia, Peeter Eek, Waste department, Ministry of the Environment
- Summary of the Judgment ,Case C-309/02, Radlberger Getränkegesellschaft mbH & Co. and S. Spitz KG (Environment – Free movement of goods – Packaging and packaging waste – Directive 94/62/EC – Deposit and return obligations for non-reusable packaging that depend on the overall percentage of reusable packaging)
- Summary of the Judgment, Case C-463/01, Commission of the European Communities and Federal Republic of Germany, (Environment – Free movement of goods – Packaging and packaging waste – Directive 94/62/EC – Exploitation and marketing of natural mineral waters – Directive 80/777/EEC – Deposit and return obligations for non-reusable packaging that depend on the overall percentage of reusable packaging)
- Tables pursuant to Commission Decision 2005/270/EC
- The implementation of the EU Directive on Packaging and Packaging Waste 94/62/EC: a comparison between five Member States, R. Van Beek, October 1999
- The road from landfilling to recycling: common destination, different routes, European Environment Agency
- Zentrale organization einweg pfand deutschland, Business Model Development Guide, TOMRA SYSTEMS ASA (German deposit model 2002)

2.pielikums – projekta ietvaros intervēto personu saraksts

Nr. p.k.	Vārds, uzvārds	Uzņēmums, pozīcija
1.	Mārtiņš Jirgens	LR Vides ministrijas Parlamentārais sekretārs
2.	Žaneta Mikosa	LR Vides ministrijas Ministra biroja vadītāja
3.	Henrijs Avots	LR Vides ministrijas Ministra padomnieks
4.	Jānis Duklavs	Latvijas Alus Darītāju Savienība
5.	Pēteris Liniņš	Latvijas Alus Darītāju Savienība
6.	Peeter Eek	Igaunijas Vides ministrijas pārstāvis
7.	Rauno Peeter Raal	Igaunijas operatora EPP izpilddirektors
8.	Kaupo Karba	Igaunijas operatora EPP finanšu direktors
9.	Kārlis Miķelsons	AS Latvijas Balzāms
10.	Vitolds Kokars	AS Latvijas Balzāms
11.	Ināra Šure	Latvijas Alus darītāju asociācija Alus un dzērienu iepakojumu savienība
12.	Thomas Panteli	Aldaris izpilddirektors
13.	Ģirts Vildavs	Aldaris finanšu un IT direktors
14.	Eva Sietiņšone - Zatlere	Cēsu Alus
15.	Raimond Made	Coca-Cola
16.	Inese Lielpinka	Lāčplēša alus, Cido
17.	Henriks Danusēvičs	Latvijas Tirgotāju asociācija

3.pielikums – iesaistīto pušu viedokļu aptaujā apskatītie jautājumi

Depozīta sistēmas tikšanās darba kārtība:

1. Informācija par depozīta sistēmas modeli no PricewaterhouseCoopers.
2. Uzņēmuma viedoklis par šādiem jautājumiem:
 - Šī brīža situācija vienreiz lietojamā un atkārtoti lietojamā iepakojuma aprītē;
 - Sistēmā iekļaujamie iepakojumu veidi;
 - Sistēmas operators – izveides mehānisms un ar to saistītā iesaistīto pušu atbildība, īpašnieki, darbības principi (bezpeļņas), finansējuma kārtība;
 - Mazumtirgotāju piesaiste sistēmai – motivācija, iespējamās problēmas
 - Iepakojumu pieņemšanas un glabāšanas atbildības tirgotājiem aprēķināšana un vienošanās par to;
 - Operatora investīciju finansējuma iespējamie avoti;
 - Citas ražotāja investīciju izmaksas bez operatora izveides – pudeļu marķēšana, citas;
 - Citas ražotāja sistēmas darbības izmaksas izņemot operatora izmaksas;
 - Depozīta maksas lielums un diferencēšana starp iepakojumu veidiem;
 - Riskiem, ka sistēma ierobežo brīvu preču kustību;
 - Riskiem, ka depozītu sistēma īpaši diskriminē kādus tirgus dalībniekus;
 - Iespējamās viedokļu atšķirības dažādu iepakojuma veidu lietotāju starpā, e.g. viedokļu atšķirības starp alus darītājiem, skārdiņu importētājiem, bezalkoholisko dzērienu ražotājiem/importētājiem utt.;
 - Jūsprāt nepieciešamie kontroles un uzraudzības pasākumi attiecībā uz operatora darbību u.c.;
 - Viedoklis par jebkuru citu ar depozīta sistēmu saistītu tēmu.
3. Pēc iespējas precīzākām sistēmas darbības izmaksu aplēsēm būtu nepieciešami aptuveni dati par tirgū ieviesto iepakojumu skaitu pa iepakojuma materiālu veidiem un iepakojuma veidu skaitu.

4. pielikums - Iesaistīto pušu viedokļu apkopojums

Pētījuma laikā tikāties ar šādām ražotāju pusi pārstāvošām asociācijām un uzņēmumiem:

- Latvijas Alus darītāju savienība
- Latvijas Balzams
- Latvijas Alus darītāju asociācija
- Latvijas bezalkoholisko dzērienu uzņēmēju asociācija
- Latvijas Tirgotāju asociācija

Tikšanās laikā PwC izklāstīja depozīta sistēmas modeļa pamatelementus un uzklusēja ražotāju viedokli par depozītu sistēmu. Galvenais secinājums no šīs tikšanās ir tas, ka ražotāji vēlas iesaistīties diskusijā par depozītu sistēmas izvirzīto mērķu sasniegšanas alternatīvām, t.i. par iespējām samazināt iepakojumu izraisīto vides piesārņojumu attīstot pašreiz funkcionējošo konteineru apsaimniekošanas sistēmu. Pēc ražotāju domām ir nepieciešama izpēte un uz pārbaudītiem faktiem balstīta diskusija par abu iespējamo apsaimniekošanas shēmu salīdzinošajām priekšrocībām.

Attiecībā uz pušu depozītu sistēmas modeli, kā svarīgākie tika minēti šādi aspekti:

- Ir nepieciešama ražotāju kontrole pār sistēmas darbību, t.i. operatora īpašniekiem vairākumā jāpārstāv ražotāju intereses;
- Depozītu maksa atkārtoti lietojamajam iepakojumam nedrīkst pārsniegt pudeles vērtību;
- Ražotāji dod priekšroku sistēmas pakāpeniskai ieviešanai, kuras izveidei par pamatu būtu ņemams Lietuvas piemērs;
- Atlīdzību tirgotājiem aprēķināšanas formulai vajadzētu tikt noteiktai likumā;
- Ražotāji ir pret vienreiz lietojamā iepakojuma depozīta maksas aplikšanu ar PVN;
- Depozītu sistēmas mērķiem ir jābūt skaidri definētiem un izmērāmiem;
- Sistēmas veiksmes kritiskais faktors ir ražotāju kontrole pār sistēmas uzbūvi, līdz ar to publiska tendera rīkošana operatora funkciju deleģēšanai ir nepieņemams variants;
- Ražotāji uzskata, ka sistēmas izveidei nepieciešamo investīciju finansēšana no industrijas puses šī brīža ekonomiskajā situācijā nav iespējama. Izeju saskata valsts garantijās;
- Ir svarīgi apzināt PVD prasības attiecībā uz izlietotā iepakojuma apriti un ar to saistītās grūtības/izmaksas;
- Ir svarīgi apzināt depozītu sistēmas ierobežojumus brīvai konkurencei un brīvai preču kustībai.

Latvijas balzams izteica vēlmi redzēt iespēju brīvprātīgi pievienoties depozītu sistēmai.

5. pielikums - Ieteikumi papildus aktivitātēm pirms sistēmas ieviešanas

- Tirgū atrodošos iepakojumu un dzērienu tirgus analīze ar mērķi nonākt pie optimāli sistēmā iekļaujamo iepakojumu veidu un dzērienu veidu definīcijām.
- Konsultācijas ar Finanšu Ministriju un citām nodokļu jautājumos kompetentām valsts iestādēm par DRN likmes apmēru kārtību kādā no nodokļa atbrīvo, izvērtējot to kā līdzekli motivēt iepakotājus piedalīties iepakojumu apsaimniekošanas sistēmās un kā valsts ieņēmumu avotu.
- Konsultācijās ar finanšu ministriju noskaidrot iespējamās alternatīvas depozīta maksas aplikšanai ar PVN un izvērtēt šo alternatīvu ieguvumus un izmaksas.
- Konsultācijas ar Konkurences padomi par depozītu sistēmas ieviešanas ietekmi uz konkurences situāciju visos sistēmas ietekmētajos tautsaimniecības sektoros.
- Lai novērstu iespējamās neatbilstības Kopienas normatīvajiem aktiem, pirms likuma pieņemšanas, informēt Eiropas Komisiju par paredzamo depozītu sistēmas modeli un saņemt tās viedokli par to.

6. pielikums – DRN Igaunijā un Lietuvā

DRN Igaunijā

Saskaņā ar Igaunijas normatīvajiem aktiem akcīzes nodoklis iepakojumam (analogi Latvijas DRN) iepakotājiem ir jāmaksā gadījumā, ja pilnībā vai daļēji netiek izpildītas likumā par akcīzes nodokli iepakojumam noteiktie savākšanas normatīvi (*recovery rates*), tai skaitā depozīta sistēmas iepakojumam. Ja iepakotājs savākšanas un pārstrādes pienākumu nav deleģējis operatoram, pilnu atbrīvojumu iespējams saņemt tikai gadījumā, ja ir izpildīts attiecīgajam gadam noteiktais savākšanas normatīvs. Ja tas nav izdarīts, iepakotājs maksā DRN katru ceturksni par tiem daudzumiem, kuri nav savākti līdz normatīva izpildei.¹³

Ja saistības nodrošināt iepakojuma savākšanu iepakotājs ir nodevis organizācijai, kas nodibināta atbilstoši Igaunijas iepakojuma likumam, par iepakojuma savākšanas normatīvu izpildi ir atbildīga minētā organizācija. Ja iepakojuma savākšanas normatīvu organizācija nav izpildījusi, tā maksā DRN par konkrēto taksācijas gadu.¹⁴ Depozīta sistēmā esošo iepakojumu savāc un apsaimnieko viens operators, kurš arī ir atbildīgs par nodokļa nomaksu gadījumā, ja normatīvs nav izpildīts.

DRN Lietuvā

Saskaņā ar Lietuvas likumu par piesārņojuma nodokli iepakotāji (ražotāji un importētāji) nemaksā nodokli gadījumā, ja ir izpildīti izlietotā iepakojuma savākšanas normatīvi. Par izlietoto iepakojumu nodoklis maksā reizi gadā proporcionāli normatīva izpildei. Piemēram, ja savākšanas normatīvs izpildīts par ¼ daļu, atbrīvojums no nodokļa ir ¼ daļas apmērā.

¹³ Igaunijas likums par akcīzes nodokli iepakojumam, 8. pants

¹⁴ Igaunijas likums par akcīzes nodokli iepakojumam, 11.¹ pants

7. pielikums – Naudas plūsma no depozītu sistēmas; pirmais gads

1.) Ražotāja saražotais iepakojums

	gab	Depozītmaksa, LVL/gab	Depozītmaksa, Gads 1
PET	170,000,000	0.04	6,800,000
Skārdenes	60,000,000	0.04	2,400,000
Stikls	79,000,000	0.04	3,160,000
Kopējā Operatoram pārskaitītā depozītmaksa	309,000,000		12,360,000

Atlikums no depozītmaksas pēc operācijas

LVL	Gads 1
Operators	12,360,000
Iepakotājs	(12,360,000)
Tirgotājs	-
Patērētājs	-
Kopā	-

2.) Tirgotājam nodotie iepakojumi

	gab	Depozītmaksa, LVL/gab	Depozītmaksa, kuru pārskaita tirgotājs ražotājam, Gads 1
PET	170,000,000	0.04	6,800,000
Skārdenes	60,000,000	0.04	2,400,000
Stikls	79,000,000	0.04	3,160,000
Kopējā Ražotājam pārskaitītā depozītmaksa			12,360,000

Atlikums no depozītmaksas pēc operācijas

LVL	Gads 1
Operators	12,360,000
Iepakotājs	-
Tirgotājs	(12,360,000)
Patērētājs	-
Kopā	-

3.) Patērētājam pārdotie iepakojumi

	Pārdošanas koeficients	pārdotais daudzums, gab	Depozītmaksa, LVL/gab	Depozītmaksa, kuru patērētājs pārskaita tirgotājam, Gads 1
PET	100%	170,000,000	0.04	6,800,000
Skārdenes	100%	60,000,000	0.04	2,400,000
Stikls	100%	79,000,000	0.04	3,160,000
Kopā tirgotājam pārskaitītā depozītmaksa				12,360,000

Atlikums no depozītmaksas pēc operācijas

LVL	Gads 1
Operators	12,360,000
Iepakotājs	-
Tirgotājs	-
Patērētājs	(12,360,000)
Kopā	-

4.) Tirgotājam atgriezti iepakojumi

	Atgriešanas koeficients	Atgrieztais daudzums, gab	Depozītmaksa, LVL/gab	Depozītmaksa, kuru tirgotājs atgriež patērētājam, Gads 1
PET	60%	102,000,000	0.04	4,080,000
Skārdenes	60%	36,000,000	0.04	1,440,000
Stikls	60%	47,400,000	0.04	1,896,000
Kopā patērētājam atgrieztā depozītmaksa				7,416,000

Atlikums no depozītmaksas pēc operācijas

LVL	Gads 1
Operators	12,360,000
Iepakotājs	-
Tirgotājs	(7,416,000)
Patērētājs	(4,944,000)
Kopā	-

5.) Operatoram atgriezti iepakojumi

	Atgrieztais daudzums, gab	Depozītmaksa, LVL/gab	Depozītmaksa, kuru operators atgriež tirgotājam, Gads 1
PET	102,000,000	0.04	4,080,000
Skārdenes	36,000,000	0.04	1,440,000
Stikls	47,400,000	0.04	1,896,000
Kopā tirgotājam atgrieztā depozītmaksa			7,416,000

Atlikums no depozītmaksas pēc operācijas

LVL	Gads 1
Operators	4,944,000
Iepakotājs	-
Tirgotājs	-
Patērētājs	(4,944,000)
Kopā	-